TYTSJERKSTERADIEL BLOEIT!

Mei-inoar foar ús gemeente

BEGROTING
2025-2028

Tytsjerksteradiel

De Begroting is de inhoudelijke en financiële kaderstelling voor de komende periode.De Raad geeft hiermee richting aan het college voor het jaar 2025 en volgende jaren.

gemeente | tytsjerksteradiel

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave 2
1 BEGROTING 4
1.1 Ynlieding 4
1.2 Leeswijzer 5
1.3 In vogelvlucht 6
1.3.1 Begroting in beeld 6
1.3.2 Ontwikkelingen beleid 9
2 Besluitvorming 34
3 BELEIDSBEGROTING 35
3.1 Programmaplan 36
0. Bestuur en ondersteuning 37
1. Veiligheid 46
2. Verkeer, vervoer en waterstaat 51
3. Economie 56
4. Onderwijs 60
5. Sport, cultuur en recreatie 65
6. Sociaal domein 71
7. Volksgezondheid en milieu 82
8. Volkshuisvesting, RO en stedelijke vern 87
Overhead 91
3.2 Paragrafen 94
3.2.1 A - Lokale heffingen 95
3.2.2 B - Weerstandsvermogen c.a. 107
3.2.3 C - Onderhoud kapitaalgoederen 126
3.2.4 D - Financiering 131
3.2.5 E- Bedrijfsvoering 135
3.2.6 F - Verbonden partijen 140
3.2.7 G - Grondbeleid 158
3.2.8 H - Wet Open Overheid 162
4 FINANCIËLE BEGROTING 165
4.1 Overzicht baten en lasten 166

4.1.1 Meerjarenbegroting 167
4.1.2 Toelichting 168
4.1.3 Baten en lasten per taakveld 179
4.2 Uiteenzetting financiële positie en toelichting 183
4.2.1 EMU-saldo 183
4.2.2 Investeringen 184
4.2.3 Financiering 184
4.2.4 Reserves 185
4.2.5 Voorzieningen 186
4.3 Meerjarenbalans 188
4.4 Subsidieoverzicht 189

1 BEGROTING

1.1 Ynlieding

Op eigen fuotten stean

De earste begrutting fan de gemeente Tytsjerksteradiel nei it ûntflechten fan de wurkmaatskippij hjir foar. In begrutting dy't in soarte fan slútstik is fan in proses dat nei it beslút fan de gemeenteried op 22 juny 2023 yn gong set is. Yn twa jier tiid is der in bulte wurk ferset om de skieding sa goed as mooglik ferrinne te litten. In koersbepaling, koersfertaling, in sosjaal plan, in plaatsingsproses, fakatueres, in arbeidsmerk kampanje, de kar om ICT noch oerein te hâlden tegearre en alle oare saken dy't by sa'n ûntflechting boppe driuwen komme. Yn 2025 sil it finansjele plaatsje pas echt tot yn de finesses yn byld wêze, dochs binne wy wiis mei wêr't wy no stean. Dit is it begjin fan in nij aventoer.

It ôfrûne jier hat bot yn it ramt fan ynterne bedriuwsfiering stien. It wurdt tiid om de fokus wer nei bûten te rjochtsjen. Dêr is ek grut ferlet fan. De ynwenners fan ús gemeente en yn it lân fertsjinne in bestjoer dy't tsjinstber is oan dy ynwenners en net oarsom. Dat betsjut net dat oan alle winsken gehoar jûn wurde kin, mar wol dat je mei-inoar sykje nei de goede ôfwaging tusken in (diel) belang en it algemien belang. Yn dit hûs meitsje jo no in kar foar it inkelde gefal, it giet altyd oer it trochlûken fan dat beslút nei oare lykweardige kasussen. Dan moat it beslút ek noch stean as in hûs.

Yn it haadstik fûgelflecht ha wy in tal fan ûntjouwingen opnaam dy't byld en kleur jouwe by it ferlet yn dizze gemeente. Mei kop en skouders springe derút: de diskusjes oer multyfunksjonele akkommodaasjes foar ûnderwiis, sosjale basis, biblioteek, it doarpslibben en sels de tsjerklike mienskip. Hoe kinne wy der mei-inoar foar soargje dat der in romte foar moeting is en dat dy ek betelber is kwa enerzjy lesten en eksploitaasje. Twa foarbylden iepenje yn 2025 de doarren, yn Tytsjerk en Jistrum.

Us organisaasje moat de fuotten wer wat ûnder it gat ha en krije, mar dan gean wy der fan út dat de kriich yn dizze gemeente der wer hielendal stiet. It finansjele perspektyf sjocht der net raar út. It is gjin fetpot, mar mei skerpe karren kinne wy in hiel ein komme.

Ta beslút
Yn dizze programmabegrutting wurde yn de algemiene haadstikken it belied en de finansjele middels dy't dêrby hearre foar de kommende jierren op haadlinen presintearre. De fierdere útwurking fynt plak yn de programma's. Elts programma hat syn eigen útdagings dy't wy allinnich mei-inoar oanpakke kinne. Graach wolle wy, mei de ried en de mienskip, de opjeften foar it kommende jier oppakke en duorsum oparbeidzje oan in gemeente dêr't rûmte is foar elkenien.

It kolleezje tanket alle meiwurkers foar de ynset om dizze begrutting wer rûn te breidzjen en op te leverjen.

Burgum, 15 oktober 2024
Boargemaster en wethâlders fan Tytsjerksteradiel

1.2 Leeswijzer

In hoofdlijnen is de programmabegroting als volgt opgebouwd:

BEGROTING IN ÉÉN OOGOPSLAG

Dit is het vrije en daardoor meest toegankelijke deel. U vindt hierin de inleiding, de kaders en een overzicht van de huidige begroting ten opzichte van de vorige begroting.

BESLUITVORMING

Hierin staat concreet waarover u als raad een besluit neemt.

BELEIDSBEGROTING

De indeling hiervan is wettelijk verplicht en bevat o.a.

- Programmaplan
  De programma's bestaan uit een aantal vaste onderdelen:
  - inhoudelijk, met daarin een korte beschrijving van het programma, de voorstellen uit de Kadernota en hoe die een plek hebben gekregen in deze begroting.
  - beleidsindicatoren die verplicht zijn op grond van de BBV.
  - financieel, de lasten en baten per programma inclusief een verklaring van de verschillen ten opzichte van de vorige begroting.
  - verbonden partijen.
- Paragrafen

De paragrafen zijn in feite een dwarsdoorsnede uit de programma's. Naast de programma's moeten gemeenten minimaal zeven programma-overstijgende paragrafen in de begroting opnemen. In de paragrafen staat belangrijke informatie voor raadsleden om inzicht te bieden in de financiële positie van de gemeente, de beheersmatige kanten daarvan en de risico's.

FINANCIËLE BEGROTING

Dit is een financiële samenvatting van de baten en lasten vanuit de programma. Ook een prognose van de balans over de volgende vier jaren wordt hier gepresenteerd.

VERDIEPING

Tenslotte is er een aparte bijlage 'Verdieping'. Deze biedt per programma detailinformatie met betrekking tot de

- kosten per programma
- taakvelden en producten per programma
- indicatoren

Deze bijlage is vooral bedoeld voor de raad om extra achtergrondinformatie te verstrekken, maar maakt geen onderdeel uit van de besluitvorming.

1.3 In vogelvlucht

1.3.1 Begroting in beeld

OM TE BEGINNEN

Tytsjerksteradiel is een middelgrote gemeente met veel groen en water. Veel werk wordt gedaan vanuit het gemeentehuis in Burgum. Maar we gebruiken ook enkele locaties voor de buitendienst, zoals bijvoorbeeld de afvalinzameling en het beheer van het openbaar groen. We zijn een groene gemeente, met aandacht voor mens en milieu. Daar zetten we ons elke dag weer met hart en ziel voor in.

Op 1 januari 2025 starten we met onze nieuwe eigen ambtelijke organisatie. Vanuit onze koers "Dit binne wy" is een inrichtingsplan én een ontwikkelagenda 2025-2026 voor de nieuwe organisatie vastgesteld. Deze gaan we in 2025 en verder uitvoeren. Zo bouwen we onze organisatie gezamenlijk verder op in de komende jaren aan de hand van twee pijlers:

1. Medewerkers, leidinggevenden en cultuur
2. Toekomstbestendige organisatie

PROGRAMMA'S EN TAAKVELDEN

De begroting van onze gemeente is verdeeld in programma's en daaronder liggende taakvelden. De indeling in programma's en taakvelden is verplicht gesteld in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

in de programma's vertellen we wat we willen bereiken en wat dat mag kosten.

We hebben de **uitgaven** verdeeld in drie aandachtsgebieden:

- Wonen en werken
- Samenleving
- Bestuur en dienstverlening

De **inkomsten** zijn verdeeld in

- wat we van het Rijk ontvangen
- alle overige inkomsten uit lokale heffingen en andere inkomstenbronnen

BEGROTING 2025 IN ÉÉN OOGOPSLAG

Deze begroting geeft u in één oogopslag informatie over de inkomsten en uitgaven in 2025 van de gemeente Tytsjerksteradiel (bedragen x € 1.000).

UITGAVEN	108.875	per inwoner
Bestuur en dienstverlening	22.681	696
Bestuur en ondersteuning	22.681	696
Samenleving	77.412	2.375
Onderwijs	5.828	179
Sociaal domein	46.239	1.418
Sport, cultuur en recreatie	10.001	307
Veiligheid	3.306	101
Volksgezondheid en milieu	12.038	369
Wonen en werken	8.782	269
Economie	559	17
Verkeer, vervoer en waterstaat	5.223	160
Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening	3.001	92
Per inwoner (in hele euro's) *		3.340

INKOMSTEN	112.807	per inwoner
Ontvangen wij van het rijk	73.553	2.256
Lokale heffingen en overige inkomstenbronnen	39.254	1.204
Per inwoner (in hele euro's) *		3.460

RESULTAAT	3.931	per inwoner
Per inwoner (in hele euro's) *		121

* inwoneraantal per 01.01.2024 32.600

BALANS

De balans is het overzicht van alle bezittingen en schulden op een bepaald moment. Deze momentopname laat zien hoe de organisatie er financieel voor staat. De balans bestaat uit twee delen.

De twee zijdes van de Balans

Op de linkerkant van de balans zijn de bezittingen te vinden. Aan de rechterkant van de balans staan de schulden. Het verschil tussen bezittingen en schulden is het eigen vermogen.

De balans is in evenwicht

De balans laat zien hoe de bezittingen (de linkerkant) worden gefinancierd (de rechterkant). Een belangrijk kenmerk van de balans is dus dat de twee zijdes van de balans altijd aan elkaar gelijk zijn, vandaar de naam.

Balans per 1 januari 2025 (x € 1.000)

BEZITTINGEN	
Bezittingen	66.931
Voorraden, geld en vorderingen	11.650
TOTAAL	**78.581**

SCHULDEN	
Eigen vermogen	34.546
Schulden	**44.035**
TOTAAL	**78.581**

1.3.2 Ontwikkelingen beleid

Algemene ontwikkelingen

Inleiding

De Kaderbrief 2025-2028, zoals die op 11 juli jl. met uw raad is besproken, was richtinggevend voor de voorbereiding van deze programmabegroting. De tijd heeft echter niet stilgestaan tussen het bespreken van de Kaderbrief en het moment van samenstellen van deze begroting. De tussentijdse ontwikkelingen worden in deze paragraaf nader toegelicht.
Wij moeten een begroting vaststellen waarvan de uitgaven en inkomsten structureel en reëel in evenwicht zijn. Met deze begroting kunnen we constateren dat we hier aan voldoen.

Uitgangspunten begroting 2025-2028

Bij het opstellen van de begroting 2025-2028 gaan we uit van het bestaande beleid zoals dat is vastgesteld in de begroting voor de komende jaren en de Kaderbrief 2025-2028.

De nieuwe beleidswensen uit de Kaderbrief 2025-2028 zijn opgenomen in deze begroting. Voor meer uitleg verwijzen we naar de verschillende programma's.
Indien nodig vinden bijstellingen plaats op grond van volumeaanpassingen in relatie tot de autonome ontwikkelingen van onze gemeente. Het kan dan gaan om aanpassingen aan zowel de uitgaven- als aan onze inkomstenkant. Ook vindt in de begroting een actualisatie plaats van het prijspeil. Dit alles mede gebaseerd op de eerder in dit jaar op de LIST geplaatste uitgangspunten voor de begroting 2025-2028.

De (meerjaren)begroting 2025-2028 wordt weergegeven in verwachte prijzen voor 2025. Dit betekent dat we voor de jaren 2025 en verder uitgaan van een gelijkblijvend loon- en prijsniveau voor zowel de uitgaven als inkomsten.

Bij de samenstelling van de meerjarenraming is uitgegaan van de begroting 2025. De ramingen zijn vervolgens doorgetrokken naar de jaren 2026, 2027 en 2028. Hierbij is rekening gehouden met de stijging van inkomsten, zoals belastingopbrengsten, de ontwikkeling van de algemene uitkering vanuit het gemeentefonds en de ontwikkeling van de boekwaarde van investeringen.

Uitkomst begroting 2025-2028

Met de bovengenoemde punten in gedachten, ziet de begroting voor de komende jaren er als volgt uit:

Ontwikkeling van het begrotingssaldo

(x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Saldo begroting 2025-2028 na Kaderbrief	**3.067**	**- 822**	**- 390**	**- 597**
Ontwikkelingen na vaststelling Kaderbrief	865	392	609	654
Saldo begroting 2025-2028	**3.931**	**- 431**	**219**	**57**

Met de uitkomst van deze begroting voldoen wij aan de toetsingscriteria van de provincie voor de meerjarenbegroting, die structureel materieel in evenwicht dient te zijn.

Ontwikkeling van het begrotingssaldo

We tonen de ontwikkeling in hoofdlijnen in onderstaande tabel. Hierin is de ontwikkeling van de begroting tussen de beide jaren weergegeven inclusief de stand bij de Kaderbrief 2025 - 2028. De diverse ontwikkelingen worden daarna toegelicht onder Ontwikkelingen na Kaderbrief.

(x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Saldi jaren 2025-2028 uit begroting 2024	**1.514**	**-2.564**	**-4.498**	**-4.490**
Ontwikkelingen Kaderbrief	**1.553**	**1.742**	**4.109**	**3.893**
Bestaand beleid	50	80	20	50
Gemeentefonds	2.223	2.534	4.973	4.739
Koersvertaling	-1.710	-1.710	-1.710	-1.710
Nieuw beleid	-10	-162	-174	-186
Ontwikkeling lopende prijzen	-	-	-	-
Uitvoeringsprogramma	1.000	1.000	1.000	1.000
Saldo begroting 2025-2028 na Kaderbrief	**3.067**	**-822**	**-389**	**-597**
NAGEKOMEN ONTWIKKELINGEN	**863**	**390**	**609**	**655**
Bestaande uit:				
Bestaand beleid	**1.508**	**1.141**	**1.398**	**1.480**
Actualiseren kapitaallasten	16	-257	-232	-295
Actualiseren inkomsten sportaccommodaties	15	22	22	22
Afwaarderen brug Eastermar	-	20	19	19
Gezamenlijke, integrale en gebiedsgerichte aanpak landelijk gebied:	-54	-54	-54	-54
Formatie vergunningverlener Bijzondere Wetten	AR	-	-	-
Herziening WMO-budgetten	720	736	736	736
Correctie Omtinken foar Elkenien	175	175	175	175
Ontwikkeling rente kortlopende leningen	100	100	100	100
Voortzetting meting klantfeedback	-14	-12	-	-
Klimaatmiddelen transitievisie warmte	AR	-	-	-
Extra leges reisdocumenten piekperiode	140	165	191	160
Ontwikkeling lopende prijzen restant naar saldo begroting	616	207	205	221
Ontwikkeling OZB opbrengst	128	155	188	427
Septembercirculaire 2024	-334	-116	48	-31
Koersvertaling				
Programmamanager ontwikkelagenda	AR	-	-	-
Nieuw beleid	**-645**	**-751**	**-789**	**-825**
Beleids- en uitvoeringsplan raadscommunicatie	-71	-71	-71	-71
Budget Volkhuisvestingsprogramma	AR	-	-	-
Inrichting burger- en overheidsparticipatieprocessen	AR	-	-	-
Overstap bibliotheken netwerk Noord Fryslân	AR	-	-	-
Meerkosten BVO-ICT	-571	-670	-708	-747
PIOFACH-taken BVO-ICT	AR	AR	AR	
Strategisch adviseur I&A	AR	AR	AR	-
Subsidie Toeristenbureau Earnewâld	-3	-3	-3	-
Voorbereidingskrediet onderwijsgebouwen Eastermar en Hurdegaryp	-	-7	-7	-7
Ontwikkeling lopende prijzen	**SP**	**SP**	**SP**	**SP**
MOTIES				
Bloeizone Tytsjerksteradiel motie M-5-6-3	AR	0	0	0
Stand begroting 2025-2028	**3.931**	**-431**	**219**	**57**

Ontwikkelingen na de Kaderbrief

Bestaand beleid:

Actualisering kapitaallasten

Jaarlijks vindt een actualisatie van de kapitaallasten plaats, waarbij voor de geplande (vervangings)investeringen wordt bekeken, wanneer vervanging noodzakelijk is en of er voldoende rekening is gehouden met de tussentijdse prijsontwikkelingen. Op basis van deze actualisatie nemen we voor de jaren 2025-2028 de volgende ontwikkelingen op het saldo mee.

- 2025: € 16.000 V
- 2026: € 257.000 N
- 2027: € 232.000 N
- 2028: € 295.000 N

Actualiseren inkomsten sportaccommodaties c.a.

De inkomsten voor de sportaccommodaties zijn geactualiseerd en verhoogd met 2,8% . Er is hierbij rekening gehouden met het feit dat het gymlokaal in Jistrum in verband met de bouw van het MFA een tijd niet wordt gebruikt.

Voor de opbrengsten van zwembad De Wetterstins is hetzelfde uitgangspunt gehanteerd, opbrengsten 2025 en verder zijn in lijn met die van 2023. De opbrengst van het verkooppunt (de kantinefunctie) is hierbij sterk naar beneden bijgesteld, omdat dit verkooppunt niet de omvang heeft bereikt die bij de laatste grote renovatie hiervoor gedacht was.

Tot slot is ook de verwachte SDE-subsidie, een subsidie voor het terugleveren van elektriciteit aan het net, naar beneden bijgesteld, omdat de subsidie gerelateerd is aan de marktprijs van elektriciteit. Hierbij geldt hoe hoger de marktprijs hoe lager de subsidie. De marktprijs is nu aanmerkelijk hoger dan op het moment van subsidieverlening.

In totaliteit heeft bovenstaande per saldo een positief effect op het begrotingssaldo dat zich beweegt van € 15.000 (2025) tot € 22.000 (vanaf 2026).

Afwaarderen brug Eastermar

De brug in Eastermar zal conform raadsbesluit van 10 juni 2021 worden gerenoveerd conform de eisen van de provincie Fryslân om deze open te houden en op afstand te besturen. Dit zal gebeuren vanuit It Swettehûs in Leeuwarden de centrale brugbedieningspost van de provincie. De voorbereiding van het werk heeft vertraging opgelopen en de uitvoering zal fors duurder worden. Hierover wordt aanvullende besluitvorming gevraagd. De verwachting is dat het werk na het vaarseizoen 2025 zal worden uitgevoerd. Zodra meer zicht is op de omvang van deze kosten komen we daar bij u op terug.

Door de geplande renovatie wordt de restant boekwaarde van de bestaande brug nu afgewaardeerd. De lasten hiervan worden conform eerder raadsbesluit bij de begroting 2022-2025 op basis van de Kadernota 2022-2025 ten laste van de Algemene Reserve gebracht. Daarnaast komen daarmee de reguliere toekomstige afschrijvingen vanaf 2026 en verder te vervallen. Dit heeft voor de begroting een gunstig effect van € 20.000 voor 2025 en voor de jaren 2026 t/m 2028 € 19.000.

Gezamenlijke, integrale en gebiedsgerichte aanpak landelijk gebied

Ontwikkelingen in het landelijk gebied volgen elkaar in hoog tempo op. De doelen rond meerdere natuur-, water- en klimaatvraagstukken zorgen voor een complexe stapeling van te realiseren

stappen en het wegen van belangen. Ondanks het vervallen van het NPLG, wil de provincie Fryslân binnen een Friese aanpak doorwerken aan een gezamenlijke, integrale en gebiedsgerichte aanpak. De gemeente wil goed en betekenisvol betrokken zijn bij dit traject. Sowieso heeft de gemeente een rol bij de inzet van de nog toegekende middelen uit de maatregelenpakketten NPLG in het veenweidegebied. Daarnaast vraagt het continu anticiperen op de actualiteit en het bevorderen van de samenhang is ons beleid om extra inzet. Er wordt voorgesteld om structureel capaciteit beschikbaar te blijven stellen van 0,5fte voor strategische advisering op de fysieke leefomgeving. De totale kosten voor deze formatie bedragen structureel € 54.000.

Formatie vergunningverlener Bijzondere Wetten
In de raadsvergadering van 23 november 2023 is besloten om voor de jaren 2024 en 2025 middelen beschikbaar te stellen voor de functie vergunningverlener APV Bijzondere Wetten (0,67 fte). De kosten voor 2025 bedragen € 61.000 per jaar en worden ten laste van de algemene reserve gebracht.

Herziening WMO-budgetten
De afgelopen jaren zijn op WMO voornamelijk overschotten gerapporteerd. Een analyse van de budgetten en de realisatie heeft ertoe geleid dat we de WMO-budgetten willen bijstellen. Dit leidt tot een structurele besparing van € 720.000 voor 2025 en € 736.000 voor de jaren 2026 en verder.

Correctie Omtinken foar Elkenien
Bij het opstellen van de primitieve begroting 2023 is in de raming de reservering van het budget voor voortzetting van het project "Omtinken foar Elkenien" opgenomen. Omdat de uitvoering hiervan in eerste instantie was belegd in de WM8KTD, is de raming van de kosten opgenomen voor het project in de begroting van de Werkmaatschappij. Abusievelijk was daar op de eerder opgenomen reservering niet in mindering gebracht. In feite is er nu sprake van een dubbele dekking voor dit project. Deze omissie is eerder al hersteld voor 2023 en 2024 en wordt nu structureel hersteld voor 2025 en verder. Voor de begroting een voordeel van € 175.000 per jaar.

Ontwikkeling rente kortlopende leningen
Als gemeente vallen wij onder het schatkistbankieren en dat betekent dat wij onze overtollige financiële middelen moeten aanhouden bij het Ministerie van Financiën. Sinds begin 2023 ontvangen wij weer rente over onze uitstaande gelden bij het Ministerie van Financiën. Vorig jaar was de rente-ontwikkeling nog onzeker en is er geen structurele post begrotingspost opgenomen. Rekening houden met onze verwachte financiële positie vanaf 2025 verwachten een structurele ontvangst van € 100.000 aan rente inkomsten uit schatkistbankieren.

Voortzetting meting klantfeedback
In de raadsvergadering van 17 oktober 2024 is besloten om voor de jaren 2024, 2025 en 2026 de huidige overeenkomst voor het meten van de klantfeedback te verlengen.
De kosten voor 2025 (€ 14.000) en 2026 (€ 12.000) zijn meegenomen in deze begroting.

Klimaatmiddelen transitievisie warmte
Door het Rijk is in 2019 geld beschikbaar gesteld voor de transitievisie warmte. Deze zogeheten klimaatmiddelen transitievisie warmte zijn eind 2019 gereserveerd. Doordat er in de opvolgende jaren geen volledige besteding heeft plaatsgevonden, zijn de restant klimaatmiddelen posten

meegenomen naar opvolgende jaren. In 2022 heeft er ook geen besteding plaatsgevonden. Abusievelijk is toen een deel van middelen niet als overlopende post opgevoerd, waardoor ze via het rekeningresultaat 2022 in de algemene reserve zijn beland. We willen deze restant klimaatmiddelen ten bedrage van € 200.000 in 2025 inzetten voor het soortenmanagementplan met als dekking de Algemene Reserve.

Extra leges reisdocumenten piekperiode
Tussen 2025 en 2028 wordt een stijging van het aantal reisdocumenten verwacht. Dit komt door de zogenaamde paspoortpiek. Met ingang van 2014 zijn reisdocumenten voor meerderjarigen niet vijf maar tien jaar geldig. In de begroting 2024-2027 is hiervoor tot en met 2028 extra formatie toegekend om deze piek op te vangen.
Inmiddels is inzichtelijk wat de omvang van de (extra) opbrengsten van de paspoortpiek is. De paspoortpiek zorgt voor de jaren 2025 tot en met 2028 voor extra opbrengsten die zich bewegen tussen € 140.000 en € 190.000 per jaar. De verwachting is dat de opbrengsten zich vanaf 2029 weer stabiliseren rond het bedrag dat reeds in de meerjarenbegroting was opgenomen.

Ontwikkeling lopende prijzen restant naar saldo begroting
Vanaf de begroting 2023 kennen we een stelpost voor loon- en prijsontwikkelingen. In de loop van dit begrotingsproces zijn daarmee diverse loon- en prijsontwikkelingen in de begroting mee afgedekt. Hierbij valt onder meer te denken aan de actualisering van de salariskosten en de actualisering van de bijdragen aan de FUMO en de Veiligheidsregio .
In het kader van de afronding van de begroting 2025-2028 hebben we voor deze stelpost de balans opgemaakt en hebben het restant van de stelpost toegevoegd aan begrotingssaldo. Indien zich vanaf 2025 loon- en prijsontwikkelingen voordoen, dan komen we hier bij u op terug via het reguliere P&C proces.

- 2025: € 616.000
- 2026: € 207.000
- 2027: € 205.000
- 2028: € 221.000

Ontwikkeling OZB opbrengst
De OZB opbrengsten voor de begroting 2025-2028 zijn geactualiseerd. Als basis dient hiervoor de OZB opbrengst van de begroting 2024. Voor 2025 is deze verhoogd met 2%.
De voorgenomen ombuiging van nog driemaal 2,5% voor de jaren 2024, 2025 en 2026 schuiven we door naar de jaren 2025, 2026 en 2027, omdat het saldo van de begroting 2024 ruim voldoende is en de lasten voor afvalstoffenheffing en rioolheffing voor de burger fors omhoog gaan.

Septembercirculaire 2024
In deze begroting is rekening gehouden met de uitkomsten van de septembercirculaire 2024. De doorrekening van de septembercirculaire ten opzichte van de meicirculaire pakt iets ongunstiger uit. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de wijziging van de definitie van de maatstaf "huishoudens met laag inkomen met drempel" vanaf 2025.

De effecten van de septembercirculaire voor het saldo zijn:

- 2025: € 334.000 N
- 2026: € 116.000 N
- 2027: € 48.000 V
- 2028: € 31.000 N

Dit is inclusief de reservering voor onderstaande taakmutaties

Taakmutaties:

Te reserveren taakmutaties/ bedragen x € 1.000	2025	2026	2027	2028
Wet op de lijkbezorging	0	6	6	6
Toezicht en handhaving aanpassing kwaliteitseisen kinderopvang	3	0	0	0
Kinderopvang Sociaal Medische Indicatie (SMI)	7	7	7	7
Wet Betaalbare huur	30	26	14	11
Alleenverdienersproblematiek 2023-2024	0	0	0	0
Openbare bibliotheken	100	100	0	0
	140	**139**	**27**	**24**

Koersvertaling:

Programmamanager ontwikkelagenda

Om uitvoering te geven aan de ontwikkelagenda en ter ondersteuning van de directie in de eerste fase van opbouw van de nieuwe organisatie, vragen we voor 2025 1,0 fte tijdelijke formatie aan voor een programmamanager organisatie(ontwikkeling).

De programmamanager is ter ondersteuning van het nieuwe directieteam in 2025, stuurt en coördineert de ontwikkelagenda en is verantwoordelijk voor realisatie van een aantal deelprojecten daarbinnen. Deze rol stond reeds beschreven in ons inrichtingsplan, maar was (nog) niet in het formatie overzicht opgenomen omdat het daadwerkelijk invullen van deze rol gekoppeld was aan de ontwikkelagenda die nog moest worden opgesteld.

De kosten bedragen voor 2025 € 123.000 en worden ten laste van de algemene reserve gebracht.

Nieuw beleid:

Beleids- en uitvoeringsplan raadscommunicatie

In het raadsprogramma 'Samen in actie voor Tytsjerksteradiel' heeft de raad vastgelegd het van belang te vinden om de verbinding tussen burgers en de gemeente te vergroten. Raadscommunicatie kan daar een belangrijke bijdrage aan leveren. In overleg met de Werkgeverscommissie en de Commissie Communicatie is daarom besloten een beleidsplan raadscommunicatie op te laten stellen, waarbij ook een advies zou worden gegeven over de kwantitatieve en kwalitatieve uitvoering hiervan. Het proces is begeleid door de Commissie Communicatie. Dit heeft geleid tot een raadsvoorstel, dat op 20 juni 2024 is vastgesteld.

Hierbij is besloten om een structureel budget beschikbaar te stellen voor zowel de uitvoering als voor capaciteit (0,67 fte). Hiervoor wordt een raadsadviseur geworven.

Vanaf 2025 is structureel € 71.000 benodigd, bestaande uit € 5.000 aan materiële kosten en € 66.000 aan personele lasten. dit is nu meegenomen in deze begroting,

Budget Volkhuisvestingsprogramma
De Wet Versterking Regie Volkshuisvesting (WVRV) heeft als doel de regie en samenwerking op het gebied van volkshuisvesting te versterken. Deze Wet wordt van kracht om de uitdagingen op de woningmarkt aan te pakken en ervoor te zorgen dat er voldoende passende en betaalbare woningen beschikbaar zijn voor alle burgers. Het kerninstrument in de Wet is het Volkshuisvestingsprogramma. In 2026 moet elke gemeente een Volkshuisvestingsprogramma opgesteld hebben die de huidige woonvisie moet gaan vervangen. We stellen de raad voor om voor 2025 een bedrag van € 40.000 ten laste van de Algemene Reserve beschikbaar te stellen voor het opstellen van een Volkshuisvestingsprogramma als gevolg van de WVRV.

Meerkosten BVO-ICT
De keuze voor ontvlechting brengt met zich mee, dat we voor meerkosten van ICT komen te staan. Op basis van het eerdere advies van Lysias was al aangegeven dat we rekening moeten houden met een structurele uitzetting van anderhalf keer het huidige budget (per gemeente € 750.000).
De uitkomsten van de eerste fase van ontvlechting van de budgetten ICT leiden voor onze begroting tot onderstaande effecten. In de komende tijd zullen nog meer contracten worden ontvlochten. Hier komen we dan via de reguliere P&C cyclus op terug.

- 2025: € 571.000 N
- 2026: € 670.000 N
- 2027: € 708.000 N
- 2028: € 747.000 N

PIOFACH-taken BVO-ICT
Op basis van het inrichtingsplan BVO-ICT is voor de PIOFACH-taken extra fte ruimte noodzakelijk. Daarnaast is voor extern advies op gebied van inkoop en juridische ondersteuning binnen de BVO-ICT een extra budget nodig van € 60.000. De totale netto kosten voor deze taken bedragen € 240.000 en worden 50-50 verdeeld. De kosten voor onze gemeente bedragen voor de jaren 2025, 2026 en 2027 € 120.000 per jaar en worden ten laste van de Algemene Reserve gebracht.

Strategisch adviseur I&A
Naast de kosten voor de nieuwe organisatie BVO-ICT en de kosten voor het leveren van PIOFACH ondersteuning aan de GR is er binnen onze gemeente nog 0,5 fte nodig voor de functie van strategisch adviseur I&A. Hiermee kan vervolgens invulling worden gegeven aan de het (gedelegeerd) opdrachtgeverschap aan de GR. De kosten bedragen voor de jaren 2025, 2026 en 2027 € 64.000 per jaar en worden ten laste van de Algemene Reserve gebracht.

Subsidie Toeristenbureau Earnewâld
In 2012 stopte de stichting Beheer Recreatieve Voorzieningen met het beheren van gemeentelijke recreatieve voorzieningen in Earnewâld. De stichting werd daarna opgeheven waardoor de beheertaken terug naar de gemeente zijn gegaan. Om de taak bevordering toerisme in Earnewâld niet te laten verdwijnen, heeft de gemeente in 2012 jaarlijks een subsidie van € 2.500 toegezegd

aan Toeristenbureau Earnewâld (TBE). Wij stellen voor om deze voor de jaren tot en met 2027 te verlengen en daarna opnieuw te kijken naar een eventuele verlenging van deze subsidie.

Voorbereidingskrediet onderwijsgebouwen Eastermar en Hurdegaryp
De onderwijsgebouwen in Eastermar en Hurdegaryp zijn voor een langdurige periode gehuurd. Door het jaarlijks indexeren van de huurbedragen worden de jaarlijkse kosten van de huur steeds hoger. Na een huurperiode van 20 jaar is er een optie de huurovereenkomsten op te zeggen. Uit een extern rapport blijkt dat het opzeggen van de huurovereenkomsten op de vervaldata en het realiseren van nieuwe huisvesting een voordeel voor de gemeente oplevert.
Om tijdig nieuwe scholen te realiseren is het noodzakelijk dat er een voorbereidingskrediet beschikbaar komt van € 335.000 voor de uitwerking van deze plannen. Dit bedrag is conform de verordening gebaseerd op 8% van het investeringsbedrag. Vanuit diverse vakafdelingen zal extra inzet nodig zijn voor deze opdracht.
Het voorbereidingskrediet leidt vanaf 2026 tot een geschatte rentelast van 2% van € 6.500.

Moties
In stand houden jongerenwerk op scholen (M-5-6-2)
In de raadsvergadering van 11 juli 2024 is een motie aangenomen om het jongerenwerk op de voortgezet onderwijsscholen structureel in de begroting op te nemen en bij een succesvolle evaluatie van de pilot gebiedsteam medewerker ook hiervoor met een voorstel bij de begroting 2025-2028 op terug te komen.

Een eventuele voortzetting van jongerenwerk in het voortgezet onderwijs en de gebiedsteam medewerker (in welke vorm dan ook) kan niet los gezien worden van een brede preventieve aanpak. De onderzoeksrapportage gebiedsteam medewerker (proeftuin) is in het najaar 2024 gereed. Om op een goede wijze uitvoering te kunnen geven aan deze motie vraagt het iets meer tijd om met een gefundeerd voorstel te komen. Wij komen hier zo spoedig mogelijk bij u op terug.

Bloeizone Tytsjerksteradiel (M-5-6-3)
In de raadsvergadering van 11 juli 2024 is een motie aangenomen om meer ambitie te tonen rondom het thema Bloeizone. Op dit moment is hier geen ambtelijke capaciteit voor. We verwachten dat we met een bedrag van € 25.000 voldoende startbudget hebben om met externe begeleiding een activatiebijeenkomst te organiseren en meer handen en voeten kunnen geven aan Bloeizone Tytsjerksteradiel. We hebben dit bedrag in de begroting 2025 meegenomen ten laste van de Algemene Reserve.

Onderzoek actief grondbeleid (M-3-1)
Op dit moment wordt onderzoek gedaan naar wat actief grondbeleid precies is en wat de (eventuele) voor- en nadelen voor de gemeente zijn. Ook de eventuele (financiële) risico's en kansen worden in beeld gebracht. Tenslotte wordt ook de relatie getrokken met de diverse ambities zoals betaalbaar wonen en duurzaamheid en in hoeverre grondbeleid een rol kan spelen in het realiseren van deze ambities.

Ombuigingen

In de begroting 2024-2027 is op basis van onder meer de jaarrekening 2022 de stand van zaken met betrekking tot de ombuigingen geactualiseerd. Er is toen een deel van de niet te realiseren ombuigingen ten laste van het begrotingssaldo gebracht. Het restant van de ombuigingen betrof toen de volgende onderwerpen:

- Reductie formatieplan Sociaal Domein
- Kostendekkende leges Ruimtelijke Ordening
- Verhoging opbrengst OZB (lijn 4 Inkomsten verhogen)

Hiervan is het reductie formatieplan Sociaal Domein inmiddels ingevuld en gerealiseerd. Resteren nog de kostendekkende leges en de verhoging van de OZB.

Hieronder in het kort een nadere toelichting op de stand van zaken.

Kostendekkende leges Ruimtelijke Ordening

Het halen van de taakstelling voor kostendekkende leges Ruimtelijke ordening is nog onzeker. Dit is vooral afhankelijk van de te maken keuzes en besluitvorming over de (hoogte van de) nieuwe leges op basis van de Omgevingswet. De leges omgevingsvergunningen worden geheven conform de vastgestelde legesverordening. Het jaar 2024 was het eerste jaar waarin de Omgevingswet en de desbetreffende leges van toepassing waren. Op basis van de ervaringscijfers en ook in vergelijking met de hoogte van de leges in omliggende gemeenten zullen de leges de komende jaren in de legesverordeningen worden opgenomen. Het streven naar zoveel mogelijk kostendekkende tarieven wordt aangehouden. Voor 2025 en volgende jaren wordt nu eerst voortgeborduurd op de cijfers van 2024.

Verhoging opbrengst OZB (lijn 4 Inkomsten verhogen)

Deze taakstelling was conform de besluitvorming bij de begroting 2023-2026 verwerkt in de begroting in de begroting 2024-2027. Uitvoering hiervan zou betekenen dat er in 2025, 2026 en 2027 telkens nog 2,5% extra OZB-verhoging boven op de nominale ontwikkeling bij komt. Bij de behandeling van de begroting 2024-2027 is toegezegd, dat we hier in het kader van de begroting 2025-2028 bij u op terug zouden komen.

Ons voorstel voor 2025 is als volgt. Mede gezien het begrotingsresultaat van 2025 en de forse stijging voor de burger van de afvalstoffenheffing en rioolheffing kiezen we voor een bescheiden nominale ontwikkeling voor de OZB tarieven van 2% (prijsindex = 5,1%) en schuiven we de extra verhoging van driemaal 2,5% door naar de jaren 2026, 2027 en 2028.

Dat wil zeggen dat de meeropbrengst voor de jaren 2026, 2027 en 2028 al wel in de begroting 2025-2028 is verwerkt.

Incidentele baten en lasten

Om vast te kunnen stellen dat er sprake is van een structureel begrotingsevenwicht is het van belang dat inzicht bestaat in welke geraamde baten en lasten incidenteel zijn en welke structureel. Op grond van artikel 19 BBV moeten de incidentele baten en lasten limitatief per programma en meerjarig inzichtelijk worden gemaakt. Zie hiervoor het verplichte overzicht op bladzijde 172 t/m 177. Een samenvatting daarvan treft u hieronder.

bedragen x € 1.000	2025	2026	2027	2028
Saldo baten en lasten	**-1.022**	**-1.862**	**-1.050**	**-485**
Saldo toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	4.953	1.431	1.269	542
Begrotingssaldi	3.931	-431	219	57
Waarvan incidentele baten en lasten saldo	-	-	-	-
Stand Begroting 2025-2028	**3.931**	**-431**	**219**	**57**

Algemene Reserve

Onderstaande tabel toont van de Algemene Reserve de geraamde saldi in de periode 2024-2028.

bedragen x € 1.000	2024	2025	2026	2027	2028
Stand begin van het jaar	**32.066**	**33.838**	**32.003**	**35.503**	**34.804**
Mutaties gedurende het jaar	1.772	-1.835	3.501	-699	219
Stand Begroting 2025-2028	**33.838**	**32.003**	**35.503**	**34.804**	**35.023**

Voor een nadere specificatie van de ontwikkeling van de Algemene Reserve verwijzen we u naar pagina 118 t/m 122 van deze begroting.

Lastenontwikkeling burgers
Voor de begroting 2025 worden de tarieven voor OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing aangepast op de uitgangspunten die gehanteerd zijn voor het opstellen van de begroting 2025 en de ombuigingslijnen, die noodzakelijk zijn om hiermee de voorzieningen maximaal in stand te kunnen houden.

Onroerendezaakbelasting
Het OZB tarief wordt in 2025 alleen verhoogd met een beperkte inflatiecorrectie van 2% voor de totale omzet ten opzichte van 2024.

Afvalstoffenheffing
De Afvalstoffenheffing stijgt voor de meerpersoonshuishouden en eenpersoonshuishoudens met respectievelijk 7,23% en 7,29%. Per saldo leiden al deze ontwikkelingen tot een stijging van de afvalstoffenheffing van € 20,40 per huishouden.

Rioolheffing
Voor de rioolheffing stellen wij voor om de tarieven conform de uitgangspunten van het vastgestelde vGRP vast te stellen zodat een kostendekkend tarief gehanteerd wordt.
De rioolheffing stijgt voor de meerpersoonshuishouden en eenpersoonshuishoudens met respectievelijk 4,83% en 4,55%. Per saldo leiden al deze ontwikkelingen tot een stijging van de afvalstoffenheffing van € 7,80 per huishouden.
In de paragraaf Lokale heffingen vindt u hierover een nadere toelichting.

Effecten bijdrage aan WM8KTD en BVO-ICT

De begroting 2025 van de WM8KTD is al voor de behandeling van de Kadernota 2025-2028 vastgesteld. De voorstellen die betrekking hebben op de verdere ontwikkeling van de WM8KTD, in het kader van de ontvlechting en het doorstarten in de nieuwe gemeenschappelijke regeling BVO-ICT, zijn daarin uiteraard niet opgenomen.

In deze begroting nemen we hiervoor de begrotingswijzigingen mee, die nodig zijn om enerzijds de WM8KTD te ontvlechten en anderzijds de BVO-ICT te vullen.

Omdat de processen van de WM8KTD en de gemeente ten aanzien van de begroting niet synchroon lopen, hebben we er bewust voor gekozen om op deze plek een toelichting te geven op de ontwikkeling van de bijdrage aan de WM8KTD en BVO-ICT vanuit de begroting 2024 naar de begroting 2025 toe. U vindt daarom in de programma's geen afzonderlijke toelichting op het verschil in de bijdrage aan de WM8KTD.

De begrotingswijzigingen voor de WM8KTD en de BVO-ICT bestaan uit de volgende items en worden hieronder nader toegelicht.

Begrotingswijziging(en met betrekking tot ontvlechting van de WM8KTD
In eerste instantie zijn diverse begrotingswijzigingen gemaakt om alle personeelskosten en werkbudgetten over te hevelen van de WM8KTD naar de beide gemeenten toe conform de verdeling van de begroting.
Hierbij zijn alleen de werkbudgetten van ICT achtergebleven in de WM8KTD/BVO-ICT.
In totaal is voor Achtkarspelen € 20.558.000 overgeheveld en voor Tytsjerksteradiel € 21.019.000. Op dat moment bleef nog een bedrag van € 3.601.000 aan werkbudgetten voor ICT achter.

Begrotingswijziging met betrekking tot actualisering van de personeelskosten van de WM8KTD
De (concept)begroting 2025-2028 van de WM8KTD is vanaf april 2024 op basis van de afgesproken bestuurlijke momenten al voor zienswijze voorgelegd aan beide gemeenten en vastgesteld in het AB. Voor de personeelskosten is deze begroting in eerste instantie geactualiseerd op basis van de laatste CAO, de verwachte loonontwikkeling voor 2025 en de doorwerking van de laatst bekende herwaarderingsronde.
Begin mei is voor de personeelskosten een geactualiseerde begroting ontvangen van de PSA. Op basis hiervan is de begroting van de WM8KTD voor 2025 geactualiseerd op afdelingsniveau. Hiermee creëren we in het kader van na de ontvlechting een zo actueel mogelijk beeld op afdelingsniveau. Via diverse begrotingswijzigingen met betrekking tot de ontvlechting worden de geactualiseerde bedragen per programma overgeheveld van de WM8KTD naar de beide gemeenten.
De werkbudgetten voor de BVO-ICT blijven achter in de gemeenschappelijke regeling.
Deze begrotingswijziging heeft wel gevolgen voor de bijdragen per programma maar geen gevolgen voor het begrotingssaldo van de beide gemeenten. Binnen de gemeenten maken we hiervoor gebruik van een aantal stelposten in het kader van loon- en prijsontwikkelingen.

Begrotingswijziging met betrekking tot de personeelskosten BVO-ICT
Op basis van het inrichtingsplan BVO-ICT is bepaald dat er 25,67 fte aan formatie binnen de BVO-ICT beschikbaar komt vanaf 2025. De totale kosten hiervan inclusief overheadkosten en een opslag voor te verwachten meerkosten voor inleen van (nog) niet ingevulde formatie bedraagt in totaal € 2.943.000. Per gemeente is hiervoor de bijdrage aan de BVO-ICT € 1.472.000. Zie verder in de bijlage voor de opbouw van deze personeelskosten.

Begrotingswijziging met betrekking tot de PIOFACH-taken
In de begroting voor beide gemeenten zal ook de inzet medewerkers van de gemeenten ten behoeve van PIOFACH-taken voor de BV- ICT worden opgenomen. Hiervoor gelden afspraken die worden vastgelegd in de regeling, inrichtingsplan en een nog over een te komen dienstverleningsovereenkomst.

De PIOFACH-taken voor de BVO-ICT zijn ingeschat op bruto 3,05 fte. Per fte is een gemiddelde loonsom berekend wat neerkomt op 100.000 per fte. Het benodigde budget voor deze taken bedraagt 305.000. Beide gemeenten dragen voor de helft bij aan dit budget.

De inschatting is dat de gemeente Tytsjerksteradiel 1,9 fte verricht aan PIOFACH-taken en de gemeente Achtkarspelen 1,15 fte. Via de BVO-ICT vindt verrekening met de beide gemeenten plaats. De netto kosten voor beide gemeenten bedragen drie jaar lang € 120.000 per jaar

De werkzaamheden worden op basis van een urenverantwoording aan de BVO-ICT in rekening gebracht. Jaarlijks wordt als onderdeel van het begrotingsproces van de BVO-ICT geëvalueerd of de ingeschatte formatie van de PIOFACH-taken geactualiseerd moeten worden.

De afspraken over de PIOFACH taken tussen de gemeenten en de BVO-ICT zijn per 1 januari 2025 vastgelegd in een Dienstverleningsovereenkomst.

Begrotingswijziging met betrekking tot de ICT-werkbudgetten
De werkbudgetten voor ICT zijn in de begroting van de BVO-ICT verwerkt op basis van de hierboven vermelde uitgangspunten.

Resumé:
Uiteindelijke leiden bovenstaande begrotingswijzigingen tot het volgende totaalbeeld voor de BVO-ICT.

	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelskosten	2.943.160	2.943.160	2.943.160
ICT kosten	1.967.126	2.154.624	2.222.056
Kosten Piofach taken	365.000	365.000	365.000
Totale kosten	**5.275.286**	**5.462.784**	**5.530.216**
Bijdrage 8K 50-50	-2.382.643	-2.401.543	-2.401.109
Bijdrage 8K tenzij	-241.588	-314.795	-347.603
Bijdrage TD 50-50	-2.382.643	-2.401.543	-2.401.110
Bijdrage TD tenzij	-268.412	-344.903	-380.394
Totale baten	**-5.275.286**	**-5.462.784**	**-5.530.216**

Het effect van deze begrotingswijzigingen is al meegenomen in onze begroting 2025. U ontvangt voor deze wijzigingen dus geen afzonderlijk raadsvoorstel meer. In de besluitvorming onder punt 2 is dit formeel op de juiste wijze vertaald.

WONEN EN WERKEN

Omgevingswet

Op 1 januari 2024 is de Omgevingswet in werking getreden. De Omgevingswet bracht en brengt een omvangrijke transitieopgave met zich mee. Deze complexe implementatie loopt nog door tot in ieder geval 2032. In dat jaar dient namelijk het tijdelijk deel van het omgevingsplan en andere regels over de fysieke leefomgeving omgezet te zijn in één nieuw omgevingsplan. We ontwikkelen een transitieplan waarin we de benodigde stappen en onderwerpen benoemen, die belangrijk zijn om tot dit integrale omgevingsplan te komen. Ook richten we ons op het inbedden van de beleidscyclus van de Omgevingswet. Verder staan de komende jaren in het teken van doorontwikkeling en het opdoen van kennis en ervaring in de praktijk. Daarbij werken we continu aan het optimaliseren van onze systemen, informatievoorzieningen, werkprocessen en dienstverlening.

Wonen

Vanuit het Rijk wordt er, via de Nationale Woon- en Bouwagenda, de komende jaren extra ingezet om het aantal nieuwe woningen te vergroten met het oog op de vraag vanuit de samenleving. De minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke ordening, voorheen ondergebracht bij Binnenlandse zaken, benadrukt in de Nationale Woon- en Bouwagenda met name de bouw van betaalbare woningen welke een substantieel bestandsdeel vormen van deze agenda. In april 2023 hebben we tezamen met de andere ANNO-gemeenten met het rijk en de provincie een regionale Woondeal afgesloten. Onze Woonvisie loopt hiermee nog goed in de pas. Deze wordt nog 1 jaar verlengd. Op dit moment zitten er voldoende plannen in de pijplijn, die ontwikkeld kunnen worden. De gemeenteraad wordt hierover periodiek bijgepraat.

We hebben de lijn voortgezet om oog te blijven houden voor toevoeging van betaalbare huur en koop en voor het stimuleren van doorstroming waardoor de bestaande woningen toekomstbestendig en duurzamer worden. Hierbij is aandacht voor spreiding over de gemeente, waarbij we in gesprek zijn met alle dorpen om te bespreken hoe we tot woningbouwplannen komen die voorzien in de lokale behoefte en de leefbaarheid van het dorp verhogen.

In 2023 is gestart met de voorbereidingen op een woon-zorgvisie, die richtinggevend wordt voor het programma voor specifieke doelgroepen. In 2024 is deze vastgesteld, waarna er een uitvoeringsagenda opgesteld gaat worden. Dat willen we parallel laten lopen met het opstellen van een Volkshuisvestingsprogramma, dat als opvolger gaat gelden van de Woonvisie en voor 1 januari 2026 vastgesteld moet zijn. Op deze wijze wordt er een gecoördineerd programma opgesteld voor alle doelgroepen.

Budget volkshuisvestingsprogramma

De Wet Versterking Regie Volkshuisvesting (WVRV) heeft als doel de regie en samenwerking op het gebied van volkshuisvesting te versterken. Deze Wet wordt van kracht om de uitdagingen op de woningmarkt aan te pakken en ervoor te zorgen dat er voldoende passende en betaalbare woningen beschikbaar zijn voor alle burgers. Het kerninstrument in de Wet is

het Volkshuisvestingsprogramma. In 2026 moeten wij een Volkshuisvestingsprogramma opgesteld hebben die de huidige woonvisie moet gaan vervangen.

Duurzaamheid
De komende jaren wordt de uitvoering van onze Duurzaamheidsagenda en de daaraan gekoppelde Transitievisie Warmte verder geïntensiveerd. Wij hebben hiertoe van het Rijk de benodigde financiële middelen toegekend gekregen, de zogenaamde CDOKE-middelen: Capaciteit Decentrale Overheden voor Klimaat- en Energiebeleid. Deze middelen mogen uitsluitend gebruikt worden voor menskracht (eigen of inleen) voor de uitvoering van klimaat- en energiedoelen en zijn vooralsnog toegekend voor een periode van drie jaar (2023-2025). De speerpunten voor 2025 zijn warmtetransitie, energiearmoede en het Nationaal isolatieprogramma(subsidieregeling isolatie woning).

Bedrijventerreinen
In het raadsprogramma heeft de raad aangegeven aan de slag te willen met een nieuw bedrijventerrein voor de gemeente Tytsjerksteradiel.

In april 2023 is de startnotitie door de gemeenteraad vastgesteld voor een verkenning naar een nieuw regionaal bedrijventerrein. In de zomer van 2024 heeft het college de gemeenteraad de uitgewerkte ontwerpvisie voor een nieuw bedrijventerrein aangeboden. De voorkeurslocatie ligt zuidelijk van Quatrebras. Ook zijn er een tweetal terugvalopties aangegeven. De ontwerpvisie is gepubliceerd voor inspraak.

De verwachting is dat in november 2024 de visie met een reactienota zienswijzen ter besluitvorming wordt voorgelegd aan de raad. Er wordt dan ook een voorstel voor het vervolg (in eerste instantie voor het proces voor verwerving) ingediend met een kostenbegroting.

Centrumvisie Burgum
Om het winkelcentrum van Burgum actueel te houden en goed aan te laten sluiten bij alle maatschappelijke ontwikkelingen die hebben plaatsgevonden, is op 15 september 2022 door de raad de centrumvisie Burgum vastgesteld. De aandachtspunten, verbeterpunten en de gewenste aanpassingen uit de 'Centrumvisie Burgum' zijn samengevat in een geprioriteerde actielijst, welke kan worden gezien als het uitvoeringsprogramma van de centrumvisie. Deze bestaat uit:

- Verbetering van de Schoolstraat, Passaazje en Markt (actielijn 5 & 6 uit de visie)
- Planologisch veiligstellen van winkelfuncties in het kernwinkelgebied (actielijn 1)
- Verbeteren van de parkeerstructuur in het centrum (actielijnen 6 & 7)

Alle actielijnen zijn in uitvoering genomen en worden vertaald in concrete voorstellen en inrichtingsplannen met een kostenraming. Deze worden (afzonderlijk) in de loop van 2025 besluitvormend aan de raad voorgelegd.

Aanpassing bijdrage versnellingsagenda Noordoost-Fryslân
De Versnellingsagenda is het uitvoeringsprogramma van de Regio Deal Noordoost-Fryslân, die de gemeenten Achtkarspelen, Dantumadiel, Noardeast-Fryslân, Tytsjerksteradiel en de

provincie Fryslân voor de periode 2020-2025 met het Rijk hebben afgesloten. Met dit programma wordt gewerkt aan de sociaal economische structuurversterking van de regio Noordoost-Fryslân. In 2024 is de laatste bijdrage voor de versnellingsagenda Noordoost-Fryslân gedaan. In 2025 worden naar verwachting de laatste subsidies uit de regeling Versnellingsagenda uitgekeerd. In 2025 en 2026 zullen de laatste werkzaamheden voor de uitvoering van de Versnellingsagenda worden gedaan.

Prioritering ruimtelijke ontwikkelingen

Er zijn veel ruimtelijke plannen en ideeën in ontwikkeling. Het gaat vaak om woningbouw. Dit vraagt om de nodige ambtelijke capaciteit. In de werkmaatschappij was hiervoor vaste formatie van 3,0 fte aan projectleiding beschikbaar en op inhuurbasis 2,5 fte. Op basis van de 50-50 verdeling is dat voor onze gemeente 1,5 fte vaste formatie en 1,25 fte inhuur. Naast projectleiding wordt er ook voor aanpalende functies tijdelijk extra capaciteit ingehuurd. De dekking van deze vorm van inhuur vindt plaats vanuit de grondexploitaties dan wel via anterieure overeenkomsten. Deze inhuur wordt gecontinueerd, omdat dit geen nadelige financiële consequenties heeft en de lopende projecten kunnen worden voortgezet.
Naast woningbouw zijn er ook ideeën en wensen over leefbaarheidsprojecten, zoals multifunctionele centra enzovoort. De hiervoor benodigde ambtelijke capaciteit en dekking zijn niet meegenomen in bovenstaande berekening.
Om over voldoende slagkracht te beschikken wordt nog in 2024 op een rij gezet welke projecten er vanaf 2025 in ontwikkeling en uitvoering zijn, welke capaciteit daarvoor nodig is en welke andere (leefbaarheids)projecten daar bovenop nog gewenst zijn. Er wordt hieraan een globale extra capaciteitsbehoefte gekoppeld. Er zal een voorstel worden gedaan voor een prioritering, waarmee geschoven kan worden, waarbij dan wel de consequenties voor de projecten die een lagere prioriteit krijgen moeten worden aangegeven. Indien er meer wensen zijn dan er capaciteit voor beschikbaar is (voor zowel projectleiding als aanverwante vakgebieden) komen vervolgens de (financiële) gevolgen in beeld die nodig zijn om hieraan tegemoet te komen. Voor zover die extra behoefte kan worden gedekt uit de grondexploitaties heeft dat geen negatief effect op het begrotingssaldo. In het andere geval moet hierop een integrale afweging worden gemaakt: herprioriteren op financiën dan wel op de inhoud.

Propositie aanvraag Regio Deal 2.0

De ANNO-gemeenten hebben besloten om samen een propositie voor te bereiden om kans te maken op een bijdrage uit 6e (en laatste) tranche van de Regio Deals. Voor de 6e tranche is voor heel Nederland in totaal 244,3 miljoen euro beschikbaar. Doel van de Regio Deals is het verbeteren van de zogeheten brede welvaart; de kwaliteit van leven, wonen, werken van inwoners en ondernemers, nu en in de toekomst. De ANNO-gemeenten zien de Regio Deal 2.0 als een kans om de gemeenschappelijke opgaven te realiseren. Met de gelden uit de Regio Deal is het streven om een stap te zetten om van de ANNO-regio een Topregio te maken met als inhoudelijke thema's Noflik Wenje, Ferbining en Undernimmend. De Regio Deal 2.0 zal qua structuur aansluiten op de structuur van ANNO en wordt aangevraagd vanuit bestaande budgetten. Er komt geen nieuw geld te pas aan de co-financiering vanuit de regio. Wel kan het zijn dat er extra personele capaciteit nodig is om uitvoering aan de regiodeal te kunnen geven.

SAMENLEVING

Jeugd

Hervormingsagenda Jeugd

Het rijk hoopt met de hervormingsagenda Jeugd lastenverlichting te realiseren waardoor gemeenten minder middelen toebedeeld krijgen. In Friesland zijn wij al met een aantal onderwerpen uit de hervormingsagenda bezig, waaronder de regiovisie en gezamenlijke inkoop, maar tot nu toe zien wij de lastenverlichting niet terug. Wij zien, gelijk aan de landelijke trend, op dit moment een stijging in de uitgaven.

Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming

In opdracht van de VNG en de ministeries van Justitie en Veiligheid en Volksgezondheid, Welzijn en Sport is "Het toekomstscenario kind- en gezinsbescherming" opgesteld. Het doel is om het gezin samen met professionele ondersteuning te laten werken aan het verbeteren van de thuissituatie. De gemeenten behouden de huidige verantwoordelijkheden in de zorg en ondersteuning aan inwoner. Op dit moment is nog niet duidelijk of de aansturing, centraal, decentraal of lokaal wordt. Dit zal mogelijk in 2025 bekend worden.

Inkoop Jeugdzorg

De contracten voor de specialistische jeugdhulp zijn op 1 januari 2024 ingegaan. Tijdens de implementatie zijn er veel vragen ontstaan die een nader onderzoek vragen. Een onafhankelijk bureau verricht dit onderzoek. De gevolgen hiervan zijn nog niet inzichtelijk. Het administratief verzorgen van de nieuwe inkoop doet een groot beroep op onze personele inzet. Dat ziet onder meer op inzet van beleid, inkoop, kwaliteit, maar ook back-office en de financieel adviseurs.

Wmo

Het doel van de Wet maatschappelijke ondersteuning is om onze (kwetsbare) inwoners ondersteuning te bieden waarmee ze zo lang mogelijk prettig en verantwoord zelfstandig kunnen (blijven) wonen en met de" Mienskip" mee kunnen blijven doen.

Voor 2026 staat (her)invoering van het abonnementstarief gepland en mogelijk de doordecentralisatie van Beschermd Wonen. Dit betekent dat in de loop van 2025 de verordening zal moeten worden aangepast en dat er een begin moet worden gemaakt met een nieuwe inkoop.

De landelijke en lokale demografische ontwikkelingen zoals vergrijzing en de arbeidsmarkt ontwikkelingen in de zorg, waar sprake is van een tekort aan mensen, vraagt om een goede samenwerking tussen het sociale- en het zorgdomein. Veel ouderen wonen nu in deels ongeschikte woningen en/of woonomgeving waardoor het moeilijk is om meer intensieve zorg in te zetten. Het aantal verpleeghuisplekken neemt niet toe. Daarom zal er meer zorg bij de mensen thuis geleverd (moeten) worden. Dit vraagt om een integrale aanpak voor de woon-zorg opgave om samen met de verschillende betrokken partijen een ontwikkelrichting voor de komende jaren te gaan bepalen.

In Friesland wordt het landelijk gesloten Integrale Zorg Akkoord (FrIZA) door de zorgverzekeraar, zorgorganisaties en de gemeenten gezamenlijk uitgewerkt aan de hand van de vier opgaven: Kansrijk opgroeien en gezond leven, Gezond ouder worden, Mentale gezondheid en veerkracht en Toekomstbestendige medisch specialistische zorg (MSZ). De Wmo is bij de eerste drie opgaven betrokken, zoals 18-/18+, valpreventie en suïcide preventie en het inrichten van laagdrempelige steunpunten voor mentale gezondheid.

Onderwijs

Binnen het programma onderwijs worden de wettelijke verplichtingen zoals de onderwijshuisvesting, leerplicht, leerlingenvervoer en onderwijs-kansenbeleid uitgevoerd. We zetten steeds meer in op preventie en het versterken van de verbinding tussen onderwijs en zorg. Het onderwijs-kansenbeleid gaat voort op de ingeslagen weg. De huidige beleidsperiode met de bijbehorende rijksmiddelen (GOAB) loopt tot en met 2026. De gemeentelijke speerpunten blijven gericht op de Voor- en Vroegschoolse Educatie, de aanpak Laaggeletterdheid en ontwikkeling van de verbinding tussen Onderwijs en Zorg in en rond de school.

In 2025 wordt een integraal huisvestingsplan (IHP) opgesteld in overleg met de schoolbesturen. Het IHP geeft een actuele weergave van de huisvesting van scholen en een toekomstbeeld.

Participatie (incl. Armoede)

Iedereen die kan werken maar het op de arbeidsmarkt zonder ondersteuning niet redt, valt onder de Participatiewet. De wet moet ervoor zorgen dat meer mensen werk vinden, ook mensen met een arbeidsbeperking.

Het jaar 2025 zal in het teken staan van een groot aantal wijzigingen van de Participatiewet, die onder de noemer “Participatiewet in Balans” een eigen leven zullen gaan leiden. Deze wijzigingen moeten de Participatiewet weer terugbrengen naar een wet die doet waarvoor hij ooit is vastgesteld: Het geven van een garantie voor een toereikend en voorspelbaar bestaansminimum, het bestrijden van armoede en de hantering van de menselijke maat in de dienstverlening, waarbij dit laatste ook moet doorklinken in de controle op naleving.

Het aantal uitkeringen dat de gemeente verstrekt daalt al enige tijd, vooral als gevolg van hoge werkgelegenheid en grote personeelskrapte. Desondanks houdt de gemeente de zorg voor een substantieel deel van het bestand van mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Om de werking van de arbeidsmarkt te ondersteunen zal binnen de regionale samenwerking van Fryslan Werkt de ontwikkeling van het landelijke concept Werkcentrum worden opgestart. Een brede doelgroep van werkzoekenden, werkenden en werkgevers kan bij het Werkcentrum terecht voor vragen over werk, scholing en personeelsvraagstukken. De vormgeving hiervan krijgt in 2025 zijn beslag.

In 2025 zal het nieuwe beleidsplan Armoede en Schulden vastgesteld worden. We willen de minimaregelingen toegankelijker maken. Door een groter bereik willen we (kinder)armoede verlagen. Preventief willen we naast vroegsignalering schulden ook de samenwerking met o.a.

huisartsen, scholen en werkgevers intensiveren. De landelijke ontwikkeling gemeentelijke schulddienstverlening te uniformeren en te verbeteren (basisdienstverlening) wordt doorgezet en heeft ook impact op de gemeente.

Welzijn

Welzijn betekent dat mensen zich goed voelen en gelukkig zijn. Als mensen zich goed voelen, hebben ze minder zorg nodig. Daarom is welzijn belangrijker dan zorg. Welzijn komt voort uit wat mensen zelf kunnen: vrienden maken, iets nuttigs doen met je dag, vrijwilligerswerk doen, nieuwe mensen ontmoeten, meedoen in de maatschappij en hulp krijgen als het nodig is. We willen dat iedereen zich kan ontwikkelen en steun voelt, of je nu een gewone burger bent, ouder, nieuw in het land of iemand met een beperking.

De gemeente werkt vanuit verschillende beleidsvelden aan de sociale basis. Partijen hebben voor de periode van 2024 - 2027 subsidie toegekend gekregen om op verschillende manieren invulling te geven aan het versterken van de sociale basis. De huidige subsidieregeling Versterken Sociale Basis loopt per 2027 af. Dit betekent dat in 2025 een evaluatie wordt opgestart en wordt gekeken naar een vervolg op deze regeling.

Daarnaast is er vanuit de landelijke regelingen Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en het Integraal Zorg Akkoord (IZA) ruimte voor het versterken van de sociale basis in brede zin. Vanuit het Rijk zijn er middelen beschikbaar gesteld voor de gemeente om activiteiten onder deze regelingen te ondersteunen. De GALA- middelen landen daarnaast in een nog te publiceren subsidieregeling. Een aandachtspunt is dat de regelingen doorlopen tot en met 2026. Daarom zetten we in op nieuwe en bestaande initiatieven met een duurzaam effect.

Een derde regeling die samenhangt met GALA en IZA, is Wonen, Zorg en Welzijn (WZW). De gemeente heeft als taak om een visie te ontwikkelen onder de vlag van de Omgevingswet. Deze regeling valt deels onder het sociaal domein en deels onder ruimte. De ontwikkeling van deze visie en de bijbehorende uitvoeringsagenda wordt in ANNO-verband opgepakt (gemeenten Achtkarspelen, Tytsjerksteradiel, Dantumadeel en NoardEast Fryslân).

In de periode van 2025-2028 wordt er gekeken op welk gebied partijen in de welzijnssector kunnen samenwerken om zo samen te kunnen bouwen aan een sterk netwerk.

Overstap bibliotheekwerk

In 2023 heeft u gevraagd te onderzoeken of het bibliotheekwerk in Tytsjerksteradiel kan worden uitgevoerd door stichting Bibliotheken Noord Fryslân. Naar aanleiding van het onderzoek hebben wij besloten om de subsidierelatie met dbieb per 1 januari 2026 te beëindigen en het bibliotheekwerk uit te laten voeren door stichting Bibliotheken Noord Fryslân. In de raadsvergadering van oktober is dit besluit aan u voorgelegd en hebben wij gevraagd om voor de overstapkosten van BNF en de begeleiding van het vervolgtraject geld beschikbaar te stellen.
De totale incidentele uitgaven voor het jaar 2025 bedragen € 714.000 en worden ten laste van de algemene reserve gebracht.

Maatschappelijk vastgoed
In onze gemeente wordt momenteel aan een tweetal MFA's gewerkt, te weten in Tytsjerk en Jistrum. De opening van beide gebouwen wordt in 2025 verwacht.
Daarnaast worden er in andere dorpen voorbereidende werkzaamheden verricht voor een MFC/MFA dan wel een nieuwe school. Daarvoor vinden nu gesprekken met o.a. de schoolbesturen plaats. Ook worden andere partijen, onder andere de dorpsbelangen, hierbij betrokken.
Zo wordt in Garyp al enige tijd de haalbaarheid van een MFA onderzocht, is in Noardburgum een locatieonderzoek voor een nieuwe school gaande, en is er een onderzoek afgerond wat betreft het huren van ruimte voor het basisonderwijs in Hurdegaryp en Eastermar. Voor de Trynwâlden is wat betreft het onderwijs door drie partijen (twee schoolbesturen en gemeente) een denkrichting gelanceerd waarover nu een nieuw participatietraject wordt gestart. Al deze ontwikkelingen zullen te zijner tijd voor wat betreft het onderwijsdeel in een nieuw IHP opgenomen worden.
Daarnaast speelt in de nabije toekomst de verduurzaming van ons maatschappelijk vastgoed, waarbij Dorpsbelang Sumar zich ook al bij ons heeft gemeld. Bij nieuwe plannen zullen we hiervoor voortdurend aandacht hebben.

Sûderfinne / It Pypke Suwâld
Recent hebben we bestuurlijk contact gehad met het dorpshuisbestuur van de Suderfinne / It Pypke. We hebben daar gesproken over de voortgang van de herbouw na de brand en de plannen die men nog heeft voor het verder verduurzamen en toekomstbestendig maken van het dorpshuis in zijn geheel. Voor de herbouw is budget beschikbaar van de verzekeraar. Dit budget is voldoende om te herbouwen naar gelijke staat als voor het uitbreken van de brand. Om te voldoen aan de huidige regels omtrent thermische- en geluid isolatiewaardes is extra budget nodig. Hiervoor heeft het bestuur subsidies, fondsen en andere vormen van financiering gezocht.
Over een eventuele bijdrage vanuit de gemeente zijn we in overleg met het dorpshuisbestuur. Zodra hier meer over bekend is, komen we met een afzonderlijk voorstel richting de raad.

Bibob
Door de wijzigingen in de Wet Bibob is het Bibob-beleid aan een actualisatie toe. Het huidige beleid komt uit 2017 en moet geactualiseerd worden naar de meest actuele wetgeving. De Wet Bibob is recent in 2020 en in 2022 gewijzigd. Hierdoor bestaan er nu meer mogelijkheden voor het uitvoeren van het eigen onderzoek en voor het delen van informatie tussen overheden. De Wet wordt daardoor ruimer toepasbaar. Daarnaast zijn er een aantal wijzigingen doorgevoerd met de inwerkingtreding van de Omgevingswet, ook deze zijn verwerkt in het nieuwe beleid.
Bibob is een middel wat gebruikt kan worden in de aanpak van ondermijning. Met een actueel Bibob-beleid kan hier effectiever op worden ingezet. Op dit moment wordt het Bibob-beleid namelijk alleen toegepast en uitgevoerd op horecavergunningen. Er valt dus winst te behalen op de andere terreinen, zoals vastgoed, subsidies, sociaal domein en overheidsopdrachten.
Daarnaast kan dit nu gebeuren op risico gestuurde wijze. Een vernieuwde Bibob beleid versterkt deaanpak tegen ondermijning. Om een en ander te kunnen realiseren is extra capaciteit nodig. We komen in het eerste kwartaal van 2025 met een voorstel richting de raad.

BESTUUR EN DIENSTVERLENING

Koersvertaling: naar onze nieuwe organisatie

Op 1 januari 2025 starten we met onze nieuwe eigen ambtelijke organisatie. Vanuit onze koers "Dit binne wy" hebben we in 2024 een inrichtingsplan én een ontwikkelagenda 2025-2026 voor de nieuwe organisatie vastgesteld. Deze gaan we in 2025 en verder uitvoeren. Zo bouwen we onze organisatie gezamenlijk verder op in de komende jaren aan de hand van twee pijlers:

3. Medewerkers, leidinggevenden en cultuur
4. Toekomstbestendige organisatie

In 2025 zullen we de vaste formatie opnieuw vaststellen, omdat dan de consequenties van het plaatsingsproces en vacaturevervulling helder worden. Deze rekenen we vervolgens door naar een aangepaste personeelsbegroting, die we naar verwachting in juni 2025 aan uw Raad kunnen voorleggen bij Begrotingswijziging.

Vanuit de koersvertaling en ontwikkelagenda doen we enkele formatieve voorstellen die we hebben opgenomen in deze Begroting:

- Tijdelijk in 2025: In totaal vragen we om 12,4 fte aan tijdelijke formatie voor 2025. Dit bestaat uit de in het inrichtingsplan opgenomen tijdelijke formatie (10,1 fte), aangevuld met enkele omissies (1,3 fte) en een tijdelijke programmamanager organisatieontwikkeling (1 fte) die de uitvoering van de ontwikkelagenda coördineert
- Structureel: we vragen 0,5 fte voor een strategisch adviseur I&A, die binnen onze gemeentelijke organisatie het (gedelegeerd) opdrachtgeverschap richting de GR ICT zal zijn

De overige formatieve consequenties die volgen uit de omvorming tot GR ICT zijn separaat beschreven. Voor de overige activiteiten uit de ontwikkelagenda wordt voor zover nodig gebruik gemaakt van bestaande capaciteit en bestaande interne budgetten.
Indien gaandeweg de uitvoering van de ontwikkelagenda blijkt dat er nog nadere budgetten nodig zouden zijn, dan zullen deze separaat en onderbouwd aan de Raad worden voorgelegd op een later moment.

Ontvlechting WM8KTD en inrichting BVO-ICT

Algemeen

Nadat de inrichtingsplannen van Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel voltooid en in de raden van 20 juni 2024 behandeld zijn, is voor de werknemers het plaatsingsproces in gang gezet. Voor de zomervakantie heeft ieder zijn, of haar belangstelling kunnen tonen. De plaatsingsadviescommissie is vanaf dat moment aan de slag gegaan met het vormgeven van de plaatsing. Medio oktober zijn alle medewerkers in de vorm van een vooraankondiging geïnformeerd over het advies dat de plaatsingscommissie uit zal gaan brengen. Begin november ontvangen de medewerkers een gemotiveerd bericht over de voorlopige plaatsing. Dat bericht heeft dan een officiële status, in die zin dat eventueel door de medewerker een zienswijze kan worden ingediend. Als een medewerker geen zienswijze indient is hij/zij na 14

kalenderdagen definitief geplaatst. Op basis van de vooraankondiging en de voorlopige plaatsing kan vast worden gestart met het invullen van vacatures.

Ontvlechting werkmaatschappij 8KTD
De financiële ontvlechting van de werkmaatschappij exclusief de onderdelen voor de nieuwe BVO-ICT is in deze begroting meegenomen. Per saldo heeft deze financieel technische vertaling geen effect op het begrotingssaldo. De precieze uitkomsten van de effecten voor de personeelskosten zijn echter mede afhankelijk van de definitieve plaatsing die pas eind dit jaar rond is. Dit betekent dat we in de begrotingswijzigingen van juni 2025 nog bij uw Raad terugkomen met een geactualiseerde personeelsbegroting voor zowel 2025 en de jaren daarna ten behoeve van de Kadernota 2026-2029 en begroting 2026-2029.

Inrichting BVO-ICT
Voor ICT is het besluit genomen dat we na 1 januari 2025 nog een periode met elkaar blijft samenwerken. Het ontvlechten van ICT voor 1 januari 2025 is namelijk niet haalbaar. Een tijdelijke samenwerking geeft beide gemeenten de kans zich te oriënteren op een nieuwe inbedding van ICT-taken in de eigen organisatie, of elders. De tijdelijke samenwerking krijgt gestalte in de vorm van een lichte gemeenschappelijke regeling. Dit betekent dat de huidige gemeenschappelijke regeling wordt omgevormd van een openbaar lichaam naar een bedrijfsvoeringsorganisatie. Dit alles voor een tijdelijke periode van maximaal drie jaar, want een volledige ontvlechting van de werkmaatschappij is en blijft het uitgangspunt.

Dienstverlening
Per 1 januari 2025 is Tytsjerksteradiel weer een zelfstandige organisatie met een eigen koersbepaling en daar hoort een passende visie op dienstverlening bij. De visie op dienstverlening beschrijft in hoofdlijnen wat we willen bereiken met onze dienstverlening en geldt niet alleen voor onze inwoners, maar ook zeker voor onze eigen organisatie. In de visie is er dan ook aandacht voor de manier waarop we als organisatie in verbinding staan met onze samenleving. Om tot een visie op dienstverlening te komen moet duidelijk zijn wat voor soort dienstverlening de gemeente Tytsjerksteradiel ambieert en welke succesfactoren daarbij van belang zijn. Hierbij is het raadsprogramma als uitgangspunt gekozen en is hiervoor in de koersbepaling “Dit binne wy!” een aantal aspecten benoemd.
De visie wordt in de komende maanden in uw de raad geagendeerd. De ambitie kunnen we niet van vandaag op morgen realiseren. Dit vraagt om inspanningen van bestuur en organisatie. De inspanningen en acties om tot uitvoering van de visie te komen, worden uitgewerkt in een uitvoeringsagenda en maakt onderdeel uit van het organisatiebrede ontwikkelplan.

Financieel perspectief
In de kaderbrief is geschetst dat de ontwikkeling van het meerjarenresultaat van onze gemeente bij ongewijzigd beleid vanaf 2026 structureel negatief wordt: ‘het ravijn’. Op dit moment is nog steeds onduidelijk of de lobby en de voor 2025 aangekondigde evaluatie herverdeling gemeentefonds tot de gewenste bijstelling zal leiden. Maatregelen tot nu toe waren incidenteel van aard of hebben geen of beperkt (structureel) effect. Het financieel perspectief voor de jaren 2026 en verder laat inderdaad zien dat er sprake is van een tekort

begroting voor 2026 en een licht positieve begroting voor 2027 en 2028. Ook weten we dat bijvoorbeeld investeringen in nieuwbouw van mfc's en scholen én verduurzaming van ons maatschappelijk vastgoed nog niet in dit perspectief zijn verwerkt. In de voorbereiding op de Kadernota 2026-2029 zullen we met voorstellen komen om te komen tot een sluitende begroting voor 2026.

Actualisering beheerplannen c.a.

Een aantal beheerplannen zou dit jaar volgens planning herzien moeten worden. Gezien alle ontwikkelingen met betrekking tot ontvlechting en opbouw van de nieuwe organisatie gaat dit niet lukken. Wij stellen voor om de geldigheid van de huidige beheerplannen met een looptijd t/m 2024 in ieder geval nog met één jaar te verlengen. Concreet gaat het hierbij om het beheerplan onderhoud gebouwen en de nota grondbeleid 2020-2024.

2 Besluitvorming

Wij stellen u voor:

1. Akkoord te gaan met het vaststellen van de begroting voor het jaar 2025, inclusief de per programma voorgestelde onttrekkingen aan en stortingen in reserves.

2. Kennis te nemen van het effect op de bijdrage aan de WM8KTD en de nieuwe BVO-ICT voor de wijzigingen waarop dit van toepassing zoals vermeld in paragraaf 1.3.2 en te besluiten geen zienswijze in te dienen voor de wijzigingen van de begroting 2025-2028 van de WM8KTD / BVO-ICT.

3. Kennis te nemen van de meerjarenraming 2026 - 2028.

4. Akkoord te gaan met de uiteenzetting van de financiële positie van de gemeente en de daarbij behorende bijlagen, zoals verwoord en opgenomen in de programmabegroting.

5. Akkoord te gaan met de lastenontwikkeling voor de burger, zoals opgenomen in paragraaf Lokale heffingen.

6. Akkoord te gaan met de overige uitgangspunten voor het tarievenbeleid zoals voorgesteld in paragraaf Lokale heffingen.

7. Akkoord te gaan met het grondprijzenbeleid voor het jaar 2025 zoals voorgesteld in paragraaf Grondbeleid.

8. De in paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing beschreven risico's te bevestigen.

9. De geldigheid van het beheerplan onderhoud gebouwen en de nota grondbeleid beide met een looptijd t/m 2024 te verlengen met één jaar.

Vastgesteld in de openbare vergadering van de gemeenteraad van 7 november 2024.

De voorzitter,

De griffier,

3 BELEIDSBEGROTING

3.1 Programmaplan

0. Bestuur en ondersteuning

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

In dit programma gaat het over de dienstverlening ter ondersteuning van onze eigen bestuursorganen, maar ook aan onze burgers, bedrijven en organisaties.

Als bestuur willen we transparant, efficiënt en integer zijn en voor onze samenleving dienstbaar, laagdrempelig, herkenbaar en aanspreekbaar.

Speerpunten in dit programma zijn een efficiënte en klantgerichte dienstverlening.

Voor 2025 is het interne speerpunt gericht op de ontwikkelagenda van de organisatie en het verder opbouwen van de nieuwe gemeentelijke organisatie.

Uitwerking Kaderbrief 2025-2028

In de Kaderbrief 2025-2028 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kaderbrief zoals die op 11 juli 2024 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Dit binne wy (koersvertaling)

Koersvertaling: naar onze nieuwe organisatie
Op 1 januari 2025 starten we met onze nieuwe eigen ambtelijke organisatie. In ons koersdocument 'Dit binne wy' hebben we beschreven wat voor organisatie we willen zijn voor onze inwoners en onze medewerkers, en hoe we willen werken. We hebben dit nader uitgewerkt in een inrichtingsplan voor de nieuwe organisatie. Daarnaast is er een ontwikkelagenda voor 2025 en 2026 opgesteld. De ontwikkelagenda kondigden we reeds aan in de Kaderbrief en de Raad is over de inhoud daarvan geïnformeerd.

1. Inrichtingsplan
De financiële effecten van het inrichtingsplan zijn vastgesteld op 20 juni 2024. De effecten waren berekend op basis van gemiddelde loonsom en als zodanig verwerkt in de Kaderbrief. Voor de Begroting 2025-2028 is dit ons uitgangspunt voor de personeelsbegroting, omdat het plaatsingsproces van onze werknemers nog niet is afgerond. We verwachten in juni 2025 met een geactualiseerde personeelsbegroting voor 2025.

Met betrekking tot het inrichtingsplan dient ten behoeve van de Begroting 2025-2028 rekening te worden gehouden met:

- **Begrotingswijziging door meer specifieke doorrekening van de personeelsbegroting**
  De personeelsbegroting kan meer specifiek doorgerekend worden naar de daadwerkelijke bezetting van de nieuwe organisatie.
  Dit is ná afronding van het plaatsingsproces (Q4 2024), invulling van diverse vacatures na afronding van het plaatsingsproces (naar verwachting Q1 en Q2 2025) en keuzes binnen de formatie nu er voor het plaatsingsproces meer plaatsen beschikbaar waren gesteld dan het vastgestelde formatie kader. Het streven is om deze aanpassing in de begrotingswijziging van juni 2025 voor te leggen aan de Raad.

- **Verhogen tijdelijke formatie 2025**
  De tijdelijke formatie voor 2025 is op 20 juni jl. vastgesteld op **10,1** fte (deze was daarvóór 16,2 fte en is aldus verlaagd en opnieuw gealloceerd). We stellen voor om de tijdelijke formatie voor 2025 bij nader inzien alsnog te verhogen, naar **12,4** fte. De verhoging van **2,3** fte heeft de volgende onderbouwing:

  a. Omissie: Per abuis is bij besluitvorming op 20 juni jl. **1,3** fte aan tijdelijke formatie ten onrechte niet opgenomen, daar waar dit wel de bedoeling was. Dit was dus een omissie in de integrale besluitvorming op dat moment. Dit betreft:
  - beleidsontwikkelaar stikstof 0,3 fte
  - adviseur dienstverlening 1,0 fte

  We stellen voor om deze totaal 1,3 fte tijdelijk voor 2025 alsnog wel op te nemen.

  b. Ontwikkelagenda: Om uitvoering te geven aan de ontwikkelagenda (zie hierna) en ter ondersteuning van de directie in de eerste fase van opbouw van de nieuwe organisatie, vragen we voor 2025 **1,0** fte tijdelijke formatie aan voor een programmamanager organisatie(ontwikkeling). De programmamanager is ter ondersteuning van het nieuwe directieteam in 2025, stuurt en coördineert de

ontwikkelagenda en is verantwoordelijk voor realisatie van een aantal deelprojecten daarbinnen. Deze rol stond reeds beschreven in ons inrichtingsplan, maar was (nog) niet in het formatie overzicht opgenomen omdat het daadwerkelijk invullen van deze rol gekoppeld was aan de ontwikkelagenda die nog moest worden opgesteld.

- *GR WM8KTD (I&A) /BVO-ICT vanaf 1 januari 2025*
  De budgettaire aspecten inzake de om te vormen GR WM8KTD tot bedrijfsvoeringsorganisatie I&A en de daarbij behorende inrichting, staan beschreven in paragraaf 1.3.2; Effecten bijdrage aan WM8KTD en BVO-ICT. Dit betreft allereerst de kosten voor de nieuwe organisatie, die vertaald zijn naar een bijdrage aan de GR. Daarnaast wordt in die paragraaf uitgewerkt met welke formatieve aspecten aanvullend binnen de eigen organisatie rekening moet worden gehouden t.g.v. het leveren van PIOFACH ondersteuning aan de GR en het in de eigen organisatie structureel opnemen van 0,5 fte voor de functie van strategisch adviseur I&A, waarmee invulling gegeven kan worden aan de het (gedelegeerd) opdrachtgeverschap aan de GR.

2. Ontwikkelagenda

We hebben de Raad eind september geïnformeerd over de ontwikkelagenda voor onze nieuwe organisatie. De ontwikkelagenda is inmiddels door het College vastgesteld op 7 oktober 2024. We zetten in op verschillende opbouw- en ontwikkelprojecten onder drie pijlers:

1. Medewerkers en leidinggevenden
2. Bedrijfsvoering op orde
3. Toekomstbestendige organisatie

Met betrekking tot de ontwikkelagenda dient ten behoeve van de Begroting 2025-2028 rekening te worden gehouden met:

- De gevraagde tijdelijke formatie zoals hierboven opgenomen, inzake de rol van programmamanager organisatie(ontwikkeling.
- Voor de overige activiteiten uit de ontwikkelagenda wordt voor zover nodig gebruik gemaakt van bestaande capaciteit en bestaande interne budgetten.
- Indien gaandeweg de uitvoering van de ontwikkelagenda blijkt dat er nog nadere budgetten nodig zouden zijn, dan zullen deze separaat en onderbouwd aan de Raad worden voorgelegd op een later moment.

[Kadernota nr. 00.01]

Financieel perspectief

In de kaderbrief is geschetst dat de ontwikkeling van het meerjarenresultaat van onze gemeente bij ongewijzigd beleid vanaf 2026 structureel negatief wordt: 'het ravijn'. Op dit moment is nog steeds onduidelijk of de lobby en de voor 2025 aangekondigde evaluatie herverdeling gemeentefonds tot de gewenste bijstelling zal leiden. Maatregelen tot nu toe waren incidenteel van aard of hebben geen of beperkt (structureel) effect. Het financieel perspectief voor de jaren 2026 en verder laat inderdaad zien dat er sprake is van een tekort begroting voor 2026 en een licht positieve begroting voor 2027 en 2028. Ook weten we dat bijvoorbeeld investeringen in nieuwbouw van mfc's en scholen én verduurzaming van ons maatschappelijk vastgoed nog niet in dit perspectief zijn verwerkt. In de voorbereiding op de Kadernota 2026-2029 zullen we met voorstellen komen om te komen tot een sluitende begroting voor 2026.

[Kadernota nr. 00.03]

Inzet op overheids- en inwonersparticipatie

In september 2024 is de startnotitie burger- en overheidsparticipatie voorgelegd aan de gemeenteraad. In deze startnotitie worden scenario's beschreven over de inrichting van participatieprocessen binnen de gemeente. De raad heeft gekozen voor Scenario 2, het leerscenario. Dit scenario is gericht op gezamenlijk – stap voor stap – bepalen wat belangrijk, haalbaar en passend is. In dit scenario stellen we voor om een duale werkgroep (met het presidium, de portefeuillehouder en personeel uit de ambtelijke organisatie) in te richten om deze stappen te zetten. We willen dit onderdeel uit laten maken van het ontwikkelplan van de gemeentelijke organisatie dat volgt op het vastgestelde inrichtingsplan. Met als doel een cultuurinterventie in de organisatie te borgen. Het trainen van medewerkers zorgt er bovendien voor dat we een groep ambassadeurs in de organisatie krijgen, die deze werkwijze kunnen uitdragen en aanmoedigen. De benodigde bijdrage van € 107.000 is voor 2025 in de begroting verwerkt.

[Kadernota nr. 00.05]

Ontvlechting Werkmaatschappij 8KTD en inrichting BVO-ICT

Algemeen

Nadat de inrichtingsplannen van Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel voltooid en in de raden van 20 juni 2024 behandeld zijn, is voor de werknemers het plaatsingsproces in gang gezet. Voor de zomervakantie heeft ieder zijn, of haar belangstelling kunnen tonen. De plaatsingsadviescommissie is vanaf dat moment aan de slag gegaan met het vormgeven van de plaatsing. Medio oktober zijn alle medewerkers in de vorm van een vooraankondiging geïnformeerd over het advies dat de plaatsingscommissie uit zal gaan brengen. Begin november ontvangen de medewerkers een gemotiveerd bericht over de voorlopige plaatsing. Dat bericht heeft dan een officiële status, in die zin dat eventueel door de medewerker een zienswijze kan worden ingediend. Als een medewerker geen zienswijze indient is hij/zij na 14 kalenderdagen definitief geplaatst. Op basis van de vooraankondiging en de voorlopige plaatsing kan vast worden gestart met het invullen van vacatures.

Ontvlechting werkmaatschappij 8KTD

De financiële ontvlechting van de werkmaatschappij exclusief de onderdelen voor de nieuwe BVO-ICT is in deze begroting meegenomen. Per saldo heeft deze financieel technische vertaling geen effect op het begrotingssaldo. De precieze uitkomsten van de effecten voor de personeelskosten zijn echter mede afhankelijk van de definitieve plaatsing die pas eind dit jaar rond is. Dit betekent dat we in de begrotingswijzigingen van juni 2025 nog bij uw Raad terugkomen met een geactualiseerde personeelsbegroting voor zowel 2025 en de jaren daarna ten behoeve van de Kadernota 2026-2029 en begroting 2026-2029.

Inrichting BVO-ICT

Voor ICT is het besluit genomen dat we na 1 januari 2025 nog een periode met elkaar blijft samenwerken. Het ontvlechten van ICT voor 1 januari 2025 is namelijk niet haalbaar. Een tijdelijke samenwerking geeft beide gemeenten de kans zich te oriënteren op een nieuwe inbedding van ICT-taken in de eigen organisatie, of elders. De tijdelijke samenwerking krijgt gestalte in de vorm van een lichte gemeenschappelijke regeling. Dit betekent dat de huidige gemeenschappelijke regeling wordt omgevormd van een openbaar lichaam naar een bedrijfsvoeringsorganisatie. Dit alles voor een tijdelijke periode van maximaal drie jaar, want een volledige ontvlechting van de werkmaatschappij is en blijft het uitgangspunt.
[Kadernota nr. 00.04]

Uitvoeringsprogramma

In de begroting 2024-2027 was een stelpost van € 1.000.000 opgenomen voor ontwikkelingen in het kader van het Uitvoeringsprogramma. Deze stelpost is met ingang van de begroting 2025-2028 komen te vervallen en is binnen de Kaderbrief gebruikt voor dekking van de koersvertaling. In de nieuwe organisatie en in lijn met de koers “Dit binne wy” kunnen we onze taken, dienstverlening en beleidsambities blijven uitvoeren. Hiermee dragen we indirect ook bij aan een aantal uitgangspunten van de koersvertaling. Daarnaast is een aantal onderwerpen uit het Uitvoeringsprogramma nu ook onderdeel van de begroting 2025-20228 geworden. Denk hierbij aan bioferskaat en overheids- en inwonersparticipatie. Mochten er andere ontwikkelingen zijn dan zullen we die via de reguliere P&C cyclus meenemen richting uw Raad.
[Kadernota nr. 00.02]

Verduurzaming eigen gebouwen

De gemeente heeft een voorbeeldfunctie als het gaat om het verduurzamen van het vastgoed. Daarnaast is er de verplichting om voor 2030 de CO_2 uitstoot aanzienlijk te verlagen. Om dit vorm te geven is het van belang om snel te starten met de planvorming. In het uitvoeringsplan Maatschappelijk Vastgoed komen enkele locaties naar voren die de komende 10 tot 15 jaar zeker hun huidige functie behouden. Er speelt daar geen vraag omtrent clustering, nieuwbouw of afstoten. Er is per complex een plan opgesteld om te komen tot een gasloos gebouw in drie stappen. De plannen worden nu afgestemd op de meerjarenonderhoudsplanning. Daarna volgt de technische uitwerking per gebouw. Ook is begonnen met het verwerven van subsidies.
[Kadernota nr. 00.08]

Visie op dienstverlening

Per 1 januari 2025 is Tytsjerksteradiel weer een zelfstandige organisatie met een eigen koersbepaling en daar hoort een passende visie op dienstverlening bij. De visie op dienstverlening beschrijft in hoofdlijnen wat we willen bereiken met onze dienstverlening en geldt niet alleen voor onze inwoners, maar ook zeker voor onze eigen organisatie. In de visie is er dan ook aandacht voor de manier waarop we als organisatie in verbinding staan met onze samenleving.
Om tot een visie op dienstverlening te komen moet duidelijk zijn wat voor soort dienstverlening de gemeente Tytsjerksteradiel ambieert en welke succesfactoren daarbij van belang zijn.

De visie wordt besluitvormend behandeld door het college en de raad in kwartaal vier van 2024. De ambitie kunnen we niet van vandaag op morgen realiseren. Dit vraagt om inspanningen van bestuur en organisatie. De inspanningen en acties om tot uitvoering van de visie te komen, worden uitgewerkt in een uitvoeringsagenda en maakt onderdeel uit van het organisatiebrede ontwikkelplan.
[Kadernota nr. 00.06]

Voortzetting samenwerking EuropaPact Fryslân

De ANNO gemeenten hebben sinds 2022 voor een periode van twee jaar deelgenomen aan EuropaPact (voorheen Friese Projectenmachine). Het samenwerkingsverband van de provincie, Friese gemeenten en maatschappelijke organisaties om kansen die Europese agenda's Fryslân bieden te verzilveren. Deze termijn is inmiddels verstreken en we hebben de balans opgemaakt over onze deelname vanuit de ANNO-regio. Willen we hier meerwaarde uit gaan halen in de regio, dan moeten we hier samen in op blijven trekken. Als het gaat om samenwerking in Europese programma's is het college van mening dat je op Europese thema's minimaal als regio (ANNO-verband), bij voorkeur op Friese schaal, samen een strategie moet maken. Onze deelname in EuropaPact Fryslân met de ANNO-gemeenten willen we om die reden continueren. Ons streven is om de ambtelijke inzet op Europa vanuit de ANNO-gemeenten zoveel mogelijk te bundelen. Daarvoor is het helder dat er personele capaciteit nodig is om de samenwerking met EuropaPact te laten vliegen. We maken ons hard voor een gezamenlijke strategie, agenda en ambtelijke inzet (een aanspreekpunt). Bij voorkeur op Friese schaal, maar minimaal op regionaal formaat. De kosten hiervan bedragen een jaarlijkse bijdrage van € 1 per inwoner en zijn opgenomen in de begroting 2025-2028.
[Kadernota nr. 00.07]

Overige ontwikkelingen

Propositie aanvraag Regio Deal 2.0

De ANNO-gemeenten hebben besloten om samen een propositie voor te bereiden om kans te maken op een bijdrage uit 6e (en laatste) tranche van de Regio Deals. Voor de 6e tranche is voor heel Nederland in totaal 244,3 miljoen euro beschikbaar. Doel van de Regio Deals is het verbeteren van de zogeheten brede welvaart; de kwaliteit van leven, wonen, werken van inwoners en ondernemers, nu en in de toekomst. De ANNO-gemeenten zien de Regio Deal 2.0 als een kans om de gemeenschappelijke opgaven te realiseren. Met de gelden uit de Regio Deal is het streven om een stap te zetten om van de ANNO-regio een Topregio te maken met als inhoudelijke thema's Noflik Wenje, Ferbining en Undernimmend. De Regio Deal 2.0 zal qua structuur aansluiten op de structuur van ANNO en wordt aangevraagd vanuit bestaande budgetten; er komt geen nieuw geld te pas aan de co-financiering vanuit de regio. Wel kan het zijn dat er extra personele capaciteit nodig is om uitvoering aan de regiodeal te kunnen geven.

PIOFACH-taken BVO-ICT

Op basis van het inrichtingsplan BVO-ICT is voor de PIOFACH-taken in totaal 1,8 fte extra noodzakelijk.
Daarnaast is voor extern advies op gebied van inkoop en juridische ondersteuning binnen de BVO-ICT een extra budget nodig van € 60.000. Hiervoor nemen we per gemeente een stelpost op van € 30.000. De totale kosten voor de PIOFACH-taken bedragen € 246.000. Per gemeente is hiervoor een stelpost van € 123.000 opgenomen.

Algemene toelichting ten behoeve van alle programma's

Begrotingen voorgaande jaren

In de verklaring van de (cijfermatige) verschillen tussen de begroting 2025 en 2024 komen afwijkingen voor die betrekking hebben onderwerpen die reeds in eerdere begrotingen zijn opgenomen. Voorbeeld hiervan is een incidentele uitgave die aangevraagd is in een voorgaande begroting en vanaf 2025 geen financieel effect meer heeft. In de volgende paragraaf 'Verklaring verschillen' worden deze onderwerpen gepresenteerd onder bestaand beleid begrotingen voorgaande jaren.

Personeelskosten

De personeelskosten in de begroting 2025 zijn ten opzichte van 2024 fors gestegen. Deze stijging wordt veroorzaakt door de nieuwe CAO van de gemeenten. Deze kosten zijn opgevangen binnen de stelpost lonen en prijzen, maar leiden bij de verschillende programma's wel tot een analyse verschil tussen 2024 en 2025. Binnen de diverse programma's wordt dit daarom niet nader toegelicht.

Kapitaallasten

Jaarlijks vindt een actualisatie van de kapitaallasten plaats, waarbij voor de geplande (vervangings)investeringen wordt bekeken, wanneer vervanging noodzakelijk is en of er voldoende rekening is gehouden met de tussentijdse prijsontwikkelingen. Dit leidt binnen de diverse programma's tot ontwikkelingen op het gebied van kapitaallasten. In vogelvlucht is hiervoor een organisatiebrede toelichting opgenomen. Binnen de diverse programma's wordt dit daarom niet nader toegelicht.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			**meerjarenperspectief**		
(x € 1.000)	**2024**	**2025**	**verschil**	**2026**	**2027**	**2028**
Lasten	8.950	8.495	455	8.078	7.960	7.592
Baten	79.234	84.044	4.810	80.470	81.230	81.187
Saldo	70.284	75.549	5.265	72.392	73.270	73.595
Stortingen in of onttrekkingen aan de reserves (alle programma's)						
Saldo	4.563	4.953	391	1.431	1.269	542
TOTAAL	74.847	80.503	5.656	73.823	74.539	74.137
per inw.	*2.309*	*2.469*	*160*	*2.264*	*2.286*	*2.274*

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2024 en 2025 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Kaderbrief 2025-2028	
Nieuw beleid	
PIOFACH-taken BVO-ICT	-120 N
Bioferskaat	-175 N
Inrichting burger en overheidsparticipatie	-107 N
Programmamanager ontwikkel agenda	-123 N
Strategisch adviseur I&A	-64 N
Uitvoeringsprogramma	
Vervallen stelpost uitvoeringsprogramma	1.000 V
Koersvertaling	
Stelpost inrichtingsplan "Dit binne wy"	-1.710 N
Ontwikkeling lonen, prijzen en accressen	
Actualisering Algemene uitkering	3.911 V
Overige beleidsrelevante ontwikkelingen (na Kaderbrief)	
Ontwikkeling OZB opbrengst	328 V
Verwachte rentopbrengst schatkistbankieren	100 V
Extra leges reisdocumenten piekperiode	140 V
Actualisering reserves	2.085 V
Totaal	**5.265 V**

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen (en voorzover van toepassing de overige samenwerkingsvormen) binnen dit programma zijn:

Verbonden partij

Gemeenschappelijke regeling

Werkmaatschappij Achtkarspelen-Tytsjerksteradiel

Vennootschap / Coöperatie

BNG Bank NV

Vitens NV

1. Veiligheid

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Veiligheid is het aanwezig zijn van orde en rust in het publieke domein en van bescherming van leven, gezondheid en goederen tegen acute en dreigende aantastingen. Onveiligheid is te omschrijven als alles wat inbreuk op veiligheid maakt. Die inbreuken kunnen zowel feitelijke aantastingen zijn maar ook gevoelens van onveiligheid.

Het programma Veiligheid omvat alle gemeentelijke activiteiten op het gebied van handhaving van de openbare orde, bevordering van de veiligheid en activiteiten rondom de bijzondere wetten. Hieraan wordt op verschillende manieren vormgegeven door het stellen van regels, het maken van beleid, uitvoering geven aan handhaving, organisatie van de crisisbeheersing, de brandweer en de samenwerking met de politie.

Het programma Veiligheid is onderverdeeld in twee aandachtsgebieden:

Crisisbeheersing en brandweer
Hieronder valt onder andere de Veiligheidsregio Fryslân en gemeentelijke ontwikkelingen en taken op het gebied van crisisbeheersing en brandweerzorg.

Openbare orde en veiligheid
Hieronder vallen diverse gemeentelijke ontwikkelingen en taken op het gebied van openbare orde en veiligheid. Ook ontwikkelingen met betrekking tot ketenpartners als politie, Veiligheidshuis en het Regionaal Informatie en Expertise Centrum (RIEC) vallen hieronder.

Uitwerking Kaderbrief 2025-2028

In de Kaderbrief 2025-2028 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kaderbrief zoals die op 11 juli 2024 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Ondermijning

Eerder dit jaar is het onderzoeksrapport 'Ondermijning in Fryslân' gepubliceerd. Dit betreft een analyse van (de gemeentelijke aanpak van) ondermijning in zeventien Friese gemeenten. In dit rapport wordt geconcludeerd dat Fryslân erg kwetsbaar is en een kansrijk gebied is voor ondermijning. Dit vormt een ernstig probleem en vereist daarom een intensieve aanpak van de overheden in Fryslân.

Tegen deze achtergrond tekent zich ook het probleem af dat het gemeentelijk veiligheidsbeleid voorheen met name gericht was op sociale veiligheid en aangiftedelicten. Ondermijning, maar ook bijvoorbeeld de grootschalige crisissen, demonstraties, radicalisering en vluchtelingen waar de afgelopen jaren structureel tegen aan gelopen wordt, was niet aan de orde. De actualiteit is de afgelopen jaren echter sterk veranderd. Dat maakt dit rapport duidelijk. Wat het rapport tevens inzichtelijk maakt is dat de beschikbare formatie voor de afdeling veiligheid en die voor de boa's veelal niet is meegegroeid met deze actualiteit. Hiervoor volgt nog een voorstel aan de raad in 2025.

Echter, ondermijning raakt meer beleidsvelden dan alleen veiligheid. Ook op het gebied van zorg en bouwen en wonen komt veel fraude voor. Denk bijvoorbeeld aan illegale bewoning van vakantieparken, illegale verbouwingen of strijdigheden met brand- en veiligheidsnormen. Kortom, ondermijning komt op allerlei manieren voor.

Aangezien wij ondermijning als een niet te onderschatten en onacceptabel fenomeen beschouwen sluiten wij op termijn mogelijke financiële en formatieve claims niet uit. Mocht dit zich voordoen dan komen we daarop bij u terug.

[Kadernota nr. 01.01]

Overige ontwikkelingen

Verhogen bijdrage veiligheidsregio

De bijdrage aan de veiligheidsregio laat een stijging in 2025 zien ten opzichte van de primitieve begroting 2024 van € 344.000. In de raadsvergadering van januari 2024 is reeds besloten over de verhoging van de bijdrage naar aanleiding van de Kadernota. In de raadsvergadering van mei 2024 is door de raad besloten om de toename van de bijdrage aan de veiligheidsregio voor de autonome ontwikkelingen mee te nemen in de begroting 2025 en deze ten laste te brengen van de behoedzaamheidsbuffer.

De totale bijdrage aan de VRF bedraagt € 4.270.000. Deze bijdrage heeft betrekking op de onderdelen:

- Gezondheid (PR08) € 1.687.000
- Crisisbeheersing (PR01) € 193.000
- Brandweer (PR01) € 2.390.000

Ten opzichte van de primitieve begroting 2024 betekent dit een stijging van € 344.000 voor programma 1.

Bibob

Door de wijzigingen in de Wet Bibob is het Bibob-beleid aan een actualisatie toe. Het huidige beleid komt uit 2017 en moet geactualiseerd worden naar de meest actuele wetgeving. De Wet Bibob is recent in 2020 en in 2022 gewijzigd. Hierdoor bestaan er nu meer mogelijkheden voor het uitvoeren van het eigen onderzoek en voor het delen van informatie tussen overheden. De Wet wordt daardoor ruimer toepasbaar. Daarnaast zijn er een aantal wijzigingen doorgevoerd met de inwerkingtreding van de Omgevingswet, ook deze zijn verwerkt in het nieuwe beleid.

Bibob is een middel wat gebruikt kan worden in de aanpak van ondermijning. Met een actueel Bibob-beleid kan hier effectiever op worden ingezet. Op dit moment wordt het Bibob-beleid namelijk alleen toegepast en uitgevoerd op horecavergunningen. Er valt dus winst te behalen op de andere terreinen, zoals vastgoed, subsidies, sociaal domein en overheidsopdrachten.

Daarnaast kan dit nu gebeuren op risico gestuurde wijze. Een vernieuwde Bibob beleid versterkt deaanpak tegen ondermijning. Om een en ander te kunnen realiseren is extra capaciteit nodig. We komen in het eerste kwartaal van 2025 met een voorstel richting de raad.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			**meerjarenperspectief**		
(x € 1.000)	**2024**	**2025**	**verschil**	**2026**	**2027**	**2028**
Lasten	2.838	3.306	- 469	3.321	3.465	3.576
Baten	74	89	15	89	89	89
Saldo	- 2.764	- 3.217	- 453	- 3.232	- 3.376	- 3.487
per inw.	*-85*	*- 99*	*- 13*	*- 99*	*- 104*	*- 107*

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2024 en 2025 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Kaderbrief 2025-2028	
Begrotingen voorgaande jaren:	
KN 2023-2026; Schenken onder de 18 jaar; 01.02	-30 N
Ontwikkeling lonen, prijzen en accressen	
Verhoging bijdrage zorg en veiligheidshuis	-2 N
Verhoging budget opvang zwerfdieren	-7 N
Verhoging bijdrage Khonraad	-13 N
Verhogen bijdrage VRF	-344 N
Overige beleidsrelevante ontwikkelingen (na Kaderbrief)	
Actualisatie personeelslasten	-70 N
Aanpassing legestarieven drank & horeca en evenementenvergunningen	15 V
Diversen	-2 N
Totaal	**-453 N**

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ▼ ongunstig
- ▬ neutraal
- ▲ gunstig
- ▬ (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Referentiejaar
Misdrijven - Diefstal uit woning per 1.000 inwoners	1,5	aantal	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting ▼			
Prognose o.b.v. de historie ▬			
Misdrijven - Geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	2,6	aantal	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting ▼			
Prognose o.b.v. de historie ▼			
Misdrijven - Vernieling en beschadigingen (in de openbare ruimte)	3,4	aantal	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting ▼			
Prognose o.b.v. de historie ▼			
Misdrijven - Winkeldiefstal per 1.000 inwoners	0,8	aantal	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting ▼			
Prognose o.b.v. de historie ▼			
Verwijzingen Halt	6,0	aantal	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting ▼			
Prognose o.b.v. de historie ▬			

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen (en voorzover van toepassing de overige samenwerkingsvormen) binnen dit programma zijn:

Verbonden partij

Gemeenschappelijke regeling

Veiligheidsregio Fryslân

2. Verkeer, vervoer en waterstaat

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Het programma Verkeer, vervoer en waterstaat omvat de aanleg, het beheer en onderhoud van (water-) wegen en straten c.a., openbare verlichting en verkeersveiligheid. Het programma is gericht op het mogelijk maken van een veilige deelname aan het verkeer en een sober en doelmatig beheer van de openbare ruimte, met inachtneming van en respect voor de aanwezige (unieke) kwaliteiten.
We zetten in op blijvende bereikbaarheid op het platteland (goede wegeninfrastructuur) en duurzaam vervoer.

Uitwerking Kaderbrief 2025-2028

In de Kaderbrief 2025-2028 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kaderbrief zoals die op 11 juli 2024 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Beheerplan wegen

Het Kwaliteitsplan Wegen is op 20 juni 2024 door de raad vastgesteld. In dit Kwaliteitsplan wegen is door de raad bepaald aan welk onderhoudsniveau de verschillende wegen in onze gemeente moeten voldoen. Vervolg op het Kwaliteitsplan wegen is het Beheerplan wegen waarin nader wordt uitgewerkt hoe het onderhoud moet worden uitgevoerd om het vereiste kwaliteitsniveau te continueren of te bereiken. Hierin wordt ook getoetst of het bestaande onderhoudsbudget voldoende is voor de gestelde eisen.
Op dit moment wordt het Beheerplan wegen opgesteld in samenwerking met Antea Group. Planning is om het beheerplan in Q4 2024 aan de raad voor te leggen ter besluitvorming.
[Kadernota nr. 02.03]

Gemeentelijk Mobiliteitsplan

Het Gemeentelijk Mobiliteitsprogramma Tytsjerksteradiel is op 20 juni 2024 vastgesteld door de raad. De financiële effecten zijn vertaald in de meerjarenbegroting 2025-2028.

Het hoofddoel van het Gemeentelijk Mobiliteitsprogramma is het realiseren van een veilig, betrouwbaar en duurzaam verkeers- en vervoerssysteem voor iedereen en voor alle vervoersmiddelen. Dit is overigens een gezamenlijke verantwoordelijkheid van weggebruikers èn beheerders van de infrastructuur. De gemeente Tytsjerksteradiel kenmerkt zich door een aantrekkelijke en gezonde leefomgeving. We zetten volop in op behoud daarvan, door in te zetten op duurzame mobiliteit. Dit is ook een doorvertaling van de aspecten uit de Omgevingsvisie van Tytsjerksteradiel en de Regionale Mobiliteitsvisie 'Ferbining'.

Deze visie op hoofdlijnen is vertaald in strategische opgaven op het gebied van verkeersveiligheid, bereikbaarheid, leefbaarheid en duurzaamheid. Daarbij speelt ook gezondheid van de inwoners een belangrijke rol. De bereikbaarheid voor het autoverkeer is binnen de gemeente relatief goed op orde. We zetten de komende periode met name in op de verbetering van verkeersveiligheid waarbij de kwetsbare verkeersdeelnemers extra aandacht krijgen. Ook stimuleren we lopen, fietsen en het openbaar vervoer en de combinatie van verschillende vervoersmiddelen. Dit doen we om onze inwoners te verleiden om minder gebruik te maken van de auto. Dit heeft niet alleen maar een positief effect op de duurzaamheid maar heeft ook een positieve invloed op de gezondheid en de verblijfskwaliteit van onze inwoners.
[Kadernota nr. 02.01]

Kwaliteitsplan wegen

Het Kwaliteitsplan wegen is op 20 juni 2024 vastgesteld door de raad.

Uit de evaluatie in het kwaliteitsplan wegen blijkt dat Tytsjerksteradiel op onderhoudsniveau nog steeds in stijgende lijn is, ondanks hogere kwaliteitseisen die aan het onderhoud gesteld worden. Denk hierbij aan bijvoorbeeld klimaatadaptatie en circulariteit.
De conclusie is daarmee dat de gemeente het goed doet. Het voorstel aan de raad is dan ook om het huidig beleid op dit moment door te zetten en beleidsmatig de beheerkwaliteit niet te verhogen. Het college ziet wel mogelijkheden om binnen de huidige budgetten de fietspaden naar het gewenste hogere niveau te brengen.
[Kadernota nr. 02.02]

Overige ontwikkelingen

Ontwikkelingen rondom brug Eastermar

Op 10 juni 2021 heeft de raad ingestemd met het behoud van bestaande brug, uitvoeren van groot onderhoud en realisatie van bediening op afstand vanuit het Swettehûs (variant 1 van de variantenstudie).
Vanwege het signaal van Rijkswaterstaat dat zij de bediening van de brug Eastermar wilden beeïndigen en het onderhoud wat de brug nodig heeft, hebben wij uw raad verschillende scenario's voorgelegd. De keuze is gevallen op variant 1, het behoud van een beweegbare brug met bediening vanuit het Swettehûs. Wij hebben één beweegbare brug in ons bezit. Voor alle kennis en expertise zijn wij afhankelijk van de provincie. Dat heeft ons ertoe gebracht, bij de verkenning ook te onderzoeken of de provincie genegen is om de brug in eigendom over te nemen.

Het heeft redelijk lang geduurd voordat wij de eisen van de provincie helder hadden om de bediening vanuit het Swettehûs te regelen, inmiddels zijn wij aanbestedingsgereed, maar wij hebben nog geen helderheid aan de voorwaarden en eisen die de provincie mogelijk stelt aan volledige overname van de brug, en dat zorgt voor vertraging. Want wij hebben het liever in één keer geregeld, dan dat wij mogelijk twee keer voor kosten komen te staan. We verwachten dat dit onderzoek voor volledig overname van de brug aan het einde van het jaar gereed is zodat we de verschillende mogelijkheden in januari 2025 aan de raad kunnen voorleggen.

Voor de uit te voeren werkzaamheden van variant 1 is een kostenraming opgesteld. Het benodigde budget dat na engineering noodzakelijk is, blijkt echter 2 keer zo hoog dan de raming uit 2018.

Een groot deel van de kosten is toe te kennen aan eisen die de provincie stelt voor bediening op afstand vanuit It Swettehûs en indexering. De eventuele te betalen bruidschat aan de provincie is hier nog niet bij inbegrepen. De kosten hiervan zijn nog niet in deze begroting opgenomen.

Door de geplande renovatie wordt de restant boekwaarde van de bestaande brug afgewaardeerd naar nihil. Deze afwaardering stond oorspronkelijk gepland voor 2024 en wordt nu verwerkt in de begroting 2025.
De dekking voor de afwaardering in 2025 zal conform Kadernota 2022-2025 worden voldaan vanuit de algemene reserve. De reguliere toekomstige afschrijvingen vanaf 2026 en verder komen dan te vervallen en het resultaat hiervan komt ten gunste van het begrotingsresultaat.

Actualisatie kosten energie

Voor de begroting zijn de kosten voor energie op basis van het verwachte verbruik en de verwachte prijzen voor alle gebouwen opnieuw in beeld gebracht. In deze begroting wordt een voordelige afwijking van € 319.000 zichtbaar ten opzichte van de begroting van het vorig jaar. Deze afwijking wordt voornamelijk veroorzaakt doordat in de begroting van vorig jaar geen exacte onderverdeling van de energiekosten naar de programma's is gemaakt. In programma 0 was rekening gehouden met een organisatiebrede daling van de energiekosten van

€ 488.000. Voor de begroting 2025 komt de totale organisatiebrede daling van de energiekosten uit op € 456.000.
Voor programma 2 leidt dit ertoe dat de energiekosten met € 32.000 dalen. Deze daling wordt voornamelijk veroorzaakt doordat de kosten voor het gas de afgelopen jaren zijn gedaald. Met name wordt dit zichtbaar in de lagere gaskosten voor de gebouwen van de buitendienst en de recreatieve haven Earnewâld.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			**meerjarenperspectief**		
(x € 1.000)	**2024**	**2025**	**verschil**	**2026**	**2027**	**2028**
Lasten	5.107	5.223	- 116	5.144	5.222	5.175
Baten	609	619	10	613	613	613
Saldo	- 4.498	- 4.603	- 106	- 4.531	- 4.609	- 4.562
per inw.	*-139*	*- 141*	*- 2*	*- 139*	*- 141*	*- 140*

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2024 en 2025 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Kaderbrief 2025-2028	
Nieuw beleid	
Gemeentelijk Mobiliteitsprogramma Tytsjerksteradiel 2025-2028	-65 N
Bestaand beleid:	
Afwaarderen brug Eastermar	-137 N
Begrotingen voorgaande jaren	
TD: KN2021-2024; Inspecties en constructieve veiligheid bruggen; 02.05	30 V
TD: KN 2022-2025; Aanpassingen brug Eastermar; 02.04	215 V
TD: KN 2022-2026; Beleidsplan en uitvoeringsprogramma openbare verlichting	-24 N
TD: KN 2024-2027; Jaarschijf GVVP 2024	-4 N
Ontwikkeling lonen, prijzen en accressen	
TD: LP; Diverse ontwikkelingen budget wegen	-26 N
TD: LP; Actualiseren kosten energie	32 V
Overige beleidsrelevante ontwikkelingen (na Kaderbrief)	
Actualisatie personeelslasten	-55 N
Actualisatie kapitaallasten	-81 N
Diversen	9 V
Totaal	**-106 N**

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen (en voorzover van toepassing de overige samenwerkingsvormen) binnen dit programma zijn:

Verbonden partij

Vennootschap / Coöperatie

Coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân, OVEF

3. Economie

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Wij willen de lokale economie vitaal houden en toekomstbestendig maken. Daarbij werken wij zoveel mogelijk samen met ondernemers(verenigingen), het onderwijs en andere overheden in de regio en provincie. Het economisch beleid (2021) van onze gemeente is gericht op:

- Het versterken van het ondernemersklimaat, om daarmee de werkgelegenheid te behouden en te vergroten;
- Samen met onze ondernemers willen wij in spelen op veranderingen, waarbij het zwaartepunt ligt bij verduurzaming en circulariteit;
- Via de regionale samenwerking pakken wij via de Versnellingsagenda en ANNO uitdagingen aan op de thema's zoals onderwijs-arbeidsmarkt en innovatie-ondernemerschap.

Uitwerking Kaderbrief 2025-2028

In de Kaderbrief 2025-2028 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kaderbrief zoals die op 11 juli 2024 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Bedrijventerreinen

In het raadsprogramma heeft de raad aangegeven aan de slag te willen met een nieuw bedrijventerrein voor de gemeente Tytsjerksteradiel.

In april 2023 is de startnotitie door de gemeenteraad vastgesteld voor een verkenning naar een nieuw regionaal bedrijventerrein. In de zomer van 2024 heeft het college de gemeenteraad de uitgewerkte ontwerpvisie voor een nieuw bedrijventerrein aangeboden. De voorkeurslocatie ligt zuidelijk van Quatrebras. Ook zijn er een tweetal terugvalopties aangegeven. De ontwerpvisie is gepubliceerd voor inspraak.

De verwachting is dat in november 2024 de visie met een reactienota zienswijzen ter besluitvorming wordt voorgelegd aan de raad. Er wordt dan ook een voorstel voor het vervolg (in eerste instantie voor het proces voor verwerving) ingediend met een kostenbegroting.
[Kadernota nr. 03.02]

Centrumvisie Burgum

Om het winkelcentrum van Burgum actueel te houden en goed aan te laten sluiten bij alle maatschappelijke ontwikkelingen die hebben plaatsgevonden, is op 15 september 2022 door de raad de centrumvisie Burgum vastgesteld. De aandachtspunten, verbeterpunten en de gewenste aanpassingen uit de 'Centrumvisie Burgum' zijn samengevat in een geprioriteerde actielijst, welke kan worden gezien als het uitvoeringsprogramma van de centrumvisie. Deze bestaat uit:

- Verbetering van de Schoolstraat, Passaazje en Markt (actielijn 5 & 6 uit de visie)
- Planologisch veiligstellen van winkelfuncties in het kernwinkelgebied (actielijn 1)
- Verbeteren van de parkeerstructuur in het centrum (actielijnen 6 & 7)

Alle actielijnen zijn in uitvoering genomen en worden vertaald in concrete voorstellen en inrichtingsplannen met een kostenraming. Deze worden (afzonderlijk) in de loop van 2025 besluitvormend aan de raad voorgelegd.
[Kadernota nr. 03.01]

Recreatie en toerisme

Het Beleid en uitvoeringsprogramma 2021-2030 (Tytsjerksteradiel, folle mear om te ûntdekken) is leidend voor het programma toerisme en recreatie. De raad heeft in 2021 voor de uitvoering budget beschikbaar gesteld voor een periode van 3 jaren (2022 tot en met 2024, 3 x € 45.000). Dit beschikbare budget wordt over een wat langere periode uitgesmeerd omdat de benodigde ambtelijke capaciteit hiervoor pas vanaf het najaar van 2023 beschikbaar was (2025 € 40.000 en 2026 € 34.000).
[Kadernota nr. 03.03]

Overige ontwikkelingen

Aanpassing bijdrage versnellingsagenda Noordoost-Fryslân

De Versnellingsagenda is het uitvoeringsprogramma van de Regio Deal Noordoost-Fryslân, die de gemeenten Achtkarspelen, Dantumadiel, Noardeast-Fryslân, Tytsjerksteradiel en de provincie Fryslân voor de periode 2020-2025 met het Rijk hebben afgesloten. Met dit programma wordt gewerkt aan de sociaal economische structuurversterking van de regio Noordoost-Fryslân. In 2024 is de laatste bijdrage voor de versnellingsagenda Noordoost-Fryslân gedaan. In 2025 worden naar verwachting de laatste subsidies uit de regeling Versnellingsagenda uitgekeerd. In 2025 en 2026 zullen de laatste werkzaamheden voor de uitvoering van de Versnellingsagenda worden gedaan.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			meerjarenperspectief		
(x € 1.000)	2024	2025	verschil	2026	2027	2028
Lasten	814	559	255	553	519	516
Baten	474	474	-	474	474	474
Saldo	- 340	- 85	255	- 79	- 45	- 42
per inw.	*-10*	*- 3*	*8*	*- 2*	*- 1*	*- 1*

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2024 en 2025 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Kaderbrief 2025-2028	
Bestaand beleid	
Aanpassing bijdrage ANNO III	17 V
Begrotingen voorgaande jaren	
KN 2022-2025; Aanjaagfunctie toerisme; 03.05	45 V
BB; Temporisering budget aanjaagfunctie toerisme	-40 N
Ontwikkeling lonen, prijzen en accressen	
Verhoging bijdrage Stichting RegioMarketing en Toerisme (RMT)	-12 N
Overige beleidsrelevante ontwikkelingen (na Kaderbrief)	
Actualisatie personeelslasten	-17 N
Aanpassing bijdrage versnellingsagenda Noordoost-Fryslân	263 V
Diversen	-1 N
Totaal	**255 V**

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ▼ ongunstig
- ▬ neutraal
- ▲ gunstig
- ▬ (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator		Meting	Eenheid	Referentiejaar
Functiemenging		42,9	%	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▲			
Prognose o.b.v. de historie	▬			
Vestigingen (van bedrijven)		177,5	aantal	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▲			
Prognose o.b.v. de historie	▬			

Indicator		Meting	Eenheid	Referentiejaar
Banen		554,7	aantal	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▲			
Prognose o.b.v. de historie	▲			

4. Onderwijs

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Onderwijs is de sleutel voor de ontwikkeling van een kind én van een samenleving. Een kind dat goed onderwijs krijgt, krijgt kansen voor de toekomst. Daarom heeft ieder kind recht op goed onderwijs.

Binnen het programma onderwijs worden de wettelijke verplichtingen zoals de onderwijshuisvesting, leerplicht en leerlingenvervoer uitgevoerd. Extra ambitie in de gemeente is gericht op het bieden van 'gelijke kansen', op talentontwikkeling en op het voorkomen en bestrijden van achterstanden (Kansenbeleid). Goede samenwerking met de betrokken partners is een vereiste.

Hoofdlijnen van beleid

- Aanpakken van (digitale) laaggeletterdheid
- Voor- en Vroegschoolse Educatie, als basisvoorziening voor ieder kind
- Verrijkende initiatieven voor brede vorming en talentontwikkeling
- Versterken praktische verbindingen Onderwijs en Arbeidsmarkt

MFC / MFA / Onderwijshuisvesting

In onze gemeente wordt momenteel aan een tweetal MFA's in onze gemeente gewerkt, te weten in Tytsjerk en Jistrum. De opening van beide gebouwen wordt in 2025 verwacht.
Daarnaast worden er in andere dorpen voorbereidende werkzaamheden verricht voor een MFC/MFA dan wel een nieuwe school. Daarvoor vinden nu gesprekken met o.a. de schoolbesturen plaats. Ook worden andere partijen, onder andere de dorpsbelangen, hierbij betrokken.
Zo wordt in Garyp al enige tijd de haalbaarheid van een MFA onderzocht, is in Noardburgum een locatieonderzoek voor een nieuwe school gaande, en is er een onderzoek afgerond wat betreft het huren van ruimte voor het basisonderwijs in Hurdegaryp en Eastermar. Voor de Trynwâlden is wat betreft het onderwijs door drie partijen (twee schoolbesturen en gemeente) een denkrichting gelanceerd waarover nu een nieuw participatietraject wordt gestart. Al deze ontwikkelingen zullen te zijner tijd voor wat betreft het onderwijsdeel in een nieuw IHP opgenomen worden.

Uitwerking Kaderbrief 2025-2028

In de Kaderbrief 2025-2028 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kaderbrief zoals die op 11 juli 2024 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Integraal huisvestingplan onderwijs

In 2025 wordt in overleg met de schoolbesturen een nieuw integraal huisvestingsplan (IHP) opgesteld. Het IHP geeft de actuele weergave en schetst een toekomstbeeld van de huisvesting van de scholen. Welke scholen zijn op welk moment aan vervanging toe? En zijn er bijvoorbeeld dringende aanpassingen nodig? Belangrijke ontwikkelingen en afwegingen worden in het IHP beschreven, waarbij ook de huisvesting van basisscholen in eventueel (toekomstige) multifunctionele accommodaties aan bod komt.

In het huidige IHP staat de vervanging van de basisschool in Garyp genoemd. Momenteel wordt voor Garyp de haalbaarheid van een MFA onderzocht. Voor Noardburgum en de Trynwalden is in het huidige IHP budget opgenomen voor onderzoeken. In Noardburgum is een onderzoek naar een locatie gaande. De huidige school is de komende vijf jaar aan vervanging toe.
In het gebied van de Trynwâlden is nu een zevental scholen die op betrekkelijk korte afstand van elkaar gelegen zijn. Zij zijn alle zeven op een dusdanige leeftijd dat vervang/aanpassing snel actueel zal worden. De verwachting is dat hiervoor binnen 5 tot 10 jaar een investeringsvraag volgt. Momenteel wordt met betrokkenen in het gebied gewerkt aan een goed participatietraject.
[Kadernota nr. 04.01]

Ontwikkelingen onderwijs

Het onderwijs-kansenbeleid gaat voort op de ingeslagen weg. De huidige beleidsperiode met de bijbehorende rijksmiddelen (GOAB) loopt tot en met 2026. De gemeentelijke speerpunten blijven gericht op de Voor- en Vroegschoolse Educatie, de aanpak Laaggeletterdheid en ontwikkeling van de verbinding tussen Onderwijs en Zorg in en rond de school.
[Kadernota nr. 04.02]

Moties

Verwerking van de motie(s), ingediend tijdens de behandeling van de Kadernota.

In stand houden jongerenwerk op scholen (motie)
Jongerenwerk in het voortgezet onderwijs en gebiedsteam medewerker in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs

In de raadsvergadering van 11 juli 2024 is een motie aangenomen om het jongerenwerk op de voortgezet onderwijs-scholen structureel in de begroting op te nemen en bij een succesvolle evaluatie van de pilot gebiedsteam medewerker ook hiervoor met een voorstel bij de begroting 2025-2028 op terug te komen.

Een eventuele voortzetting van jongerenwerk in het voortgezet onderwijs en de gebiedsteam medewerker (in welke vorm dan ook) kan niet los gezien worden van een brede preventieve aanpak. De onderzoeksrapportage gebiedsteam medewerker (proeftuin) is in het najaar 2024 gereed. Over het vervolg komt het college met een voorstel naar de raad.

[Motie nr. M-5-6-2]

Overige ontwikkelingen

Actualiseren raming aan de prijsontwikkelingen
De begroting is aangepast op de huidige prijsontwikkelingen. Voor kosten Jobinder is de raming gelijk gesteld aan de verkregen begroting 2025 (€ 221.000) en er is geïndexeerd op subsidies en salariskosten (€ 20.000)

Invulling ombuiging gebiedsteams Sociaal Domein
Vanaf de begroting 2024 is een reductie in het formatieplan van het Sociaal Domein afgesproken. In totaal betrof dit een taakstellende ombuiging van € 414.000 voor gemeente Tytsjerskteradiel. Door het opheffen van flexibele personeelsbudgetten binnen het Sociaal Domein in de Werkmaatschappij is er in 2024 € 213.000 reeds bezuinigd. Hierdoor was al 50% van de bestaande ombuiging behaald.
De bezuiniging van het resterende deel wordt voornamelijk bereikt door in de Werkmaatschappij de formatie programmamanager en teamcoach te reduceren. Deze bezuiniging betreft een verschuiving tussen taakvelden. Hierdoor is in de analyse van programma 4 € 18.000 voordeel zichtbaar. Dit wordt in programma 0, 5 en 6 rechtgetrokken. Per saldo heeft dit geen effect op het begrotingssaldo.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			**meerjarenperspectief**		
(x € 1.000)	**2024**	**2025**	**verschil**	**2026**	**2027**	**2028**
Lasten	5.087	5.828	- 741	5.968	5.953	5.953
Baten	1.268	1.649	381	1.649	1.649	1.649
Saldo	- 3.819	- 4.179	- 360	- 4.319	- 4.303	- 4.303
per inw.	*-118*	*- 128*	*- 10*	*- 132*	*- 132*	*- 132*

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2024 en 2025 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Kaderbrief 2025-2028	
Bestaand beleid	
Invulling ombuiging Sociaal Domein	18 V
Begrotingswijziging verzekeringen	8 V
Ontwikkeling lonen, prijzen en accressen	
LP; Prijsontwikkeling regionaal vervoer door Jobinder	-227 N
LP; Indexering subsidiebudgetten programma 4, 5 en 6	-14 N
Overige beleidsrelevante ontwikkelingen (na Kaderbrief)	
Actualisatie kapitaallasten	-133 N
Actualisatie bijdrage werkmaatschappij	-12 N
Totaal	**-360 N**

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator		Meting	Eenheid	Referentiejaar
% Voortijdige schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)		1,9	%	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▼			
Prognose o.b.v. de historie	▬			
Absoluut verzuim		0,0	aantal	(2021)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▬			
Prognose o.b.v. de historie	▬			
Relatief verzuim		51,0	aantal	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▼			
Prognose o.b.v. de historie	▼			

5. Sport, cultuur en recreatie

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Wij streven naar vitale inwoners en willen een aantrekkelijke woonomgeving bieden. Sport, cultuur en recreatie zijn daarbij belangrijke pijlers. Deze zorgen voor persoonlijke ontplooiing en ontwikkeling van onze inwoners. Daarnaast vergroten ze de sociale samenhang en deelname aan de samenleving, wat bijdraagt aan een goed leef- en woonklimaat.

Sport

Het voorzieningenniveau en de samenwerking met sportclubs bevindt zich in vergelijking met andere Friese gemeenten op een hoog niveau. Sport is nadrukkelijk een factor in gezondheid, opvoeding en gemeenschapsvorming. Wat de accommodaties betreft richten wij ons bij ontwikkelingen vooral op mogelijkheden tot concentratie van voorzieningen.
Daarnaast wordt op initiatief van de raad gewerkt aan het verstrekken van subsidies voor verduurzaming van sportaccommodaties.

Recreatie en toerisme

Recreatie en toerisme leveren een belangrijke bijdrage aan de leefbaarheid en vitaliteit van de gemeente. Recreatie en toerisme wordt verder ontwikkeld, waarbij het landschap van de Noardlike Fryske Wâlden een belangrijke trekker is.

Openbaar groen

Openbaar groen is belangrijk voor het welzijn van mensen. Een goede groenomgeving draagt bij aan de gezondheid (zowel fysiek als mentaal) van onze burgers. Onze gemeente kent een grote verscheidenheid qua inrichting van de woonomgeving, waarin rekening gehouden wordt met gebiedseigen kenmerken.

Het programma heeft veel relaties met activiteiten in andere programma's zoals Sociaal Domein, Onderwijs, Volkshuisvesting en Ruimtelijke ordening (planontwikkeling).

Uitwerking Kaderbrief 2025-2028

In de Kaderbrief 2025-2028 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kaderbrief zoals die op 11 juli 2024 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Biodiversiteitsplan

In september 2024 is het Biodiversiteitsplan in de gemeenteraad vastgesteld. Het plan voorziet in de wens vanuit de raad om als gemeente ons extra in te spannen voor het behoud van de biodiversiteit. De looptijd van het plan is t/m 2030. De financiële vertaling is verwerkt in de begroting.
[Kadernota nr. 05.01]

Groen beheerplan

In de raadsvergadering van december 2024 worden de uitgangspunten van het groenbeleid en een aantal scenario's voor het onderhoudsbeeld met een financiële vertaling opiniërend aan de raad voorgelegd. In het groenbeleidsplan is het pakket aan maatregelen met betrekking tot het kapitaalgoed openbaar groen uit het Biodiversiteitsplan vertaald in het groenbeleid en de uitvoering van dit beleid. In Q1 2025 wordt het groenbeleidsplan inclusief financiële gevolgen voor deze begroting 2025-2028 besluitvormend aan de raad voorgelegd. Als gevolg van de onzekerheid voor de keuze van een scenario is de financiële vertaling nog niet opgenomen in deze begroting 2025-2028.
[Kadernota nr. 05.02]

Overstap bibliotheekwerk

In 2023 heeft u gevraagd te onderzoeken of het bibliotheekwerk in Tytsjerksteradiel kan worden uitgevoerd door stichting Bibliotheken Noord Fryslân. Naar aanleiding van het onderzoek hebben wij besloten om de subsidierelatie met dbieb per 1 januari 2026 te beëindigen en het bibliotheekwerk uit te laten voeren door stichting Bibliotheken Noord Fryslân. In de raadsvergadering van oktober is dit besluit aan u voorgelegd en hebben wij gevraagd om voor de overstapkosten van BNF en de begeleiding van het vervolgtraject geld beschikbaar te stellen. De totale incidentele uitgaven voor het jaar 2025 bedragen € 714.000 en worden ten laste van de algemene reserve gebracht.
[Kadernota nr. 05.05]

Sûderfinne / It Pypke Suwâld

Recent hebben we bestuurlijk contact gehad met het dorpshuis bestuur van de Suderfinne / It Pypke. We hebben daar gesproken over de voortgang van de herbouw na de brand en de plannen die men nog heeft voor het verder verduurzamen en toekomstbestendig maken van het dorpshuis in zijn geheel. Voor de herbouw is budget beschikbaar van de verzekeraar. Dit budget is voldoende om te herbouwen naar gelijke staat als voor het uitbreken van de brand. Om te voldoen aan de huidige regels omtrent thermische- en geluid isolatiewaardes is extra budget nodig. Hiervoor heeft het bestuur subsidies, fondsen en andere vormen van financiering gezocht. Dit proces loopt nog.

Verder wordt vanuit het dorpshuis bestuur geprobeerd door middel van het organiseren van muziekfeesten, toneelvoorstellingen etc. nog aanvullende financiering te realiseren voor het verduurzamen en toekomstbestendig maken van het dorpshuis. Ook probeert men hiervoor nog subsidies en fondsen te werven. De totale kosten voor het verder verduurzamen en toekomstbestendig maken van het dorpshuis worden geraamd op ongeveer € 500.000. Om het geheel te realiseren vraagt het bestuur de gemeente een incidentele bijdrage. De hoogte van deze bijdrage is nog niet bekend. Dit zal de komende tijd duidelijk worden. Het bedrag zal afhangen van inkomsten uit subsidies, fondsen en aanvullende financieringen, de geraamde kosten minus deze inkomsten.

Over een eventuele bijdrage vanuit de gemeente zijn we in overleg met het dorpshuis bestuur. Zodra hier meer over bekend is, komen we met een afzonderlijk voorstel richting de raad.

[Kadernota nr. 05.03]

Viering 80 jaar vrijheid en Arcadia

In 2025 wordt landelijk en provinciaal 80 jaar vrijheid gevierd. Daarnaast vindt in 2025 de driejaarlijkse manifestatie van Arcadia plaats. Om culturele activiteiten in het kader van deze evenementen in Tytsjerksteradiel mogelijk te maken, vragen we eenmalig € 40.000. Deze incidentele uitgaaf brengen we volgens bestendige gedragslijn ten laste van de algemene reserve. Hierdoor heeft deze wijziging geen effect op het begrotingssaldo.
[Kadernota nr. 05.04]

Overige ontwikkelingen

Actualisatie budgetten groen onderhoud

De realisatie van het afgelopen jaar (2023) laat zien dat de budgetten van het groenonderhoud onder druk staan. De inschatting (op basis van CBS) is dat de prijsstijgingen van de meerjarige onderhoudscontracten voor het groenonderhoud gemiddeld 5,2% bedraagt. Dit zorgt ervoor dat de budgetten voor het groenonderhoud ontoereikend zijn en met € 72.000 zijn gestegen in de primitieve begroting 2025 ten op zichte van de primitieve begroting 2024.

Actualisatie onderhoud voertuigen

Uit de analyse van de onderhoudskosten voor de voertuigen blijkt dat de huidige budgetten ontoereikend zijn. Daarbij is in de jaarrekening 2023 een tekort voor de onderhoudskosten verantwoord. Dit zorgt ervoor dat actualisatie van de onderhoudsbudgetten nodig is. Deze actualisatie leidt ertoe dat de onderhoudsbudgetten met € 44.000 zijn gestegen in de begroting 2025 ten opzichte van 2024.

Indexering subsidiebudgetten

De afwijking van de subsidiebudgetten in de begroting van 2025 ten opzichte van 2024 voor een bedrag van € 48.000 wordt veroorzaakt door de jaarlijkse indexering. Deze stijging heeft met name betrekking op de subsidie voor het bibliotheekwerk (€ 25.000). Daarnaast wordt de stijging veroorzaakt door indexatie van de subsidies voor muziekonderwijs, cultuurbeleid, streekmuseum, amateurkunst, sportactivering en Frysk taalbelied.

Actualisatie kosten energie

Voor de begroting zijn de kosten voor energie op basis van het verwachte verbruik en de verwachte prijzen voor alle gebouwen opnieuw in beeld gebracht. In deze begroting wordt een voordelige afwijking van € 319.000 zichtbaar ten opzichte van de begroting van het vorig jaar. Deze afwijking wordt voornamelijk veroorzaakt doordat in de begroting van vorig jaar geen exacte onderverdeling van de energiekosten naar de programma's is gemaakt. In programma 0 was rekening gehouden met een organisatiebrede daling van de energiekosten van € 488.000. Voor de begroting 2025 komt de totale organisatiebrede daling van de energiekosten uit op € 456.000.
Voor programma 5 leidt dit ertoe dat de energiekosten met € 319.000 dalen. Deze daling wordt voornamelijk veroorzaakt doordat de kosten voor het gas de afgelopen jaren zijn gedaald. Met name wordt dit zichtbaar in de lagere gaskosten voor de zwembaden en de sporthallen in Hurdegaryp en Oentsjerk.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			meerjarenperspectief		
(x € 1.000)	2024	2025	verschil	2026	2027	2028
Lasten	9.565	10.001	- 436	9.237	9.250	9.260
Baten	1.345	1.362	17	1.363	1.390	1.390
Saldo	- 8.220	- 8.639	- 419	- 7.874	- 7.860	- 7.870
per inw.	*-254*	*- 265*	*- 11*	*- 242*	*- 241*	*- 241*

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2024 en 2025 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Kaderbrief 2025-2028	
Nieuw beleid	
Viering 80 jaar vrijheid en Arcadia	-40 N
Overstap bibliotheken netwerk Noord Fryslân	-714 N
Bestaand beleid	
Areaaluitbreiding groen	-22 N
Invulling ombuiging Sociaal Domein	18 V
Actualiseren inkomsten sportaccommodaties	15 V
Indexatie Cultuurcentrum de Wâldsang	-8 N
Indexering bijdrage stichting De Fryske Mole	-1 N
Begrotingen voorgaande jaren	
Raad 18-04-2024; Omzetten budgetten Auto 11 naar Auto 123	54 V
KN 2024-2027; BB; Compensatie bibliotheek stijging personeels- en energielasten	238 V
KN 2024-2027; Cofinanciering De Twirre (05.13)	75 V
KN 2024-2027; Verduurzaming gemeentelijk vastgoed (fase 1) (05.12)	-26 N
KN 2024-2027; Nieuw archiefsysteem + formatie Observeum; 05.07	7 V
Ontwikkeling lonen, prijzen en accressen	
Actualisatie budgetten groenonderhoud	-72 N
Actualisatie onderhoud voertuigen	-44 N
Indexering diverse subsidiebudgetten	-48 N
Actualiseren kosten energie	319 V
Overige beleidsrelevante ontwikkelingen (na Kaderbrief)	
Actualisatie personeelslasten	-229 N
Actualisatie kapitaallasten	98 V
Diversen	-39 N
Totaal	**-419 N**

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator		Meting	Eenheid	Referentiejaar
% Niet-sporters		54,2	%	(2022)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▲			
Prognose o.b.v. de historie	▲			

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen (en voorzover van toepassing de overige samenwerkingsvormen) binnen dit programma zijn:

Verbonden partij

Gemeenschappelijke regeling

Recreatieschap Marrekrite

Stichting / Vereniging

VvE Nije Westermar

6. Sociaal domein

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Dit programma is gericht op het uitvoeren van de wettelijke verantwoordelijkheid die de gemeente heeft op het terrein van jeugdzorg, maatschappelijke ondersteuning en participatie. In de praktijk betekent dit dat het Sociaal Domein een veelheid aan thema's en onderwerpen beslaat waar onze inwoners dagelijks mee te maken hebben. Er is nauwe verwevenheid met onderwerpen uit andere programma's, zoals onderwijs, sport, cultuur, welzijn en gezondheid.

Ook het onderwerp Nieuwkomers is belegd binnen het Sociaal Domein. Daarnaast is er overlap met het fysieke domein, bijvoorbeeld op het gebied van wonen, leefbaarheid en voorzieningen.

Regie

Wij willen dat inwoners zelf de regie hebben bij hun zorgvraag. Wij zetten ons ervoor in dat mensen zorg en ondersteuning ontvangen die past bij hun behoefte en mogelijkheden. Wij stellen daarbij de mens centraal en werken integraal en vanuit het principe één gezin -één plan -één contactpersoon.

Beleid

In april 2019 hebben de gemeenteraden van Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel het beleidskader Sociaal Domein vastgesteld. Hierin zijn de strategische doelstellingen en uitgangspunten benoemd. Daarnaast zijn er diverse financiële maatregelen benoemd om een sluitende begroting voor het Sociaal Domein te realiseren. De maatregelen zijn nog altijd actueel. De uitdaging om de uitgaven beheersbaar te houden blijft onveranderd groot.

Belangrijke pijlers in het beleid zijn het versterken van de sociale basis, het aanscherpen (kostenbewust, methodisch en uniform werken) van de werkwijze van onze medewerkers en het herinrichten van de inkoop van zorg en ondersteuning in het Sociaal Domein.

Het jaar 2025 is vooral gericht op het eventueel herzien en opnieuw formuleren van de beleidskeuzes voor onze gemeente.

Uitwerking Kaderbrief 2025-2028

In de Kaderbrief 2025-2028 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kaderbrief zoals die op 11 juli 2024 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Jeugd

Hervormingsagenda Jeugd

Het rijk hoopt met de hervormingsagenda Jeugd lastenverlichting te realiseren waardoor gemeenten minder middelen toebedeeld krijgen. In Friesland zijn wij al met een aantal onderwerpen uit de hervormingsagenda bezig, waaronder de regiovisie en gezamenlijke inkoop, maar tot nu toe zien wij de lastenverlichting niet terug. In 2025 zetten wij ons hier verder op in.

Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming

In opdracht van de VNG en de ministeries van Justitie en Veiligheid en Volksgezondheid, Welzijn en Sport is “Het toekomstscenario kind- en gezinsbescherming” opgesteld. Het doel is om het gezin samen met professionele ondersteuning te laten werken aan het verbeteren van de thuissituatie. De gemeenten behouden de huidige verantwoordelijkheden in de zorg en ondersteuning aan inwoner. Op dit moment is nog niet duidelijk of de aansturing, centraal, decentraal of lokaal wordt. Dit zal mogelijk in 2025 bekend worden.

Inkoop Jeugdzorg

De contracten voor de specialistische jeugdhulp zijn op 1 januari 2024 ingegaan. Tijdens de implementatie zijn er veel vragen ontstaan die een nader onderzoek vragen. Er is een onafhankelijk bureau ingeschakeld die onderzoek verricht. De gevolgen hiervan zijn nog niet inzichtelijk. Daarnaast zal voor een aantal percelen een doorontwikkeling moeten plaatsvinden. Het administratief verzorgen van de nieuwe inkoop doet een groot beroep op onze personele inzet. Dat zit onder meer op inzet van beleid, inkoop, kwaliteit, maar ook back-office en de financieel adviseurs.
[Kadernota nr. 06.02]

MFC ontwikkelingen

MFC's en MFA's in onze gemeente dragen bij aan leefbaarheid, ontmoeting én bereikbaarheid van goed onderwijs. Daarom is voor deze ontwikkelingen in de dorpen een bredere scoop nodig dan alleen onderwijshuisvesting. In de komende tijd zal hier zowel vanuit het integraal huisvestingsplan als vanuit overige ontwikkelingen ruim aandacht worden besteed.

In 2025 wordt een integraal huisvestingsplan (IHP) opgesteld in overleg met de schoolbesturen. Het IHP geeft een actuele weergave van de huisvesting van scholen en een toekomstbeeld. Belangrijke ontwikkelingen en afwegingen zullen worden beschreven. Daarbij komt ook de huisvesting van basisscholen in eventueel (toekomstige) multifunctionele accommodaties aan bod. Welke scholen zijn aan vervanging toe en zijn er bijvoorbeeld dringende aanpassingen nodig.

Op de kortere termijn staan op stapel de oplevering en in gebruik neming van de multifunctionele gebouwen in Tytsjerk en Jistrum. De haalbaarheid van een multifunctioneel gebouw in Garyp wordt onderzocht. De school in Noardburgum is in de komende vijf jaar aan vervanging toe.

In het gebied van de Trynwâlden zijn nu een zevental scholen die op betrekkelijk korte afstand van elkaar gelegen zijn en allen op een leeftijd van vervanging/aanpassing komen. Met de schoolbesturen is een denkrichting ontwikkeld waarin wordt gestreefd naar twee schoolgebouwen op één locatie. De verwachting is dat hiervoor in de komende 5 tot 10 jaar een investeringsvraag gaat volgen.
[Kadernota nr. 06.06]

Participatiewet

Het aantal uitkeringen dat de gemeente verstrekt geeft al enige tijd een daling te zien, waarschijnlijk als gevolg van de hoge werkgelegenheid en de grote personeelskrapte. Desondanks zijn het de meest kansrijke op de arbeidsmarkt die hiervan profiteren en houdt de gemeente de zorg voor een substantieel deel van het bestand.

Ook het beroep op minimavoorzieningen en schulddienstverlening daalt al enige tijd eerder dan dat het stijgt, maar er moet wel worden vastgesteld dat de complexiteit van de individuele cases steeds verder toeneemt. Op dit moment worden, mede naar aanleiding van het Rekenkameronderzoek, acties ondernomen om de bekendheid met de mogelijkheden voor hulp en ondersteuning bij de inwoners te vergroten. Mogelijk dat dit in 2025 een toename van het aantal hulpvragen tot gevolg heeft.

Overigens zal de Participatiewet een wetswijziging ondergaan waardoor de uitvoering van de onderdelen inkomen en naleving meer in balans worden gebracht met de oorspronkelijke bedoelding van de wet. Inwerkingtreding hiervan wordt per 1 juli 2025 verwacht.

Ten aanzien van re-integratie en participatie probeert de gemeente, binnen de mogelijkheden, voor eenieder die daartoe in staat is, (al dan niet gesubsidieerd) werk, dan wel een andere nuttige dagbesteding te realiseren.

Een ontwikkeling in de regionale samenwerking van Fryslân Werkt op het gebied van arbeidsmarktdienstverlening die hier genoemd kan worden; is het Werkcentrum als één gezamenlijk regionaal loket. Een brede doelgroep van werkzoekenden, werkenden en werkgevers kan bij het Werkcentrum terecht voor vragen over werk, scholing en personeelsvraagstukken. De vormgeving hiervan krijgt in 2025 zijn beslag.

[Kadernota nr. 06.01]

Sociale basis

De huidige subsidieregeling sociale basis loopt per 2027 af. In 2025 wordt een evaluatie gedaan van de visie en de subsidieregeling. De uitkomsten van deze evaluatie vormen de input voor het vervolg en zullen aan het college worden voorgelegd.

Met de landelijke regelingen Integraal Zorgakkoord en Gezond en Actief Leven Akkoord hebben we als gemeente extra ruimte voor het versterken van de sociale basis in brede zin. De GALA- middelen worden deels ingezet via een nog te publiceren subsidieregeling. De regelingen lopen tot en met 2026. Vanwege de tijdelijkheid van de regelingen zetten we in op nieuwe en bestaande initiatieven met een duurzaam effect.

Een derde landelijke regeling die samenhangt met het Gezond en Actief Leven Akkoord en het Integraal Zorgakkoord is Wonen, Zorg en Welzijn. Het betreft hier een verplichting om een visie te ontwikkelen in het kader van de Omgevingswet. De regeling valt deels onder het sociaal domein en deels onder ruimte. De ontwikkeling van de visie en de bijbehorende uitvoeringsagenda wordt in ANNO-verband opgepakt (gemeenten Achtkarspelen, Tytsjerksteradiel, Dantumadeel en NoardEast Fryslân).
[Kadernota nr. 06.04]

Wmo

Wmo

Voor 2026 staat de (her)invoering van het abonnementstarief gepland en mogelijk de doordecentralisatie van beschermd wonen. Dit betekent dat op termijn de Verordening moet worden aangepast en dat er een begin moet worden gemaakt met een nieuwe inkoop.

Verder vragen landelijke en lokale demografische ontwikkelingen om een integrale aanpak voor de WoonZorgWelzijn-opgave. We moeten samen met de verschillende betrokken partijen een ontwikkelrichting voor de komende jaren bepalen.

Ontwikkelingen tarieven maatwerkvoorzieningen

De tarieven voor de maatwerkvoorzieningen (Jeugd, Wmo en Participatie) worden jaarlijks geïndexeerd. Uitgangspunt hierbij is het door de Nederlandse Zorgautoriteit gehanteerde prijsindexcijfer. Zij maken gebruik van de Overheidsbijdrage in de Arbeidskostenontwikkeling (OVA).
Deze is (voorlopig) voor 2025 vastgesteld op 4,18%.
[Kadernota nr. 06.03]

Overige ontwikkelingen

Kostenontwikkeling Jeugdzorg

Voor de begroting 2022 is de raming voor de maatwerkvoorzieningen geactualiseerd. Hierbij is rekening gehouden met de ontwikkeling op landelijk niveau, afgesproken ombuigingen, historische gegevens en de prognose voor de toekomst. In de begroting van 2025 zijn deze kosten € 57.000 lager dan de begroting 2024. Hierdoor is er sprake van een voordeel van € 57.000.

Aanpassing budgetten minimabeleid en maatwerkvoorzieningen Wmo en Jeugd

Bij de totstandkoming van de jaarrekening 2022 is gebleken dat op een aantal budgetten op het gebied van minimabeleid een structurele aanpassing vereist. Daarnaast is net als voor het begrotingsjaar 2024 een indexering toegepast gelijk aan de indexering van de maatwerkvoorzieningen Wmo en Jeugd. Het indexpercentage bedraag 6,01%. Het resultaat van de actualisering leidt tot een positieve afwijking van € 59.000.

Omtinken foar Elkenien

Bij het opstellen van de primitieve begroting van 2023 is in de raming de reservering van het budget voor voortzetting van het project "Omtinken foar Elkenien" opgenomen. De uitvoering hiervan is belegd in de WM8KTD. Abusievelijk is de opgenomen reservering zowel opgenomen in de primitieve begroting van de gemeente Tytsjerksteradiel als in de bijdrage aan de WM8KTD. In feite is er sprake van een dubbele dekking voor dit project. Dit betekent dat er € 175.000 vrij valt. In 2023 en 2024 is dit incidenteel hersteld, waardoor dit nog niet zichtbaar was van de primitieve begroting van 2024. Vanaf 2025 wordt dit structureel hersteld. In de vergelijking tussen de primitieve begroting 2025 met de primitieve begroting 2024 wordt dit zichtbaar en leidt dit tot een positieve afwijking.

Herziening WMO-budgetten:

Uit de analyse van de kosten van de WMO-budgetten blijkt dat er de afgelopen jaren op de WMO-budgetten voornamelijk overschotten zijn gerapporteerd. Hierdoor is besloten om de begroting beter op de realisatie aan te laten sluiten. Hierdoor kan er voor de jaren 2025 en verder een structurele besparing worden gerealiseerd. Voor 2025 betekent dit een positief voordeel van € 720.000. Dit is op basis van de huidige inzichten. Zodra meer bekend is over de eventuele (her)invoering van het abonnementstarief en mogelijk ook de doordecentralisatie van beschermd wonen, worden de budgetten weer herzien.

Invulling ombuiging gebiedsteams Sociaal Domein

Vanaf de begroting 2024 is een reductie in het formatieplan van het Sociaal Domein afgesproken. In totaal betrof dit een taakstellende ombuiging van € 414.000 voor gemeente Tytsjerksteradiel. Door het opheffen van flexibele personeelsbudgetten binnen het Sociaal Domein in de Werkmaatschappij is er in 2024 € 213.000 reeds bezuinigd. Hierdoor was al 50% van de bestaande ombuiging behaald.

De bezuiniging van het resterende deel wordt voornamelijk bereikt door in de Werkmaatschappij de formatie programmamanager en teamcoach te reduceren. Deze bezuiniging betreft een verschuiving tussen taakvelden. Hierdoor is in de analyse van

programma 6 € 100.000 nadeel zichtbaar. Dit wordt in programma 0, 4 en 5 rechtgetrokken. Per saldo heeft dit geen effect op het begrotingssaldo.

Inzet POK-middelen
Het Rijk heeft middelen beschikbaar gesteld om de dienstverlening aan mensen in kwetsbare posities te versterken. De middelen komen naar aanleiding van de uitkomsten van het onderzoek door de Parlementaire Ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslagen (POK). Deze middelen worden gereserveerd binnen programma 0. Zodra bekend is hoe de middelen worden besteed, worden de middelen overgebracht naar de desbetreffende taakvelden. In de primitieve begroting van 2024 was € 56.000 nog gereserveerd binnen programma 0. In de primitieve begroting 2025 zijn deze middelen zijn overgeheveld naar programma 6, waardoor er sprake is van een nadeel van € 56.000 ten opzichte van de primitieve begroting 2024 binnen programma 6 en een voordeel binnen programma 0.

Kosten dienstverleningsovereenkomsten met Caparis N.V.
Elk jaar vindt een actualisering plaats van de raming van de kosten voor de dienstverleningsovereenkomsten die worden afgesloten met Caparis N.V. Dit is nodig als gevolg van de jaarlijkse verandering in aantal cliënten en prijs. In het meerjarenperspectief wordt bij de raming van de kosten voor deze dienstverleningsovereenkomsten rekening gehouden met een dalend verloop in het aantal cliënten tegen lopende prijzen. Hierdoor is er een afwijking van € 116.000 voordelig zichtbaar in de begroting van 2025 ten opzichte van de primitieve begroting van 2024.

Stijging bedrijfsvoeringskosten SDF
De bijdrage aan SDF laat een stijging in 2025 zien ten opzichte van de primitieve begroting 2024 van € 87.000. SDF verzorgt het contractmanagement met de gecontracteerde jeugdhulpaanbieders namens alle Friese gemeenten. Voor de onderdelen instandhouding, dienstverlening, zorgadministratie jeugd, Foar Fryske Bern en aanpak mensenhandel wordt jaarlijks een bijdrage gefactureerd aan de 18 Friese gemeenten. In de begroting 2025 van de gemeenten Leeuwarden staat de lastenverdeling per gemeente begroot. Dit is hoger dan het bedrag dat de gemeente hiervoor begroot heeft. Het verschil heeft betrekking op loon- en prijsstijgingen. De toename van de bijdrage aan SDF wordt ten laste gebracht van de stelpost lonen en prijzen.

Actualisering kosten crisishulp jeugd
Sociaal Domein Fryslân (SDF) verzorgt het contractmanagement met de gecontracteerde jeugdhulpaanbieders namens alle Friese gemeenten. De kosten voor crisishulp dienen geactualiseerd te worden op basis van de realisatie 2023 en de verwachte kosten voor 2024 zowel op basis van prijs- als hoeveelheidsontwikkelingen. Hierdoor vindt er een stijging van de kosten plaats van € 93.000. Dit leidt er toe dat er een nadelige afwijking van € 93.000 zichtbaar is in de begroting van 2025 ten opzichte van de begroting van 2024.

Indexaties budgetten Jeugd
De afwijking van de budgetten jeugd in de begroting van 2025 ten opzichte van 2024 voor een bedrag van € 414.000 wordt veroorzaakt door de jaarlijkse indexering. Uitgangspunt van

deze indexering is het door de Nederlandse Zorgautoriteit gehanteerde prijsindexcijfer. Zij maken gebruik van de Overheidsbijdrage in de Arbeidskostenontwikkeling (OVA). Deze is voor 2025 (voorlopig) vastgesteld op 4,18%.

Indexatie maatwerkvoorzieningen WMO

De afwijking van de budgetten maatwerkvoorzieningen WMO in de begroting van 2025 ten opzichte van 2024 voor een bedrag van € 390.000 wordt veroorzaakt door de jaarlijkse indexering. Uitgangspunt van deze indexering is het door de Nederlandse Zorgautoriteit gehanteerde prijsindexcijfer. Zij maken gebruik van de Overheidsbijdrage in de Arbeidskostenontwikkeling (OVA). Deze is voor 2025 (voorlopig) vastgesteld op 4,18%.

Prijsontwikkeling regionaal vervoer door Jobinder

In de raadsvergadering van 20 juni 2024 heeft de raad besloten om de prijsontwikkeling van het regionaal vervoer door Jobinder te verwerken in de begroting 2025-2028. In 2025 is er sprake van een voordelige ontwikkeling in constante prijzen. Hierdoor is er een positieve afwijking van € 33.000 voor collectief WMO vervoer zichtbaar in de begroting van 2025 ten opzichte van de primitieve begroting van 2024.

Indexering diverse subsidiebudgetten binnen programma 4, 5 en 6

De afwijking van de subsidiebudgetten in de begroting van 2025 ten opzichte van 2024 voor een bedrag van € 58.000 wordt veroorzaakt door de jaarlijkse indexering. Deze stijging heeft met name betrekking op de subsidie sociale basis (€ 51.000). Daarnaast wordt de stijging veroorzaakt door indexatie van de subsidies voor begeleiding vluchtelingen en aan dorpsbelangen.

Werkdrukverlaging jeugdbescherming

In oktober 2023 hebben het ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV) en de VNG een bestuurlijk akkoord gesloten over het verlagen van de werkdruk in de uitvoering van de jeugdbescherming en jeugdreclassering door de gecertificeerde instellingen (GI's). Hiervoor is € 60 miljoen benodigd. In het bestuurlijk akkoord is afgesproken dat het ministerie van JenV vanaf 2024 structureel jaarlijks € 30 miljoen bijdraagt aan deze werkdrukverlaging. Dit is meegenomen in de meicirculaire van 2024. Voor de gemeente Tytsjerksteradiel gaat het voor 2025 om een bedrag van € 56.000. In de primitieve begroting van 2024 zijn deze middelen niet meegenomen. Hierdoor is er sprake van een nadeel van
€ 56.000.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			meerjarenperspectief		
(x € 1.000)	2024	2025	verschil	2026	2027	2028
Lasten	45.451	46.239	- 788	46.121	45.916	45.907
Baten	10.225	10.638	413	10.625	10.627	10.629
Saldo	- 35.226	- 35.601	- 375	- 35.496	- 35.289	- 35.279
per inw.	*-1.087*	*- 1.092*	*- 5*	*- 1.089*	*- 1.082*	*- 1.082*

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2024 en 2025 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Kaderbrief 2025-2028	
Bestaand beleid	
Herziening WMO-budgtten	720 V
Invulling ombuiging Sociaal Domein	-100 N
Verwerking gereserveerde taakmutaties 2025-2028 - inzet POK-middelen	-56 N
Kosten dienstverleningsovereenkomst met Caparis N.V.	116 V
Gemeentefonds	
GF; Werkdrukverlaging jeugdbescherming (taakmutatie meicirculaire 2024)	-56 N
Begroting voorgaande jaren	
Kostenontwikkeling jeugdzorg	57 V
Incidentele bijdrage ontmoetingsplek Eastermar	20 V
Inclusieve agenda en Regenbooggemeente	105 V
Aanpassing budgetten minimabeleid en maatwerkvoorzieningen Wmo en Jeugd	59 V
Structureel herstel dubbele dekking Omtinken foar Elkenien	175 V
KN 2024-2027 en Raad 15-12-2022; Meerjarige subsidieverlening Sociale basis	-41 N
KN 2024-2027; Gebiedsteam zorg in de school (GIS); 04.02	126 V
Diversen	6 V
Ontwikkeling lonen, prijzen en accressen	
LP; Actualisering bedrijfsvoeringskosten Sociaal Domein Fryslân	-87 N
LP; Actualisering kosten crisishulp jeugd	-93 N
LP; Indexaties budgetten jeugd	-414 N
LP; Indexaties maatwerkvoorzieningen WMO	-390 N
LP; Prijsontwikkeling regionaal vervoer door Jobinder	33 V
LP; Indexering subsidiebudgetten programma 4, 5 en 6	-58 N
LP; Actualisering bijdrage salariskosten WM	-415 N
Diversen	-14 N
Overige beleidsrelevante ontwikkelingen (na Kaderbrief)	
Actualisatie personeelslasten	-109 N
Actualisatie kapitaallasten	41 V
Totaal	**-375 N**

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ▼ ongunstig
- ▬ neutraal
- ▲ gunstig
- ▬ (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator		Meting	Eenheid	Referentiejaar
Achterstand onder jeugd - Kinderen in uitkeringsgezin		4,0	%	(2022)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▬			
Prognose o.b.v. de historie	▬			
Achterstand onder jeugd - Werkloze jongeren		2,0	%	(2022)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▬			
Prognose o.b.v. de historie	▬			
Cliënten met een maatwerkarrangement		590,0	aantal	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▲			
Prognose o.b.v. de historie	▲			
Jongeren met delict voor rechter		1,0	%	(2022)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▬			
Prognose o.b.v. de historie	▬			
Jongeren met jeugdbescherming		1,3	%	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▼			
Prognose o.b.v. de historie	▬			
Jongeren met jeugdhulp		13,0	%	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▼			
Prognose o.b.v. de historie	▼			
Jongeren met jeugdreclassering		0,2	%	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▬			
Prognose o.b.v. de historie	▬			
Lopende re-integratievoorzieningen		451,5	aantal	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▬			
Prognose o.b.v. de historie	▬			
Netto arbeidsparticipatie		73,2	%	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▲			
Prognose o.b.v. de historie	▲			
Personen met een bijstandsuitkering		264,8	aantal	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▬			
Prognose o.b.v. de historie	▬			

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen (en voorzover van toepassing de overige samenwerkingsvormen) binnen dit programma zijn:

Verbonden partij

Gemeenschappelijke regeling (licht)

Mobiliteitsbureau Noordoost Fryslân

Samenwerkingsvorm overig

Centrumregeling

Sociaal Domein Fryslân

7. Volksgezondheid en milieu

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Preventie en hergebruik van afvalstoffen en hergebruik van secundaire grondstoffen zijn belangrijke uitgangspunten. In het Grondstoffenbeleidsplan 2020-2025 is de lijn beschreven die we aanhouden met als doel de VANG-doelstellingen te realiseren."

Klimaatverandering brengt met zich mee dat er naast de aandacht voor de afvoer van afvalwater (volksgezondheid) steeds meer aandacht uitgaat naar een adequate reactie op het frequenter voorkomen van zeer intensieve regenbuien en hoe om te gaan met lange periodes van droogte. Vasthouden, bergen en hergebruik van regenwater is daarbij ook een belangrijk punt.

In het coalitieprogramma 2022 - 2026 is onder meer aangegeven dat we op zoek gaan naar een nieuwe en grotere milieustraat om afval beter te kunnen scheiden. De vrijgekomen locatie wordt herontwikkeld. Inmiddels wordt gewerkt aan een plan van aanpak. Omdat de milieustraat een essentieel onderdeel van de bedrijfsvoering van de buitendienst is wordt ook nader verkend wat de impact van een nieuwe milieustraat hierop is.

Uitwerking Kaderbrief 2025-2028

In de Kaderbrief 2025-2028 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kaderbrief zoals die op 11 juli 2024 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Duurzaamheid

De komende jaren wordt de uitvoering van onze Duurzaamheidsagenda en de daaraan gekoppelde Transitievisie Warmte verder geïntensiveerd. Wij hebben hiertoe van het Rijk de benodigde financiële middelen toegekend gekregen, de zogenaamde CDOKE-middelen: Capaciteit Decentrale Overheden voor Klimaat- en Energiebeleid. Deze middelen mogen uitsluitend gebruikt worden voor menskracht (eigen of inleen) voor de uitvoering van klimaat- en energiedoelen en zijn vooralsnog toegekend voor een periode van drie jaar (2023-2025).

[Kadernota nr. 07.01]

Milieustraat

In de Kaderbrief 2025-2028 is de ambitie vastgelegd om eind 2024 een startnotitie aan de gemeenteraad voor te leggen. Deze startnotitie zal de mogelijkheden voor een nieuwe milieustraat onderzoeken, met als doel onze afvalinzameling en afvalscheiding te verbeteren volgens het grondstoffenbeleidsplan. Daarnaast wordt ook de bedrijfsvoeringslocatie van de Buitendienst in dit proces meegenomen, aangezien deze locatie ook verouderd is en nauw verbonden is met de afvalinzamelingsprocessen.

Afhankelijk van de mogelijkheden en gemeentelijke ambities zullen er verschillende scenario's in de startnotitie aan de gemeenteraad worden gepresenteerd. De gemeenteraad kan vervolgens besluiten om één of meerdere scenario's verder te onderzoeken. Gezien de complexiteit van deze scenario's en om de raadsleden goed geïnformeerd te laten beslissen, is het verstandig om een extern onderzoeksbureau in te schakelen. Wij verzoeken hiervoor een incidenteel onderzoeksbudget beschikbaar te stellen van € 50.000.
[Kadernota nr. 07.02]

Moties

Verwerking van de motie(s), ingediend tijdens de behandeling van de Kadernota.

Bloeizone Tytsjerksteradiel (motie)

In de raadsvergadering van 11 juli 2024 is een motie aangenomen om meer ambitie te tonen rondom het thema Bloeizone. Op dit moment is hier geen ambtelijke capaciteit voor. We verwachten dat we met een bedrag van € 25.000 voldoende startbudget hebben om met externe begeleiding een activatiebijeenkomst te organiseren en meer handen en voeten kunnen geven aan Bloeizone Tytsjerksteradiel. We hebben dit bedrag in de begroting 2025 meegenomen ten laste van de Algemene Reserve.
[Motie nr. M-5-6-3]

Overige ontwikkelingen

Afvalstoffenheffing en Rioolheffing

Voor een nadere toelichting op de afvalstoffenheffing en rioolheffing verwijzen wij naar de paragraaf Lokale Heffingen.

Klimaatmiddelen transitievisie warmte

Door het Rijk is in 2019 geld beschikbaar gesteld voor de transitievisie warmte. Deze zogeheten klimaatmiddelen transitievisie warmte zijn eind 2019 gereserveerd in de Reserve Decentralisatie Uitkeringen. Doordat er in de opvolgende jaren geen volledige besteding heeft plaatsgevonden, zijn de restant klimaatmiddelen posten meegenomen naar opvolgende jaren. In 2022 heeft er ook geen besteding plaatsgevonden. Abusievelijk is toen een deel van middelen niet als overlopende post opgevoerd waardoor ze via het rekeningresultaat 2022 in de algemene reserve zijn beland. Door deze wijziging worden de klimaatmiddelen vanuit de algemene reserve weer beschikbaar gesteld in 2025 voor het opstellen van het soortenmanagementplan.

Bijdrage Veiligheidsregio Fryslân

De bijdrage aan de veiligheidsregio laat een stijging in 2025 zien ten opzichte van de primitieve begroting 2024 van € 198.000. In de raadsvergadering van januari 2024 is reeds besloten over de verhoging van de bijdrage naar aanleiding van de Kadernota. In de raadsvergadering van mei 2024 is door de raad besloten om de toename van de bijdrage aan de veiligheidsregio voor de autonome ontwikkelingen mee te nemen in de begroting 2025 en deze ten laste te brengen van de behoedzaamheidsbuffer.

De totale bijdrage aan de VRF bedraagt € 4.270.000. Deze bijdrage heeft betrekking op de onderdelen:

- Gezondheid (PR08) € 1.687.000
- Crisisbeheersing (PR01) € 193.000
- Brandweer (PR01) € 2.390.000

Bijdrage FUMO

Op basis van de begroting 2025 van de FUMO is de bijdrage aangepast. De totale bijdrage aan de FUMO bedraagt over 2025 € 592.000. Ten opzichte van de primitieve begroting 2024 betekent dit een verlaging van € 24.000. Deze daling wordt voornamelijk veroorzaakt doordat er in 2024 incidenteel een ophoging van de bijdrage was als gevolg van de implementatie van de Omgevingswet.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			meerjarenperspectief		
(x € 1.000)	2024	2025	verschil	2026	2027	2028
Lasten	9.721	12.038	- 2.317	11.239	10.308	9.881
Baten	6.407	8.353	1.946	7.736	6.710	6.628
Saldo	- 3.314	- 3.685	- 371	- 3.503	- 3.598	- 3.254
per inw.	*-102*	*- 113*	*- 11*	*- 107*	*- 110*	*- 100*

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2024 en 2025 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Kaderbrief 2025-2028	
Bestaand beleid:	
Klimaatmiddelen transitievisie warmte	-200 N
Ontwikkeling lonen, prijzen en accressen	
Actualisatie afval	67 V
Actualisatie riolering	63 V
Bijdrage VRF	-198 N
Bijdrage FUMO	24 V
Overige beleidsrelevante ontwikkelingen (na Kaderbrief)	
Actualisatie personeelslasten	-105 N
Actualisatie kapitaallasten	-13 N
Diversen	-9 N
Totaal	**-371 N**

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ▼ ongunstig
- ▬ neutraal
- ▲ gunstig
- ▬ (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator		Meting	Eenheid	Referentiejaar
Hernieuwbare elektriciteit		21,4	%	(2022)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▲			
Prognose o.b.v. de historie	▬			
Omvang huishoudelijk restafval		141,0	kg	(2022)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▲			
Prognose o.b.v. de historie	▲			

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen (en voorzover van toepassing de overige samenwerkingsvormen) binnen dit programma zijn:

Verbonden partij

Gemeenschappelijke regeling

FUMO (Fryske Utfieringsorganisaasje Miljeu en Omjouwing)

Vennootschap / Coöperatie

Afvalsturing Friesland N.V. (handelsnaam Omrin)

8. Volkshuisvesting, RO en stedelijke vern

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Het programma Volkshuisvesting en Ruimtelijke ordening richt zich op een goede ruimtelijke kwaliteit van het gemeentelijk grondgebied, een plezierig, veilig woon- en werkklimaat en een evenwichtige woningmarkt. De woningbouwafspraken met provincie en regio zijn uitgewerkt in een woningbouwprogramma voor Tytsjerksteradiel. Het komend jaar zal voor verschillende dorpen wordt gestart met het realiseren van woningbouwplannen met de intentie om ook de vraag van onze eigen inwoners te kunnen bedienen. De vastgestelde visie Maatschappelijk Vastgoed wordt uitgewerkt in een concreet Uitvoeringsplan.

De Omgevingswet is per 1 januari 2024 in werking getreden. De regels voor de omgeving waar we wonen, werken en recreëren worden in deze wet samengevoegd en vereenvoudigd. Het biedt meer ruimte voor maatwerk en initiatief en leidt tot betere en snellere besluitvorming. Ook in 2025 werken we verder aan de implementatie van de Omgevingswet in onze organisatie.

Uitwerking Kaderbrief 2025-2028

In de Kaderbrief 2025-2028 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kaderbrief zoals die op 11 juli 2024 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Omgevingswet

Op 1 januari 2024 is de Omgevingswet in werking getreden. De Omgevingswet bracht en brengt een omvangrijke transitieopgave met zich mee. Deze complexe implementatie loopt nog door tot in ieder geval 2032. In dat jaar dient namelijk het tijdelijk deel van het omgevingsplan en andere regels over de fysieke leefomgeving omgezet te zijn in één nieuw omgevingsplan. We ontwikkelen een transitieplan waarin we de benodigde stappen en onderwerpen benoemen, die belangrijk zijn om tot dit integrale omgevingsplan te komen. Ook richten we ons op het inbedden van de beleidscyclus van de Omgevingswet. Verder staan de komende jaren in het teken van doorontwikkeling en het opdoen van kennis en ervaring in de praktijk. Daarbij werken we continu aan het optimaliseren van onze systemen, informatievoorzieningen, werkprocessen en dienstverlening.
[Kadernota nr. 08.01]

Wonen

Vanuit het Rijk wordt er, via de Nationale Woon- en Bouwagenda, de komende jaren extra ingezet om het aantal nieuwe woningen te vergroten met het oog op de vraag vanuit de samenleving. De minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke ordening, voorheen ondergebracht bij Binnenlandse zaken, benadrukt in de Nationale Woon- en Bouwagenda met name de bouw van betaalbare woningen welke een substantieel bestandsdeel vormen van deze agenda. In april 2023 hebben we tezamen met de andere ANNO-gemeenten met het rijk en de provincie een regionale Woondeal afgesloten. Onze Woonvisie loopt hiermee nog goed in de pas. Deze wordt nog 1 jaar verlengd. Op dit moment zitten er voldoende plannen in de pijplijn, die ontwikkeld kunnen worden. De gemeenteraad wordt hierover periodiek bijgepraat.

We hebben de lijn voortgezet om oog te blijven houden voor toevoeging van betaalbare huur en koop en voor het stimuleren van doorstroming waardoor de bestaande woningen toekomstbestendig en duurzamer worden. Hierbij is aandacht voor spreiding over de gemeente, waarbij we in gesprek zijn met alle dorpen om te bespreken hoe we tot woningbouwplannen komen die voorzien in de lokale behoefte en de leefbaarheid van het dorp verhogen.

In 2023 is gestart met de voorbereidingen op een woon-zorgvisie, die richtinggevend wordt voor het programma voor specifieke doelgroepen. In 2024 is deze vastgesteld, waarna er een uitvoeringsagenda opgesteld gaat worden. Dat willen we parallel laten lopen met het opstellen van een Volkshuisvestingsprogramma, dat als opvolger gaat gelden van de Woonvisie en voor 1 januari 2026 vastgesteld moet zijn. Op deze wijze wordt er een gecoördineerd programma opgesteld voor alle doelgroepen.
[Kadernota nr. 08.02]

Moties

Verwerking van de motie(s), ingediend tijdens de behandeling van de Kadernota.

Onderzoek actief grondbeleid (motie)

Op dit moment wordt onderzoek gedaan naar wat actief grondbeleid precies is en wat de (eventuele) voor- en nadelen voor de gemeente zijn. Ook de eventuele (financiële) risico's en kansen worden in beeld gebracht. Tenslotte wordt ook de relatie getrokken met de diverse ambities zoals betaalbaar wonen en duurzaamheid en in hoeverre grondbeleid een rol kan spelen in het realiseren van deze ambities.
[Motie nr. M-3-1]

Overige ontwikkelingen

Budget volkshuisvestingsprogramma

De Wet Verstrekking Regie Volkshuisvesting (WVRV) heeft als doel de regie en samenwerking op het gebied van volkshuisvesting te versterken. Deze Wet wordt van kracht om de uitdagingen op de woningmarkt aan te pakken en ervoor te zorgen dat er voldoende passende en betaalbare woningen beschikbaar zijn voor alle burgers. Het kerninstrument in de Wet is het Volkshuisvestingsprogramma. In 2026 moet elke gemeente een Volkshuisvestingsprogramma opgesteld hebben die de huidige woonvisie moet gaan vervangen. Wij willen voor 2025 een bedrag van € 40.000 beschikbaar stellen voor het opstellen van een Volkshuisvestingsprogramma als gevolg van de WVRV. Vanwege het eenmalige karakter stellen we voor om deze middelen ten laste van de algemene reserve te brengen.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			**meerjarenperspectief**		
(x € 1.000)	**2024**	**2025**	**verschil**	**2026**	**2027**	**2028**
Lasten	2.806	3.001	- 195	2.888	2.888	2.888
Baten	500	510	10	510	510	510
Saldo	- 2.306	- 2.491	- 185	- 2.378	- 2.378	- 2.378
per inw.	*-71*	*- 76*	*- 5*	*- 73*	*- 73*	*- 73*

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2024 en 2025 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Kaderbrief 2025-2028	
Nieuw beleid	
Budget Volkhuisvestingsprogramma	-40 N
Bestaand beleid	
Begrotingen voorgaande jaren	
KN 2024-2027; Dorpenronde; 08.04	50 V
Overige beleidsrelevante ontwikkelingen (na Kaderbrief)	
Actualisatie personeelslasten	-219 N
Actualisatie kapitaallasten	4 V
Diversen	20 V
Totaal	**-185 N**

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Referentiejaar
Demografische druk	87,9	%	(2024)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishouden	847,0	euro	(2024)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	948,0	euro	(2024)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Gemiddelde WOZ-waarde	295,0	euro	(2024)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Nieuw gebouwde woningen	6,5	aantal	(2022)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

Overhead

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

We willen een zo efficiënt en effectief mogelijke bedrijfsvoering, die past bij tegenwoordige ontwikkelingen. Met een focus gericht op de (middel)lange termijn, waardoor de programma's kunnen worden uitgevoerd en de maatschappelijke doelstellingen daarbinnen kunnen worden gerealiseerd. En een, binnen de beschikbaar gestelde middelen, zo optimaal mogelijke dienstverlening aan de burgers met een zo efficiënt mogelijke ondersteuning van het bestuur.

Uitwerking Kaderbrief 2025-2028

In de Kaderbrief 2025-2028 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kaderbrief zoals die op 11 juli 2024 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Bedrijfsvoering organisatie ICT

De keuze voor ontvlechting brengt met zich mee, dat we voor meerkosten van ICT komen te staan. Bij de calculatie van de gevolgen van de ontvlechting voor de ICT-budgetten is op basis van het advies van Lysias al globaal gecalculeerd dat we rekening moeten houden met een structurele uitzetting van anderhalf keer het huidige budget (per gemeente). Met de kennis van nu verwachten we dat dit uitkomt op een bedrag van € 750.000 per gemeente. Er moeten vele contracten worden gesplitst. De huidige stand van zaken is dat we ruim € 200.000 meerkosten zullen hebben. Op dit moment hebben we nog geen aanleiding om aan te nemen dat we rekening moeten houden met meer dan € 750.000. De resterende offertes moeten nog nader worden bestudeerd en besproken met de leveranciers. Daaruit zal moeten blijken wat de werkelijke uitzetting van het ICT-budget zal worden.
[Kadernota nr. 00.04.01]

Overige ontwikkelingen

Bedrijfsvoering organisatie ICT

De keuze voor ontvlechting brengt met zich mee, dat we voor meerkosten van ICT komen te staan. Op basis van het eerdere advies van Lysias was al aangegeven dat we rekening moeten houden met een structurele uitzetting van anderhalf keer het huidige budget (per gemeente € 750.000).
De uitkomsten van de eerste fase van ontvlechting van de budgetten ICT leiden voor onze begroting tot onderstaande effecten. In de komende tijd zullen nog meer contracten worden ontvlochten. Hier komen we dan via de reguliere P&C cyclus op terug.

- 2025: € 571.000 N
- 2026: € 670.000 N
- 2027: € 708.000 N
- 2028: € 747.000 N

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			**meerjarenperspectief**		
(x € 1.000)	**2024**	**2025**	**verschil**	**2026**	**2027**	**2028**
Lasten	12.304	14.186	- 1.883	12.956	12.975	13.019
Baten	62	114	53	114	114	114
Saldo	- 12.242	- 14.072	- 1.830	- 12.842	- 12.861	- 12.905
per inw.	*-378*	*- 432*	*- 54*	*- 394*	*- 395*	*- 396*

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2024 en 2025 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Kaderbrief 2025-2028	
Nieuw beleid	
Meerkosten BVO-ICT	-571 N
Ontwikkeling lonen, prijzen en accressen	
Ontwikkeling personeelslasten	-638 N
Ontwikkeling prijzen	-621 N
Totaal	**-1.830 N**

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Referentiejaar
Overhead			
Percentage overhead t.o.v. totale lasten		10,8	2023

3.2 Paragrafen

3.2.1 A - Lokale heffingen

Inleiding

In deze paragraaf geven we een overzicht van de verschillende lokale heffingen en belastingen. Zo wordt de lastendruk van onze burgers zichtbaar. Dit is belangrijk omdat het invloed heeft op het beleid en de inkomsten van de gemeente. We laten ook zien welk beleid de gemeente zal voeren met betrekking tot de lokale heffingen en de mogelijkheid om deze kwijt te schelden.

De lokale heffingen zijn een belangrijke bron van inkomsten voor de gemeente. Het grootste deel van deze heffingen wordt betaald door burgers.

Algemeen

In deze paragraaf leggen we uit wat de uitgangspunten zijn van ons beleid voor tarieven en heffingen. We willen ervoor zorgen dat de raad de nodige informatie heeft om beslissingen te nemen over de hoogte van de tarieven en andere kosten. We geven inzicht in hoeverre de kosten worden gedekt door de tarieven. Zo kan de raad op een verantwoorde manier besluiten nemen over de gewenste tarieven.

Basis van het beleid

Sinds 1 januari 1994 zijn de huidige Gemeentewet en de Wet Materiële belastingbepalingen van kracht. De legesverordening die nu geldt, is gebaseerd op deze wetswijziging. Elk jaar bij het vaststellen van deze verordening wordt er rekening gehouden met deze regels.

Uitgangspunten voor deze begroting

Bij het maken van de begroting voor 2025 en de meerjarenraming, hebben we rekening gehouden met verschillende uitgangspunten. Deze punten zijn gebaseerd op de kaderbrief die we in december 2023 hebben opgesteld, de Kaderbrief 2025-2028 die in juni 2024 is behandeld, en de specifieke richtlijnen voor de begroting van 2025 en de jaren daarna.

- Verhoging van de totale OZB-opbrengst met een nominale verhoging van 2% voor 2025 ten opzichte van 2024.
- De afvalstoffenheffing stijgt voor de meerpersoonshuishouden en eenpersoonshuishoudens met respectievelijk 7,23% en 7,29%. Per saldo leiden al deze ontwikkelingen tot een stijging van de afvalstoffenheffing van € 20,40 per huishouden.
- Voor de rioolheffing stellen wij voor om de tarieven conform de uitgangspunten van het vastgestelde vGRP vast te stellen zodat een kostendekkend tarief gehanteerd wordt. De rioolheffing stijgt voor de meerpersoonshuishouden en eenpersoonshuishoudens met respectievelijk 4,83% en 4,55%. Per saldo leiden al deze ontwikkelingen tot een stijging van de afvalstoffenheffing van € 7,80 per huishouden.
- Verhoging overige tarieven daar waar mogelijk met een beperkte inflatiecorrectie van 2%.

Belasting, heffingen en leges

Hieronder worden de opbrengsten van de gemeentelijke belasting, heffingen en leges voor 2025 weergegeven. Ook is er een vergelijking met de begroting van 2024 gemaakt.

(x € 1.000)	Begroting 2024	Begroting 2025	Verschil
Afvalstoffenheffing			
7.3 Afval	3.586	3.818	232
Begrafenisrechten			
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	17	17	-
Burgerzaken			
0.2 Burgerzaken	294	618	324
Omgevingsvergunningen			
1.2 Openbare orde en veiligheid	62	75	13
8.1 Ruimtelijke ordening	143	153	10
2.1 Verkeer en vervoer	107	107	-
8.3 Wonen en bouwen	344	344	-
Overige			
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	10	10	-
2.4 Economische havens en waterwegen	2	2	-
7.4 Milieubeheer	2	2	-
1.2 Openbare orde en veiligheid	12	15	2
2.3 Recreatieve havens	85	85	-
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	18	18	-
8.3 Wonen en bouwen	13	13	-
OZB			
0.62 OZB niet-woningen	2.564	2.614	51
0.61 OZB woningen	6.190	6.467	277
Precario			
5.2 Sportaccommodaties	8	8	-
Reclamebelasting			
0.64 Belastingen overig	46	46	-
Rioolheffing			
7.2 Riolering	2.444	2.606	162
Toeristenbelasting			
3.4 Economische promotie	460	460	-
TOTAAL	**16.405**	**17.476**	**1.071**

Toelichtingen

Onroerendezaakbelasting (OZB)

De onroerendezaakbelastingen zijn belastingen die worden geheven over huizen of ander vastgoed hebt binnen de gemeentegrenzen. De waarde van een huis of vastgoed (de zogenaamde WOZ-waarde) bepaalt hoeveel belasting er moet worden betaald. Elk jaar worden de tarieven aangepast aan de waardeontwikkeling van de huizen. Voor de begroting van 2025 is besloten om de totale opbrengst met 2% te verhogen ten opzichte van 2024.

Overige belastingen

Toeristenbelasting

De toeristenbelasting blijft in 2025 €1,50 per persoon per overnachting.

Reclamebelasting

De raad heeft in zijn vergadering van 19 december 2013 besloten om een reclamebelasting in te voeren. De opbrengsten daarvan storten we in een fonds voor ondernemers. Het doel van dit fonds is om ondernemers in het centrum te ondersteunen bij het organiseren van promotieactiviteiten en in te spelen op ontwikkelingen zoals het Nieuwe Winkelen en leegstand.

De belasting wordt als volgt berekend:

- Een vast bedrag van € 75
- Een tarief van € 1,90 per € 1.000 WOZ-waarde (voor niet-woningen), met een maximum van € 725.

Kostendekkende tarieven

Belastingen, heffingen en leges zijn belangrijke bronnen van inkomsten voor de gemeente. Hieronder vindt u meer informatie over deze inkomsten.

Sommige tarieven mogen alleen de kosten dekken. Dat betekent dat de inkomsten niet hoger mogen zijn dan de werkelijke kosten.

De volgende tarieven moeten alle kosten dekken:

- Afvalstoffenheffing
- Rioolheffing
- overige leges en rechten (algemeen)

De kostenopbouw is afhankelijk van directe en indirecte kosten. Directe kosten hebben betrekking op de taken die verband houden met de heffing. Indirecte kosten omvatten overheadkosten, het minimabeleid en btw.

De overheadkosten worden op een specifieke manier berekend, waarbij een percentage van de directe kosten wordt gebruikt om de overheadkosten te dekken. Dit percentage is berekend

door de totale kosten van alle taken (gecorrigeerd met de overheadkosten en het saldo) te delen door de totale overheadkosten.

Afvalstoffenheffing (ASH)

Het grootste deel (bijna 95%) van het tarief voor de afvalstoffenheffing bestaat uit de kosten voor het inzamelen en verwerken van huishoudelijk afval. Een klein deel van deze kosten wordt niet meegerekend in de heffing, omdat ze niet gerelateerd zijn aan het huishoudelijk afval. Het composteer terrein wordt voor 67,5% meegenomen in de heffing, omdat hier, naast tuinafval, ook groenafval uit gemeentelijke plantsoenen, bermen en sloten wordt verwerkt. Daarnaast worden ook kosten van andere taken meegenomen in de heffing, zoals een deel van de kosten voor de gebouwen van de buitendienst en een deel van de kosten voor inkomensregelingen (vooral de kwijtschelding van de afvalstoffenheffing).

Daarnaast worden ook overheadkosten toegerekend.

Voor 2025 is er een behoorlijke stijging van 7% nodig voor de afvalstoffenheffing. De totale kosten zijn met € 236.000 gestegen. Dit komt door een aantal belangrijke redenen:

- De personeelskosten voor onze eigen dienst zijn met € 94.000 gestegen. Dit komt door een reparatie voor de hoge inflatie in de afgesloten gemeente CAO.
- We verwachten dat het volume van verschillende afvalstromen stabiel zal blijven. De daling van het volume van restafval zal voorlopig niet verder doorzetten.
- De kosten voor het verwerken van verschillende afvalstromen zullen in 2025 aanzienlijk stijgen. De kostenstijging varieert van 6% tot 7,5%, wat een financieel effect heeft van € 118.000.
- Positief zijn de hogere inkomsten vanuit metaalopbrengst (€ 35.000) door betere scheiding van verschillende metaalstromen en gunstige prijzen voor grondstoffen. Daarnaast verwachten we dat de prijs van oud papier zal herstellen en dat we meer vergoedingen zullen ontvangen voor nascheiding en glasinzameling. Dit heeft in totaal een positief effect van € 38.000.
- Tot slot zien we het effect van inflatie ook bij de exploitatie en vervanging van voertuigen die nodig zijn voor de afvalinzameling. Dit heeft een effect van € 97.000. Het is echter belangrijk om op te merken dat we de afgelopen jaren langer hebben gereden met twee voertuigen dan de afschrijvingstermijn. Hierdoor hebben we aanzienlijke besparingen gerealiseerd doordat er geen jaarlijkse afschrijving was (ongeveer € 75.000).

Tarieven afvalstoffenheffing	2024	2025	Verschil	Verschil %
Meerpersoonshuishouden	282,00	302,40	20,40	7,23%
Eenpersoonshuishouden	197,40	211,80	14,40	7,29%

In de tabel hieronder staat in hoeverre de kosten van de afvalstoffenheffing worden gedekt. Dit is verwerkt in de meerjarenbegroting. De inkomsten bestaan uit: afvalstoffenheffing, reinigingsrechten en opbrengsten van oud papier, metaal, textiel en glas.

Net als in 2024 wordt voorgesteld om niet alle kosten (€ 3.912.000) volledig te dekken met de afvalstoffenheffing. In plaats daarvan wordt er € 182.000 (2024: € 182.000) onttrokken uit de voorziening reiniging. In 2023 was er een werkelijke onttrekking van € 8.000 nodig vanuit de voorziening reiniging voor het afvalresultaat, terwijl er € 149.000 was begroot.

Het saldo van de voorziening reiniging op 31-12-2023 is € 675.000. Na aftrek van de tariefkorting voor 2024 en 2025 blijft er € 311.000 over.

Het voorstel is om vervolgens in de jaren 2026 en 2027 de tariefkorting te verminderen naar € 91.000 per jaar. Aan het einde van 2027 bedraagt het saldo van de voorziening dan € 129.000. Dit bedrag is voldoende om onverwachte tegenvallers binnen afval op te vangen. Vanaf 2028 zal het tarief dan weer 100% kostendekkend zijn en zal er geen tariefkorting meer van toepassing zijn.

Op deze manier wordt er gezorgd voor een stabiele ontwikkeling van de afvalstoffenheffing op de lange termijn en wordt voorkomen dat de afvalstoffenheffing in 2028 plotseling sterk stijgt.

Taakveld 7.3 Afval

(x € 1.000)	2024	2025	2026	2027	2028
Lasten taakvelden incl. omslagrente	3.494	3.755	3.640	3.616	3.529
Inkomsten taakvelden excl. heffingen	281	344	341	341	341
Netto lasten taakveld	**3.213**	**3.411**	**3.299**	**3.275**	**3.188**
toe te rekenen lasten					
Overhead incl. omslagrente	463	501	486	483	471
BCF-BTW	-	-	-	-	-
Totale lasten	**3.676**	**3.912**	**3.785**	**3.758**	**3.659**
- kosten per inwoner in hele euro's	*113*	*120*	*116*	*115*	*112*
Opbrengst heffingen	3.496	3.727	3.695	3.667	3.659
dekking	***95%***	***95%***	***98%***	***98%***	***100%***

Rioolheffingen (RH)

De gemeente heeft zelf de vrijheid om te beslissen wie er rioolheffing moet betalen en hoeveel. In het verbrede Gemeentelijke Riolering Plan (vGRP) is dit als volgt vastgesteld:

- Een basisheffing voor gemeenschappelijk taakinvulling. Deze basisheffing wordt opgelegd aan alle bebouwde objecten in de gemeente. Deze basisheffing is vastgesteld op 33% van de totale rioolheffing.
- Een heffing voor aansluiting en gebruik van de gemeentelijke voorziening. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen eigenaren en gebruikers.
    - De heffing voor eigenaren is vastgesteld op eveneens 33% van de totale rioolheffing. De heffing is gelijk voor alle objecten.
    - Bij de heffing voor gebruikers kennen we de volgende categorieën:
        - eenpersoonshuishouden
        - meerpersoonshuishouden
        - bedrijven
- Er zijn verhoudingen vastgesteld voor de verschillende categorieën. De verhouding tussen eenpersoons- en meerpersoonshuishoudens is 70:100 (conform de verhouding afvalstoffenheffing).
- De verhouding tussen meerpersoonshuishoudens en bedrijven is 100:150.
- De totale heffing voor gebruikers over alle 3 categorieën is ook 33% van de totale opbrengst rioolheffing.
- In verband met rekenvoorschriften (deelbaarheid door twaalf en afronding van bedragen op € 0,05) kunnen beperkte afrondingsverschillen ontstaan op bovenstaande verhoudingsgetallen.

Naast bijna alle kosten voor riolering, worden ook kosten voor vanuit andere taakvelden meegenomen bij het bepalen van het tarief. Dit zijn bijvoorbeeld een deel van de kosten voor gebouwen, inkomensregelingen en overheadkosten. Het tarief is gebaseerd op het Gemeentelijk Riolering Plan Wettersoarch 2020-2025 en de kosten worden bijna volledig gedekt.

De uitgangspunten hebben geleid tot onderstaande tarieven. De verhoudingen tussen de verschillende categorieën zijn niet direct af te lezen uit de tarieven, omdat sommige kostenverhoudingen niet gelden voor een deel van het tarief.

Het tarief voor de rioolheffing in 2025 is gebaseerd op het Gemeentelijk Riolering Plan Wettersoarch 2020-2025. Wij kiezen voor een stabiele en gematigde jaarlijkse tariefontwikkeling. De kosten die gedekt moeten worden, stijgen meer dan het tarief.
Voor 2025 zien we de volgende ontwikkelingen met betrekking tot de kosten voor riool:

- Toename van de personeelskosten door de CAO ontwikkeling: € 92.000
- Extra kapitaalslasten door maatregelen die het rioolstelsel klimaatrobuust maken € 97.000
- Hogere onderhoudskosten ivm inflatie € 70.000
- Hogere voertuigkosten ivm hogere dieselprijs en nieuwe kolkenzuiger € 27.000
- Door hogere lasten ook hogere dekking van overhead: € 38.000
- overige ontwikkelingen € 21.000

Totaal aan nadelige ontwikkelingen: € 345.000

- Voordeel door wijziging van de rekenrente € 183.000

Per saldo zijn de te dekken kosten met € 162.000 toegenomen.

In 2024 is er een heffingskorting van € 176.000 toegepast. In totaal zou de heffing daarom € 338.000 moeten stijgen (15%) als alle kosten worden gedekt.
Wij stellen voor om de stijging te beperken tot 5% en de rest van het geld uit een voorziening voor riolering te halen. Hiervoor wordt € 231.000 uit de voorziening gehaald .

Deze onttrekking is hoger dan het rioleringsrestant van 2023 van € 103.000 die aan de voorziening is toegevoegd. De stand voor de voorziening per 31-12-2023 is € 1.753.000. Daarmee ligt de stand van de voorziening nog ruim boven de prognose stand van 31-12-2023 vanuit het VGRP van € 1.567.000. Daarmee is de geplande onttrekking uit de voorziening verantwoord.

De kosten voor rioolheffing zijn de afgelopen twee jaar flink gestegen, maar dit is maar gedeeltelijk doorberekend in het tarief. In 2026 wordt er een nieuw Gemeentelijk Riolering Plan opgesteld, waarin alle ontwikkelingen worden meegenomen. Het is mogelijk dat er dan een hogere rioolheffing nodig is voor 2026 en de jaren daarna.

Tarieven rioolheffing	2024	2025	Verschil	Verschil %
Niet aangesloten percelen	50,40	52,80	2,40	4,76%
Eigenaar/bewoner				
Eenpersoonshuishouden	145,20	151,80	6,60	4,55%
Meerpersoonshuishouden	161,40	169,20	7,80	4,83%
Huurder				
Eenpersoonshuishouden	91,80	96,00	4,20	4,58%
Meerpersoonshuishouden	108,00	113,40	5,40	5,00%
Bedrijven	190,80	199,80	9,00	4,72%

In onderstaande tabel wordt de kostendekkendheid van de riolering weergegeven, zoals deze meerjarig is verwerkt in de begroting.

Taakveld 7.2 Riolering

(x € 1.000)	2024	2025	2026	2027	2028
lasten taakvelden incl. omslagrente	2.189	2.314	2.326	2.316	2.331
inkomsten taakvelden excl. heffingen	11	11	11	11	11
netto lasten taakveld	**2.178**	**2.303**	**2.315**	**2.305**	**2.320**
toe te rekenen lasten					
overhead incl. omslagrente	266	303	305	303	305
BCF-BTW	-	-	-	-	-
totale lasten	**2.444**	**2.606**	**2.620**	**2.608**	**2.625**
- kosten per inwoner in hele euro's	*75*	*80*	*80*	*80*	*81*
opbrengst heffingen	2.268	2.376	2.620	2.609	2.625
dekking	***93%***	***91%***	***100%***	***100%***	***100%***

Leges Burgerzaken

De kosten voor Burgerzaken worden berekend op basis van de tarieven die meestal wettelijk zijn vastgesteld. In de onderstaande tabel kunt u zien hoeveel van de kosten in 2025 gedekt zullen worden.

De directe kosten bestaan voornamelijk uit de lonen van het team Publieksdiensten, die werken aan de verschillende producten zoals reisdocumenten en rijbewijzen. Ook worden de overige directe kosten toegerekend aan Burgerzaken. De indirecte kosten omvatten een opslag voor de overheadkosten. Deze kosten worden naar verhouding van de totale kosten van alle afdelingen toegewezen aan de directe kosten van dit product.

Tussen 2025 en 2028 wordt een stijging van het aantal reisdocumenten verwacht, dit komt door de zogenaamde paspoortpiek. Hierdoor nemen zowel de baten als de lasten toe de aankomende jaren.

Taakveld 0.2 Burgerzaken

(x € 1.000)	2024	2025	2026	2027	2028
Lasten	420	472	506	542	494
waarvan directe kosten	*395*	*444*	*476*	*509*	*464*
waarvan indirecte (perceptie)kosten	*25*	*28*	*30*	*33*	*30*
Baten	294	294	294	294	294
Saldo	**-126**	**-178**	**-212**	**-248**	**-200**
- kosten per inwoner in hele euro's	*13*	*14*	*16*	*17*	*15*
Kostendekkendheid	*69,90%*	*62,20%*	*58,02%*	*54,17%*	*59,43%*

Leges Omgevingsvergunningen

De kostendekkendheid van de omgevingsvergunningen voor 2025 wordt weergegeven in onderstaande tabel.

De directe kosten bestaan voornamelijk uit de loonkosten van het Vergunningenteam, dat rechtstreeks werkt aan het product Omgevingsvergunning. Daarnaast worden de overige directe kosten, zoals specifieke zaaksystemen, uitbesteed werk en advieskosten, toegewezen aan het Vergunningenteam. De indirecte kosten omvatten een opslag voor overheadkosten. Deze kosten worden naar verhouding van de totale kosten van alle afdelingen toegewezen aan de directe kosten van dit product.

De leges omgevingsvergunningen worden geheven conform de vastgestelde legesverordening. Het jaar 2024 was het eerste jaar waarin de Omgevingswet en de desbetreffende leges van toepassing waren. Op basis van de ervaringscijfers en ook in vergelijking met de hoogte van de leges in omliggende gemeenten zullen de leges de komende jaren in de legesverordeningen worden opgenomen. Het streven naar zoveel mogelijk kostendekkende tarieven wordt aangehouden. Voor 2025 en volgende jaren wordt nu eerst voortgeborduurd op de cijfers van 2024.

Taakveld 8.3 Wonen en Bouwen

(x € 1.000)	2024	2025	2026	2027	2028
Lasten	396	396	396	396	396
waarvan directe kosten	*353*	*353*	*353*	*353*	*353*
waarvan indirecte (perceptie)kosten	*43*	*43*	*43*	*43*	*43*
Baten	344	344	344	344	344
Saldo	**-52**	**-52**	**-52**	**-52**	**-52**
- kosten per inwoner in hele euro's	*12*	*12*	*12*	*12*	*12*
Kostendekkendheid	*86,83%*	*86,83%*	*86,83%*	*86,83%*	*86,83%*

Effecten voor de huishoudens

Wij hebben de veranderingen in de tarieven voor OZB, Afvalstoffenheffing en Rioolheffing voor onze burgers in de onderstaande tabellen in beeld gebracht.

Lastenplaatje voor vier voorbeeldhuishoudens

Tarieven gemeentelijke belastingen	2024	2025	Verschil €	Verschil %
OZB eigenaren woningen (= kengetal)	116,83	119,17	n.v.t.	2,00%
Rioolheffing gebruikers EPH*	91,80	96,00	4,20	4,58%
Rioolheffing gebruikers MPH**	108,00	113,40	5,40	5,00%
Rioolheffing eigenaren/bewoners	161,40	169,20	7,80	4,83%
Afvalstoffenheffing EPH	197,40	211,80	14,40	7,29%
Afvalstoffenheffing MPH	282,00	302,40	20,40	7,23%
Rijtjeshuis - Huurder - EPH				
OZB eigenaren woningen	0,00	0,00	0,00	0,00%
Rioolheffing gebruikers	91,80	96,00	4,20	4,58%
Afvalstoffenheffing	197,40	211,80	14,40	7,29%
Rijtjeshuis - Huurder - MPH				
OZB eigenaren woningen	0,00	0,00	0,00	0,00%
Rioolheffing gebruikers	108,00	113,40	5,40	5,00%
Afvalstoffenheffing	282,00	302,40	20,40	7,23%
Twee onder één kap - eigenaar /bewoner MPH				
OZB eigenaren woningen	395,06	402,96	7,90	2,00%
Rioolheffing gebruikers	161,40	169,20	7,80	4,83%
Afvalstoffenheffing	282,00	302,40	20,40	7,23%
Vrijstaand - eigenaar/bewoner - MPH				
OZB eigenaren woningen	740,74	755,55	14,81	2,00%
Rioolheffing gebruikers	161,40	169,20	7,80	4,83%
Afvalstoffenheffing	282,00	302,40	20,40	7,23%

* EPH = eenpersoonshuishouden

** MPH = meerpersoonshuishouden

Kwijtschelding

Mensen met een laag inkomen kunnen in aanmerking komen voor gehele of gedeeltelijke kwijtschelding van belastingen. Dit geldt als ze voldoen aan de voorwaarden van de Invorderingswet. In onze gemeente maken we maximaal gebruik van de mogelijkheden voor kwijtschelding. Zo bieden we ook kwijtschelding aan voor het deel van de Onroerendezaakbelasting (OZB) dat eigenaren moeten betalen, als onderdeel van ons minimabeleid. In sommige gevallen (bijvoorbeeld langdurige bijstandscliënten en ouderen met een laag inkomen) wordt kwijtschelding automatisch verleend.

Kwijtschelding	2023	Voorlopig 2024	2025
Automatische kwijtschelding	314	262	275
Ambtshalve kwijtschelding	-	-	-
Toekenning op aanvraag (volledig)	153	120	120
Toekenning op aanvraag (gedeeltelijk)	2	8	10
Totaal aantal toegekende kwijtscheldingen	**469**	**390**	**405**
Totaal aantal afgewezen kwijtscheldingen	**129**	**104**	**104**
Kwijtgescholden belastingbedragen	**152.700**	**141.000**	**145.000**

De cijfers 2024 betreffen de aantallen zoals die tot en met medio september 2024 zijn behandeld.

3.2.2 B - Weerstandsvermogen c.a.

Inleiding

Het weerstandsvermogen maakt duidelijk in hoeverre de gemeente financieel in staat is om onvoorziene gebeurtenissen op te vangen. Weerstandsvermogen onderscheiden we in twee delen

- weerstandscapaciteit
- risicobeheersing

Met weerstandscapaciteit bedoelen we alle middelen en mogelijkheden waarmee de gemeente onvoorziene kosten op kan vangen. Dat geldt bijvoorbeeld voor alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en maar die gevolgen kunnen hebben op de financiële positie van de gemeente.

Deze paragraaf geeft een beeld van de weerstandscapaciteit en de risico's en het beleid dat daarbij hoort. Ook presenteren we een aantal verplichte kengetallen. Deze vertellen iets over de financiële positie van onze gemeente.

In juni 2023 heeft de gemeenteraad het beleidskader Risicomanagement vastgesteld. De beleidskaders zijn hieronder weergegeven. De risicogesprekken hebben nog niet in de nieuwe opzet plaatsgevonden, het vraagt tijd om dit in te regelen. Wel is waar mogelijk in lijn met het nieuwe beleidskader meer aandacht voor de systematiek van risicomanagement en waar dit in beeld is, wordt dit op basis van de nieuwe uitgangspunten verwerkt in de paragraaf.

Risicomanagement en het weerstandsvermogen zijn nauw met elkaar verbonden. Het doel van het hebben van weerstandsvermogen is dat er een buffer aanwezig is om de financiële tegenvallers op te vangen zodra risico’s werkelijkheid worden.
Weerstandscapaciteit betreft de beschikbare financiële middelen om onverwachte, niet begrote kosten te kunnen dekken. Er worden twee soorten weerstandscapaciteit onderscheiden.
Weerstandscapaciteit betreft de beschikbare financiële middelen om onverwachte, niet begrote kosten te kunnen dekken. Er worden twee soorten weerstandscapaciteit onderscheiden.

Structureel

Met de structurele weerstandscapaciteit worden de middelen bedoeld die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken. Bij ons gaat het om de optelsom van het begrotingsoverschot en de onbenutte belastingcapaciteit.
De onbenutte belastingcapaciteit is bijvoorbeeld de mogelijkheid om de OZB-tarieven te verhogen. Wij hebben geen mogelijkheid om de Afvalstoffenheffing en de Rioolheffing te verhogen. Het kostendekkingspercentage is hier al (ongeveer) 100%.

bedragen x € 1.000	2025	2026	2027	2028
Begrotingsoverschot / tekort	3.931	431-	219	57
Onbenutte belastingcapaciteit OZB	-	-	-	-
Onbenutte belastingcapaciteit ASH	-	-	-	-
Onbenutte belastingcapaciteit Rioolrecht	-	-	-	-
TOTAAL	**3.931**	**431-**	**219**	**57**

Incidenteel

De incidentele weerstandscapaciteit laat zien hoe de gemeente eenmalige tegenvallers op kan vangen. Feitelijk is dit de optelsom van het vrij te gebruiken deel van de reserves en (eventuele) stille reserves.
Het vrij te gebruiken deel van de reserves is dat deel waarvan nog geen bestemming is vastgelegd. In onze gemeenten is dit de Algemene Reserve.
De stille reserves zijn bezittingen die op de balans lager zijn gewaardeerd dan de marktwaarde én op korte termijn verkoopbaar zijn. Op dit moment zijn binnen onze gemeente geen stille reserves.

Het onderscheid tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit geeft inzicht in de duurzaamheid/bestendigheid waarmee incidentele en structurele financiële tegenvallers binnen de begroting kunnen worden opgevangen.

De omvang van de benodigde weerstandscapaciteit staat in direct verband met de kwantificering van de risico's, die de organisatie loopt bij het uitvoeren van de beleidsdoelstellingen.

Het vermogen om financiële tegenvallers op te kunnen vangen zonder afbreuk te doen aan Beleidsdoelstellingen en dat de financiële positie in gevaar komt.
Het bestaat uit de verhouding tussen de financiële weerstandscapaciteiten de berekende ongedekte financiële risico's. Het weerstandsvermogen is groter naarmate risico's beter kunnen worden afgedekt en opgevangen. Deze beheersmaatregel is het sluitstuk van risicomanagement om de risicokosten op te vangen.

Daarnaast is in de exploitatie een aantal stelposten opgenomen voor onvoorziene eenmalige uitgaven. Het betreft de volgende posten.

(bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Onvoorziene eenmalige uitgaven	- 50	- 50	- 50	- 50
- Overige uitbestede werkzaamheden	*- 50*	*- 50*	*- 50*	*- 50*
Totaal	**- 50**	**- 50**	**- 50**	**- 50**

Risico's

Ratio weerstandsvermogen

De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt de ratio van het weerstandsvermogen.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandsvermogen}}$$

De gemeente streeft naar een minimaal voldoende weerstandsvermogen; waarderingscijfer C (1,0 - 1,4).

De ratio voor weerstandsvermogen bedraagt voor 2025 8,25. Dat betekent dat wij voldoende weerstandscapaciteit hebben om de gekwantificeerde risico's op te vangen.

Vaststellen omvang en impact risico

Risicoklasse

De risico's worden ingedeeld in risicoklassen. Dit gebeurt aan de hand van onderstaande tabel. De risicoklasse loopt van 1-20 punten. De hoogte van de risicoklasse bepaalt of de organisatie het risico opneemt voor de bepaling van het weerstandsvermogen of een voorziening vormt. Om de risicoklasse te beoordelen spelen de kans van optreden en de omvang van het netto risico een rol. Dit is geen 'wetenschappelijke exercitie'. 'Professional judgement'/ kunnen beargumenteren is hierbij van belang.

Risicoklasse	Kans 1	Kans 2	Kans 3	Kans 4	Kans 5
Bruto omvang * kans	<10%	10%-30%	30%-60%	60%-80%	80%
score 5: > €-2.500.000	5	10	15	20	voorziening vormen
score 4: € 1.250.000 - € 2.500.000	4	8	12	16	
score 3: € 500.000 - € 1.250.000	3	6	9	12	
score 2: € 100.000 - € 500.000	2	4	6	8	
score 1: < € 100.000	1	2	3	4	

Financiële vertaling risico's

Risico's worden geprioriteerd met behulp van een risicoscore. De risicoscore wordt bepaald door de waarde van de kansklasse (zie hierboven) en de waarde van de gevolgklasse (omvang) te vermenigvuldigen. Er ontstaat dan een matrix.
Als de kans 30-60% is dan is de waarde kans **3.** Als de omvang € 1.000.000 is dan is dit score 3. De risicoklasse is dan 3x3=9

<u>Groene klasse:</u>

Risico's in de groene vlakken worden als laagste ingeschaald. Deze zijn wel in beeld maar vragen geen extra aandacht. Ze worden in de jaarlijkse risico sessie met de organisatie steeds opnieuw besproken.

Gele klasse:
Risico's in de gele vlakken worden opgenomen bij de bepaling van het weerstandsvermogen met een toelichting in de begroting en de jaarrekening.

Rode klasse:
Deze risico's worden als hoog ingeschaald en vragen extra aandacht en sturing. Ook deze risico's worden meegenomen in de bepaling van het weerstandsvermogen en met een specifieke toelichting in de begroting en jaarrekening. . Ook komen deze risico's in de periodieke overleggen (kwartaalgesprekken) tussen directie en management aan de orde

Voorziening
Wanneer een risico zich bevindt in risicoklasse 5 wordt altijd een voorziening gevormd.

Bepaling weerstandsvermogen
De gele en rode risico's zijn bepalend voor het weerstandsvermogen van de gemeente. Op deze risico's worden beheersmaatregelen genomen. Door de te nemen beheersmaatregel kan het brutorisico of de kans van optreden dalen. Hierdoor ontstaat een netto risico wat opgenomen wordt in de paragraaf weerstandsvermogen.
Tijdens de periodieke risico sessie en/of de interne controles wordt opzet, bestaan en werking van de beheersmaatregel geëvalueerd.

a. Opzet: is de beheersmaatregel beschreven in de AO en werkinstructies?
b. Bestaan: wordt beheersmaatregelen in de praktijk uitgevoerd?
c. Werking: Is er sprake van adequate werking? Dekt de beheersmaatregelen inderdaad juist, tijdig en volledig de risico's af?

Gemeente Brede Risico Analyse (GBRA)

Veel risico's worden nog steeds beoordeeld vanuit een financieel perspectief. Dit geldt ook voor de aanpak die gemeenten hanteren met betrekking tot het weerstandsvermogen.

Als gemeente hechten we veel waarde aan een integrale aanpak als basis. Daarom streven we naar een Gemeente Brede Risico Analyse (GBRA) die alle relevante gebieden omvat. Door middel van een GBRA kunnen we een goed overzicht krijgen van alle risico's.

Het beleid is voornamelijk gebaseerd op het GBRA-concept. Daarom wordt er in de paragraaf over risico's en weerstandsvermogen een apart gedeelte opgenomen voor overige risico's. Deze risico's worden geïdentificeerd in de GBRA en worden als significant beoordeeld.

Verzekering van risico's
Een deel van de operationele risico's kan worden afgedekt door het afsluiten van verzekeringen. We maken daarbij een afweging tussen de kans op schade en de kosten daarvan enerzijds en de verzekeringspremie anderzijds. Het bestaande beleid wordt periodiek

beoordeeld en indien nodig bijgesteld. Wat betreft het eigen risico is gekozen voor het standaard eigen risico per gebeurtenis.

Specificatie van risico's

Benodigd weerstandsvermogen *bedragen in €*	Omvang van het risico	Fin. klasse	Kans van optreden		Risico klasse	Benodigd weerstands-vermogen
Risico's met effect op het weerstandsvermogen						
Sociaal Domein - Jeugdzorg en Wmo	800.000	3	4	60%-80%	12	800.000
Algemene uitkering uit gemeentefonds	800.000	3	4	60%-80%	12	800.000
Ontvlechting Werkmaatschappij 8KTD	1.000.000	3	4	60%-80%	12	1.000.000
Integraal Huisvestings Plan (IHP)	1.280.000	4	4	60%-80%	16	1.280.000
Risico's zonder effect op het weerstandsvermogen						
Borgstelling geldleningen aan woningcorporaties	-	1	1	0%-10%	1	-
Bouwgrondexploitatie	-	1	2	10%-30%	2	-
Omgevingswet	-	1	1	0%-10%	1	-
Duurzaamheid	-	1	1	0%-10%	1	-
Stikstofdossier	-	1	1	0%-10%	1	-
TOTAAL	**3.880.000**					**3.880.000**

Risico's met effect op het weerstandsvermogen

Onderwerp	Sociaal domein - Jeugdzorg en WMO
Risico	De maatwerkvoorzieningen binnen de Jeugdzorg de Wmo (inclusief Beschermd Wonen)zijn open-einde regelingen. In de afgelopen jaren hebben we steeds meer data en kennis verkregen om de kosten in de Jeugdzorg en de Wmo te voorspellen en te volgen. Deze prognose is opgenomen in de meerjarige begroting. Ondanks dat blijft het risico bestaan dat de groei van het aantal cliënten hoger is dan verwacht. Zeker voor de cliënten die hoog-specialistische zorg ontvangen kan een stijging (of een daling) leiden tot een forse financiële bijstelling. In de begroting houden we namelijk rekening met een gemiddeld aantal cliënten die hoog-specialistische zorg ontvangen.
Strategie	Maandelijks worden er prognoses gemaakt van de Jeugd en Wmo maatwerkvoorzieningen. Hierbij wordt de ontwikkeling van het aantal cliënten en de kosten daarvan gemonitord. Indien noodzakelijk zal de raad via de planning en control documenten worden geïnformeerd over de afwijkingen ten opzichte van de begroting.
Financieel gevolg	€ 800.000
Kans van optreden	50%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 800.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd t.o.v. vorig jaar

Onderwerp	Algemene uitkering uit het gemeentefonds
Risico	Voor het meerjarenperspectief wordt in de circulaires van het Rijk onvoldoende aangegeven waar de gemeenten rekening mee kunnen houden. In die zin blijft de algemene uitkering als belangrijkste inkomstenbron voor de gemeente een risico. Berichtgeving betreffende ontwikkelingen algemene uitkering uit het gemeentefonds nauwlettend volgen. Zodra meer zekerheid wordt geboden zullen wij een nieuwe berekening confronteren met de berekende algemene uitkering in de begroting. Eventuele verschillen inbrengen via reguliere planning- en controlcyclus en daar waar nodig de raad vooraf informeren. Op dit moment ervaren wij de negatieve uitwerking van de herijking. Uit een evaluatie moet blijken hoe dit in volgende jaren wordt gecorrigeerd. Hiervoor is een lobby in gang gezet.
Strategie	Berichtgeving betreffende ontwikkelingen algemene uitkering uit het gemeentefonds nauwlettend volgen. Zodra meer zekerheid wordt geboden zullen wij een nieuwe berekening confronteren met de berekende algemene uitkering in de begroting. Eventuele verschillen inbrengen via reguliere planning- en controlcyclus en daar waar nodig de raad informeren.
Financieel gevolg	€ 800.000
Kans van optreden	50%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 800.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd t.o.v. vorig jaar

Onderwerp	Ontvlechting Werkmaatschappij 8KTD / opbouw BVO-ICT en TD
Risico	Op 22 juni 2023 hebben beide gemeenteraden besloten tot het stoppen met de samenwerking in de werkmaatschappij en als zelfstandig gemeente verder te gaan. De samenwerking op het gebied van ICT gaat nog maximaal drie jaar door. De opbouw van de nieuwe organisatie is volop in beweging. Dit gehele proces brengt meerkosten met zich mee, waarvan wat nu bekend is is afgedekt in de begroting. Mogelijk is nog niet alles in beeld.
Strategie	Proces van ontvlechting van de werkmaatschappij 8KTD en de opbouw van de BVO-ICT en de gemeentelijke organisatie zo goed mogelijk in kaart brengen en monitoren via de reguliere P&C cyclus.
Financieel gevolg	€ 1.000.000
Kans van optreden	50%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 1.000.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Gewijzigd t.o.v. van vorig jaar

Onderwerp	Integraal huisvestingsplan onderwijs (IHP)
Risico	In de nabije toekomst staat de gemeente de nodige investeringen te wachten op onderwijsgebied in diverse dorpen. Afhankelijk van keuzes die gemaakt zullen worden op het gebied van multifunctionaliteit kan dit een substantieel beslag gaan leggen op beschikbare middelen in de exploitatie. Qua investering wordt gedacht aan een bandbreedte tussen de € 16.000.000 en € 32.000.000. Voor de exploitatie betekent dit op basis van afschrijving 40 jaar en rente 1,5% € tussen € 640.000 en € 1.280.000.
Strategie	Bij de totstandkoming en uitvoering van de investeringen de ontwikkelingen hierin monitoren zodat in voorkomende gevallen van afwijkingen hierop tijdig geacteerd kan worden in de p. en c. cyclus.
Financieel gevolg	€ 1.280.000
Kans van optreden	50%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 1.280.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd t.o.v. vorig jaar

Risico's zonder effect op het weerstandsvermogen

Onderwerp	Borgstelling geldleningen aan woningbouwcorporaties
Risico	Onze gemeente staat per 1-1-2022 borg voor een bedrag van 93,4 miljoen waarvan 82,1 miljoen betrekking heeft op woningcorporatie WoonFriesland. Het totale bedrag aan borgstellingen is overgedragen aan het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) waarbij de gemeente samen met het rijk als tertiaire achtervanger optreedt. Dit betekent in de praktijk , dat de corporatie in eerste wordt aangesproken (primair), daarna het WSW (secundair) en dan pas de gemeente en het rijk (tertiair, elk voor 50%).
Strategie	WSW is onze waarborg voor het goed volgen van mogelijke risico's. Het WSW stelt eisen aan de kredietwaardigheid van de woningbouwcorporaties.
Financieel gevolg	Verstrekken van een renteloze lening aan het WSW samen met het Rijk als tertiaire achtervang. Lening wordt t.z.t. weer door het WSW afgelost. Relatief gering rentenadeel voor gemeente en rijk.
Kans van optreden	Heel klein
Benodigd weerstandsvermogen	-
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd t.o.v. vorig jaar

Onderwerp	Bouwgrondexploitatie
Risico	Het hebben van een bouwgrondexploitatie brengt financiële risico's met zich mee. In de paragraaf Grondbeleid worden de financiële risico's van de bouwgrondexploitatie toegelicht.
Strategie	Door het jaarlijks opstellen van geactualiseerde berekeningen op basis van de meest recente ontwikkelingen kunnen wij de raad tijdig informeren via de reguliere P&C-cyclus.
Financieel gevolg	Mede afhankelijk van economische ontwikkelingen
Kans van optreden	30%
Benodigd weerstandsvermogen	-
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd t.o.v. vorig jaar

Onderwerp	Omgevingswet
Risico	De Omgevingswet bundelt en moderniseert de wetten voor de leefomgeving. Hierbij gaat het onder meer om wet- en regelgeving over bouwen, milieu, water, ruimtelijke ordening en natuur. De Omgevingswet staat voor een goed evenwicht tussen het benutten en beschermen van de leefomgeving. Invoering van de Omgevingswet is ondertussen voorzien per 1 januari 2024 en hier wordt dan ook hard aan gewerkt. Het vraagt van de organisatie aanpassingen in o.a. werkprocessen, ICT en dienstverlening. Landelijk zijn hier minimale eisen aan gesteld. De invoering van de Omgevingswet is de grootste stelselwijziging binnen het fysieke domein, waardoor nog niet alle effecten en benodigdheden voor de implementatie zijn te overzien. Zo is de datum van invoering al een paar keer uitgesteld en is het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) nog in ontwikkeling.
Strategie	-
Financieel gevolg	-
Kans van optreden	-
Benodigd weerstandsvermogen	-
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd t.o.v. vorig jaar

Onderwerp	Duurzaamheid
Risico	In de gemeentelijke Duurzaamheidsagenda is een aantal keuzes opgenomen die in meer of mindere mate van invloed kunnen zijn op het weerstandsvermogen. Met name de energietransitie op basis van het klimaatakkoord zal veel extra inzet, en dus kosten, met zich meebrengen. Uit een eerste ruwe uitkomst van het onderzoek van de Raad voor het openbaar bestuur blijkt dat aangaande de benodigde inzet om invulling te kunnen geven aan het klimaatakkoord in de periode 2022-2030 fors is. Het is nog niet duidelijk of hier ook structureel Rijksmiddelen tegenover staan.
Strategie	-
Financieel gevolg	-
Kans van optreden	-
Benodigd weerstandsvermogen	-
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd t.o.v. vorig jaar

Onderwerp	Stikstofdosier
Risico	De depositie van stikstof (ammoniak en stikstofoxiden) is schadelijk voor de natuur. Het Rijk en de provincies hebben de taak ervoor te zorgen dat de stikstofdepositie wordt teruggedrongen en de natuur herstelt. Op 10 juni 2022 is de Startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied aangeboden aan de Tweede Kamer. In deze Startnotitie zijn richtinggevende emissiereductiedoelen voor stikstof opgenomen. Aan de provincies de taak om deze richtinggevende doelen in 2023 nader uit te werken in gebiedsplannen. In welke vorm dit zal zijn, is nog onzeker. Daarnaast dient de Raad van State nog in een verscheidenheid aan zaken rond het thema stikstof een uitspraak te doen. Deze uitspraken kunnen van grote invloed zijn op de huidige regelgeving. Stikstof blijft een issue en kan belemmerend zijn voor nieuwe plannen van zowel derden als van de gemeente zelf. Het is daarnaast uiterst onzeker in hoeverre de huidige stikstofregels standhouden.
Strategie	-
Financieel gevolg	-
Kans van optreden	-
Benodigd weerstandsvermogen	-
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd t.o.v. vorig jaar

Voor de risico's in deze begroting is op basis van bovenstaande classificatie een te verwachten beslag op de weerstandscapaciteit berekend. De conclusie is, dat de financiële impact van de risico's kan worden opgevangen binnen de weerstandscapaciteit van onze begroting.

Reserves

Inleiding

We schatten risico's zo goed mogelijk in. Maar we moeten ook nagaan wat er werkelijk aan weerstandsvermogen beschikbaar is. Bij weerstandsvermogen gaan we uit van *incidentele dekking*. Als een risico optreedt en een *structureel karakter* hebben dan vangen we de gevolgen eerst eenmalig op via het incidentele weerstandsvermogen. Vervolgens zoeken via de eerstvolgende Kadernota een structurele oplossing.

Het weerstandsvermogen bestaat uit de **Algemene Reserve**. De raad beslist over de inzet van de Algemene Reserve. **Bestemmingsreserves** zijn nadrukkelijk voor specifieke doelen bestemd.

Huidige stand

De stand van de algemene reserve bedraagt einde 2023 € 32.066.000 na besluit van toevoeging van het rekeningresultaat van 2023. De verwachte stand van de algemene reserve bedraagt einde 2024 € 33.838.000. De verwachting voor de jaren 2025-2029, inclusief het verloop, wordt op de volgende pagina's getoond.

Verwachte ontwikkeling algemene reserve (bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Stand begin van het jaar	**32.066**	**33.838**	**32.003**	**35.503**	**34.804**	**35.023**
Mutaties n.a.v. rekening en begrotingen						
Storting rekeningresultaat 2022						
Storting rekeningsresultaat 2023	7.740					
Storting saldo primitieve begroting 2024 (jaarschijf 2024)		2.118				
Begroting 2025-2028			3.931	-431	219	56
Mutaties o.b.v. reeds vastgesteld beleid						
Gebiedsontwikkeling Centrale As (2e fase)	-261	-	-	-	-	-
Data op orde	-134	-	-	-	-	-
Alde Feane herinrichting 2e en 3e uitvoeringsfase	-242	-	-	-	-	-
Regiodeal (raad 25-4-2019)	-263	-	-	-	-	-
Actualisering locatiedossiers op het onderdeel bodem (KN 2020-2023 7.02)	-3	-	-	-	-	-
Vastgoed registratiesysteem (KN 2020-2023 8.01)	-25	-	-	-	-	-
Bijdrage aan Karakteristieke panden (KN)	-35	-	-	-	-	-
Bijdrage ontmoetingscentrum Gytsjerk	-85	-	-	-	-	-
Kosten harmoniseren beleid en uitvoering en optimaliseren van processen (Omb. 5.1)	-68	-	-	-	-	-
Kadernota 2022-2025						
P&C-coördinator/gemeenteadviseur (KN 2022-2025; 00.11)	-	-	-	-	-	-
Aanpassing brug Eastermar (KN 2022-2025; 02.04)	-	-137	-	-	-	-
Aanjagen toerisme (KN 2022-2025; 03.05)	-40	-40	-34	-	-	-
Uitbreiding formatie zorgadministratie (KN 2022-2025; 06.10)	-	-	-	-	-	-
Project Beurtschip (KN 2022-2025; 06.13)	-	-	-	-	-	-
Uitbreiding ondersteuning gaswinningsdossier (KN 2022-2025; 07.08)	-19	-	-	-	-	-
Formatie stikstof (KN 2022-2025; 07.09)	-	-	-	-	-	-
Uitvoering woningbouwprogrammering (KN 2022-2025; 08.05)	-44	-	-	-	-	-
Inspecties en constructieve veiligheid bruggen; (KN 202-2025; 02.05)	-	-	-	-30	-	-

Kadernota 2023-2026						
Formatie medewerker recordbeheer	-67	-	-	-	-	-
Overstap fin. systeem c.a naar de Cloud	-30	-	-	-	-	-
Organiseren en faciliteren van het thuiswerken	-	-	-	-	-	-
Juridische Zaken / Inkoop: Uitzetting FTE m.b.t. contractmanagement en contractbeheer	-4	-	-	-	-	-
Formatie HR en Communicatie	-	-	-	-	-	-
HR: Talentschouw in het kader van Strategisch Personeelsplan (SPP)	-	-	-	-	-	-
HR: Recruitment	-13	-	-	-	-	-
I&A: doorontwikkelingen team en organisatie	-192	-	-	-	-	-
Nieuw verkeer- en vervoerbeleid	-5	-	-	-	-	-
Pont Prinses Margrietkanaal Bergumermeer-Sumar	-340	-	-	-	-	-
Realisatie twee TOP's (toeristische overstappunten)	-17	-	-	-	-	-
Subsidie Het Achterland	-30	-30	-	-	-	-
Garyp yn it Grien	-8	-	-	-	-	-
Inkoop Wmo & Participatiewet (Implementatieplan) en Jeugd	-33	-	-	-	-	-
Overig (eerdere besluitvorming)						
Deelname Friese projectenmachine (Raad 16-12-2021)	-	-	-	-	-	-
Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (Raad 27-01-2022)	-40	-	-	-	-	-
Incidentele bijdrage ontmoetingsplek Eastermar (Raad 30-06-2022)	-20	-	-	-	-	-
Lobby herrijking gemeentefonds; (Begroting 2023-2026)	-37	-20	-	-	-	-
Herinrichting van het plein de drie van Sminia; (Begroting 2023-2026)	-	-	-	-	-	-
Raad 20-04-2023						
Taxatie eigendommenverzekering	-	-	-	-	-	-
Raadscommunicatie	-4	-	-	-	-	-
Nulmeting dienstverlening	-	-	-	-	-	-
Kosten realiseren biodiversiteitsplan	-9	-	-	-	-	-
Uitvoeringskosten startnotitie visie op bedrijventerreinen	-21	-	-	-	-	-
Vervolgproces brede participatie Gebiedsvisie Burgum-West	-	-	-	-	-	-

Raad 22-06-2023						
Pilot cameratoezicht schoolterreinen	-20	-	-	-	-	-
Ontmoetingsplek Eastermar	-	-	-	-	-	-
Raad 14-12-2023						
Onttrekkingen	-	-	-	-	-	-
Budget ontvlechtingsproces	-	-	-	-	-	-
Werkbudget opbouw gemeentelijke organisatie	-75	-	-	-	-	-
Stortingen						
Opvang ontheemde Oekraïners	-	-	-	-	-	-
Behoedzaamheidsbuffer	-	-	-	-	-	-
Reservering midddelen ontmoetingscentrum Gytsjerk	-	-	-	-	-	-
Vrijval taakmutaties vanuit reserve Decentralisatie uitkeringen	-	-	-	-	-	-
Vrijval Inhuur visie maatschappelijk vastgoed vanuit overlopende posten	-	-	-	-	-	-
Vrijval restantbudget procesoptimalisatie vanuit overlopende posten	-	-	-	-	-	-
Vrijval Onderzoeksbudget bezuinigingen vanuit overlopende posten	-	-	-	-	-	-
Vrijval Data op orde vanuit overlopende posten	-	-	-	-	-	-
Kadernota 2024-2027						
Incidentele inzet projecten	-	-	-	-	-	-
Gemeentelijke co-financiering EU-Leaderprogramma 2024-2027 (00.01)	-156	-	-	-	-	-
Cofinanciering De Twirre (05.13)	-75	-	-	-	-	-
Nieuw archiefsysteem + formatie Observeum (05.07)	-7	-	-	-	-	-
Beurtskip (06.04)	-158	-158	-158	-	-	-
Digitaliseren fysiek archief Inkomen en Participatie (06.02)	-13	-	-	-	-	-
Beleid op verhuur van panden (08.02)	-8	-	-	-	-	-
Dorpenronde (08.04)	-50	-	-	-	-	-
Toegankelijkheidsonderzoek digitale dienstverlening (00.04.33)	-4	-	-	-	-	-
I&A - Sociaal Intranet applicatie (00.04.25)	-20	-	-	-	-	-
I&A - Abonnement Datafryslân (00.04.26)	-2	-	-	-	-	-

Incidentele inzet personele ontwikkelingen						
Teamleider I&A (00.04.02)	-68	-	-	-	-	-
Teamleider HRM (00.04.03)	-68	-	-	-	-	-
Bestuurscommunicatie adviseur (00.04.06)	-124	-	-	-	-	-
Juridische zaken - Inkoopcoördinator (00.04.10)	-25	-	-	-	-	-
Juridische zaken - Inkoop - flexibele schil (00.04.11)	-42	-	-	-	-	-
HRM - Strategische ondersteuning en advisering (00.04.50)	-324	-	-	-	-	-
Financiën - AOIB en Senior Financieel Adviseur (00.04.51)	-201	-	-	-	-	-
I&A - Continuïteit en kwaliteit informatie voorziening (00.04.52)	-638	-	-	-	-	-
Jurist handhaving (01.01)	-84	-	-	-	-	-
Jurist veiligheid (01.02)	-29	-	-	-	-	-
Horeca- evenementenbeleid (01.07)	-24	-	-	-	-	-
Gebiedsteam-zorg ín de school (GIS) (04.02)	-132	-	-	-	-	-
Ekstra formaasje Frysk taalbelied (05.04)	-25	-	-	-	-	-
Uitvoeringsplan Participatiewet - Inzet jobhunter (06.07)	-51	-	-	-	-	-
Gebiedsregisseur in de huisartsenpraktijk (POH Jeugd) (06.08)	-57	-	-	-	-	-
Coördinator Maatschappelijk Vastgoed (06.12)	-56	-	-	-	-	-
Formatie stikstof (07.02)	-36	-	-	-	-	-
Index cao loonkosten diverse personele mutaties	-41	-	-	-	-	-
Tijdelijke formatie begroting 2025 tbv koersvertaling	-	-1.829	-	-	-	-
Moties Kadernota						
Motie 3-8-12; Formaasje Observeum	-15	-15	-	-	-	-
Motie 3-8-17; Regenbooggemeente	-30	-	-	-	-	-
Besluitvorming begroting 2024-2027						
FUMO begrotingswijziging 2024	-58	-	-	-	-	-
Raad 03-03-2022 en 02-11-2023; Budgetten lokale inclusieve agenda en Regenbooggemeente	-75	-	-	-	-	-

Besluitvorming na begroting 2024						
Formatie vergunningverlener Bijzondere Wetten (Raad 23-11-2023)	-65	-61	-	-	-	-
Subsidie verduurzaming sportaccommodaties (Raad 29-02-2024) Subsidiedeel	-700	-	-	-	-	-
Subsidie verduurzaming sportaccommodaties (Raad 29-02-2024) Rentedeel	-200	-	-	-	-	-
Subsidie verduurzaming sportaccommodaties (Raad 29-02-2024) Overhead	-50	-	-	-	-	-
Uitvoeringsagenda brede participatie Gebiedsvisie Burgum-West/de Warren (Raad 21-03-2024)	-35	-	-	-	-	-
Projectleider opbouw (Raad 18-04-2024)	-150	-	-	-	-	-
Projectkosten opbouw (Raad 18-04-2024)	-350	-	-	-	-	-
Kaderbrief 2025-2028						
Viering 80 jaar vrijheid en Arcadia	-	-40	-	-	-	-
Bioferskaat	-	-175	-	-	-	-
Recente toevoegingen						
Burgerinitiatief 'versneld en creatief op zoek naar woonruimte voor starters in Burgum' (Raad 18.04.2024)	-20	-	-	-	-	-
Budget volkshuisvestingsprogramma (College 16.07.2024)	-	-40	-	-	-	-
Gemeentelijk Mobiliteitsprogramma 2025-2028 (Raad 20.06.2024)	-	-55	-55	-55	-	-
Vrijval OP subsidieregeling compensatie energiekosten maatschappelijke organisatie (Raad 17.10.2024)	443	-	-	-	-	-
Vrijval OP fietspad Westermar	36	-	-	-	-	-
Programma manager ontwikkelagenda	-	-123	-	-	-	-
Strategisch adviseur I&A	-	-64	-64	-64	-	-
PIOFACH-taken BVO-ICT	-	-120	120	-120	-	-
Bloeizone Tytsjerksteradiel motie M-5-6-3	-	-25	-	-	-	-
Inrichting burger- en overheidsparticipatieprocessen	-	-107	-	-	-	-
Klimaatmiddelen transitievisie warmte	-	-200	-	-	-	-
Overstapkosten Bibliotheken Noord Fryslân	-	-714	-	-	-	-
Stand AR Begroting 2025-2028	**33.838**	**32.003**	**35.503**	**34.804**	**35.023**	**35.080**

Afspraken

We kunnen niet eindeloos uit de reserves putten. Bij een structurele daling is het ook van belang om de benedengrens voor de reserves en de afgesproken streefwaarden te bewaken.

De omvang van de reserves houdt direct verband met het weerstandsvermogen van de gemeente. We vergelijken de financiële risico's die de gemeente loopt met de weerstandscapaciteit. Daaraan kunnen we toetsen in hoeverre de risico's opgevangen kunnen worden. De risico's worden beschreven en we vertellen hoe we het risico denken te beheersen. Hiervoor gebruiken we een (risico)matrix. Daarbij wordt op basis van een aantal factoren voor elk risico een inschatting gemaakt van omvang en kans van optreden.

Voor de stand van de Algemene Reserve werken we nu met een **signaalniveau** en met een **minimumniveau** om eventuele slechte scenario's vroegtijdig te onderkennen en te voorkomen.

Signaalniveau

Het binnen een nieuwe Kaderperiode optreden van een daling van de Algemene Reserve tot onder het signaalniveau betekent dat maatregelen nodig zijn voor het op termijn op peil houden van de algemene reserve en dat hiervoor tijdig actie wordt opgestart (raad en college).

Minimumniveau

Het binnen een nieuwe Kaderperiode optreden van een daling van de algemene reserve tot onder het minimumniveau geldt als niet aanvaardbaar. Dit betekent dat maatregelen om het minimumniveau te kunnen blijven garanderen vroegtijdig ter besluitvorming aan de raad worden voorgelegd.

Voor de meerjarenbegroting 2025 - 2028 is het signaalniveau van de Algemene Reserve gesteld op € 15 miljoen en het minimumniveau op € 10 miljoen.

Kengetallen

Inleiding

Kengetallen zijn verplicht, ze vertellen iets over de financiële gezondheid van de gemeente. Hieronder worden ze weergeven vanaf 2021.

Kengetal	rekening			begroting				
(weergave in %)	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Belastingcapaciteit	101,5	98,7	99,7	95,9	94,9	94,9	94,9	94,9
– t.o.v. vorige meting								
– prognose o.b.v. historie								
Grondexploitatie	1,1	0,9	1,3	1,0	0,9	0,8	0,8	0,8
– t.o.v. vorige meting								
– prognose o.b.v. historie								
Netto schuldquote	19,5	4,8	0,3	15,6	17,4	20,9	22,3	22,1
– t.o.v. vorige meting								
– prognose o.b.v. historie								
Netto schuldquote, gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	16,5	2,6	-1,2	13,9	15,8	19,3	20,8	20,6
– t.o.v. vorige meting								
– prognose o.b.v. historie								
Solvabiliteitsratio	43,1	48,8	47,8	44,9	44,0	45,5	44,6	44,2
– t.o.v. vorige meting								
– prognose o.b.v. historie								
Structurele exploitatieruimte	6,5	4,0	4,5	2,11	-1,0	-1,8	-1,0	-0,5
– t.o.v. vorige meting								
– prognose o.b.v. historie								

Belastingcapaciteit Dit kengetal geeft aan hoeveel geld de gemeente heeft om financiële tegenvallers op te vangen of om nieuw beleid te maken. Hierbij wordt er rekening gehouden met de kosten voor wonen en de belastingen die de gemeente kan vragen. Dit wordt vergeleken met het gemiddelde van heel Nederland van vorig jaar. Zo kan er gekeken worden hoeveel ruimte er is en of er genoeg geld is.

Grondexploitatie Dit kengetal laat zien hoeveel de waarde van de grond die we gebruiken om te bouwen opbrengt in vergelijking met al het geld dat we hebben verdiend. We rekenen daarbij niet het veranderen van onze reserves mee in het afgelopen jaar.

Netto schuldquote De netto schuldquote laat zien hoeveel schulden de gemeente heeft in vergelijking met het geld dat ze zelf hebben. Om de schuldquote te verbeteren, kan de gemeente ervoor zorgen dat ze minder schulden hebben, meer bezittingen hebben of meer geld verdienen.

Netto schuldquote, gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen De netto schuldquote laat zien hoeveel schuld de gemeente heeft in verhouding tot het geld dat ze zelf hebben. Om de schuldquote te verbeteren kan de gemeente de schulden verlagen, meer bezittingen krijgen of meer geld verdienen. Om te zien of de gemeente geld heeft doorgeleend, wordt de netto schuldquote ook berekend zonder dat geleende geld. Ook dan kan de schuldquote verbeterd worden door minder te lenen, meer bezittingen te krijgen of meer geld te verdienen.

Solvabiliteitsratio Dit getal laat zien hoe goed de gemeente haar financiële verplichtingen kan nakomen. Een hoger getal betekent dat de gemeente beter in staat is om te gaan met financiële problemen. Het getal hangt af van hoe de gemeente haar bezittingen waardeert. Dit verschilt per gemeente. De solvabiliteit kan verbeterd worden door meer eigen geld te hebben (bijvoorbeeld door aandelen te verkopen) of minder geld te lenen.

Structurele exploitatieruimte	Dit kengetal kijkt naar het geld dat binnenkomt en het geld dat uitgaat, en hoe dit zich verhoudt tot het totale geld dat binnenkomt. Als het getal positief is, betekent dit dat er genoeg geld binnenkomt om alle uitgaven te betalen. Dit cijfer kan verbeteren door meer geld binnen te krijgen of minder geld uit te geven.

3.2.3 C - Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

Tytsjerksteradiel heeft een flink aantal vierkante kilometers aan openbare ruimte in beheer. Er wordt gewoond, gewerkt en gerecreëerd. Daarvoor zijn kapitaalgoederen in de vorm van wegen, riolering, water, groen, verlichting, gebouwen enzovoort nodig. De kwaliteit van de kapitaalgoederen en het onderhoud ervan is bepalend voor het voorzieningenniveau en uiteraard voor de (jaarlijkse) lasten. In deze paragraaf gaan wij hier verder op in.

'Kapitaalgoederen' zijn goederen waarvoor investeringen nodig zijn. De benodigde investeringen en de daaruit voortvloeiende kapitaallasten zijn voor deze begroting geactualiseerd. Deze investeringen vergen daarna regelmatig onderhoud. Deze paragraaf is belangrijk, omdat de blik vaak op de nieuwe investeringen is gericht en minder op de jaarlijks terugkerende onderhoudskosten. Onderhoud van de bestaande kapitaalgoederen is wenselijk, voor de huidige gebruikers en om de voorziening in stand te houden voor toekomstige generaties. Het financieel belang van onderhoud is groot, het betreft een substantieel deel van de begroting.

Beleidskader

Voor onze planning- en controlcyclus gelden voor de kapitaalgoederen twee belangrijke aandachtspunten:

- zijn van alle kapitaalgoederen goede en actuele beheerplannen aanwezig;
- zijn plannen en beschikbare gelden met elkaar in evenwicht.

Daarom stellen wij beheerplannen op. De beheerplannen geven inzicht in de werkzaamheden en kosten die nodig zijn om de goederen in goede staat te houden. Soms geven ze ook inzicht in de diverse kwaliteitsniveaus die mogelijk zijn.

Daarnaast moet er in de begroting ruimte zijn voor uitvoering van de plannen. De raad heeft voor de verschillende kapitaalgoederen kaderstellende uitspraken gedaan, die gelden als kader voor de verschillende beheerplannen. Om de kapitaalgoederen op langere termijn in stand te houden, zijn er voldoende (structurele) middelen in de begroting opgenomen.

De provincie Fryslân ziet hier als financieel toezichthouder op toe en vanuit de BBV zijn er richtlijnen opgesteld. Met deze paragraaf geven wij op hoofdlijnen inzicht in de omvang en de staat van het onderhoud van de kapitaalgoederen in Tytsjerksteradiel.

De actualiteit van de onderhoudsplannen en de daarbij behorende voorzieningen is van belang. Zo moet er voor de onderbouwing van elke voorziening een onderhoudsplan zijn dat is vastgesteld door de raad en niet ouder is dan vijf jaar.

Nadere toelichting

In de beheerplannen staat wat er moet gebeuren en ook wat het kost om de goederen in goede staat te houden. Hierna volgt een toelichting op de verschillende kapitaalgoederen.

Wegen, fiets- en voetpaden

We beheren en onderhouden alle gemeentelijke verhardingen (wegen/straten, fietspaden en voetpaden). Dat doen we aan de hand van een (onderzoeks)rapport dat de raad heeft vastgesteld. Elk jaar wordt er een onderhoudsprogramma opgesteld. Voor de gewenste kwaliteit van de verhardingen zijn op basis van de zogenaamde CROW-systematiek de volgende afspraken gemaakt.

Kengetal	Streefwaarde 2022	Gemeten waarde jaar 2023
Staat van onderhoud wegennet conform CROW-systematiek (objectieve veiligheid)	Voldoende: 70 - 80% Matig: 15 - 20% Onvoldoende: 5 - 7%	Voldoende 85 % Matig 10 % Onvoldoende 4 %

In 2024 is een nieuw wegenkwaliteitsplan vastgesteld door de gemeenteraad. Hierin is duidelijk geworden dat de integrale sturing op beeldkwaliteit in de gemeente Tytsjerksteradiel op voldoende niveau ligt (zie ook tabel hierboven), en dat het budget aansluit bij de ambitie. Een aandachtspunt is wel dat de kwaliteit van de voetpaden laag is of lager wordt door het openbreken door nutsbedrijven. Voor de reconstructie hiervan is ongeveer € 100.000 in de begroting gereserveerd, welke aangewend zal worden zodra duidelijkheid is ontstaan over het afronden van de werkzaamheden door nutsbedrijven. Verder heeft dit plan een duidelijke link met het mobiliteitsprogramma dat ook in 2024 is vastgesteld. Het mobiliteitsprogramma richt zich op de verkeersveiligheid door een eenduidige ordening en inrichting van het wegennet, veilig fietsen binnen en buiten de bebouwde kom en specifieke aandacht voor kwetsbare doelgroepen zoals (schoolgaande) kinderen, jongeren en ouderen.

Bruggen en kades (kunstwerken)

We maken gebruik van een meerjarig onderhouds- en investeringsprogramma waarin onder andere alle bruggen zijn opgenomen.

Baggeren

Elk jaar maken we gebruik van een baggeruitvoeringsprogramma. Dat is gebaseerd op het baggerbeleidsplan dat de raad heeft vastgesteld.

Wateren

In 2019 is door de raad het beleid en beheerplan Wateren vastgesteld. Dit omvat onder meer een actualisering van het oude baggerbeleidsplan. Op basis hiervan wordt jaarlijks een uitvoeringsprogramma opgesteld.

Riolering
De gemeente is verantwoordelijk voor overtollig grond- en hemelwater. Dit is uitgewerkt in het verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan 2020-2025 (vGRP).

Uitgangspunt van het rioleringsbeleid is het zo efficiënt mogelijk beheren en laten functioneren van het gemeentelijke rioolstelsel. Als er werkzaamheden nodig zijn dan proberen we dat te combineren met andere gemeentelijke projecten. We proberen zo goed mogelijk beheer en onderhoud te doen tegen de laagst mogelijke kosten. Elk jaar maken we daarvoor een plan.

Openbare verlichting
De gemeente moet zorgen voor openbare verlichting. Dit is uitgewerkt in een beleidsplan en uitvoeringsprogramma 2022-2026, met daarin onder meer vervangingsbeleid en eisen op het gebied van veiligheid, energieverbruik, duurzaamheid en de kosten.

Groen
Onze gemeente is een groene gemeente, hierbij is onderhoud noodzakelijk. Daarom maken we gebruik van een Groenbeheerplan. Met groen bedoelen we bomen, bos(plantsoen), (sier)heesters, hagen, gras en vijvers met bijbehorende banken en een hertenkamp. Voor het beheren van de wegbermen gebruiken we een bermbeheerplan. Dit plan gaat over het maaien van bermen, hekkelen van bermsloten en het onderhouden van bomen en singels langs de wegen. Verder beheren wij het Roodbaardpark 'De Klinze', het bosgedeelte van Heemstra State en het geboortebos. Nadat in 2024 het nieuwe biodiversiteitsplan is vastgesteld, zal in 2025 ook een geactualiseerd Groenbeheerplan aan de gemeenteraad worden voorgelegd.

Woningen en gebouwen
Wij hechten eraan dat al onze woningen en gebouwen in een goede staat van onderhoud zijn. Het noodzakelijke gebruik van het object bepaalt daarbij het minimale niveau van het onderhoud. Voor het onderhoud maken we gebruik van een onderhoudssysteem. Daarin staat, op basis van de verwachte levensduur of gebruiksduur, een meerjarenplanning.

Wij kennen een aantal groepen van gemeentelijke woningen en gebouwen
- woningen en garageboxen
- sport- en welzijnsgebouwen
- gemeentehuis
- gebouwen t.b.v. buitendienst

Voor specifieke zaken zoals bijvoorbeeld de liftinstallatie zijn onderhoudsovereenkomsten gesloten. Die zorgt ervoor dat de installaties aan alle veiligheidseisen voldoen.

De komende jaren zullen we wel specifiek moeten kijken naar enkele verouderde locaties. Op het gebied van sportgebouwen betreft het o.m. de sporthallen de Hege Fiif in Hurdegaryp en de Hege Walden in Oentsjerk. Daarnaast zijn onze bedrijfsvoeringslocaties zoals locatie Oost

en de Heko-loods verouderd. Om deze faciliteiten weer naar de eisen van deze tijd te brengen en om te kunnen voldoen aan de duurzaamheidsambities zijn investeringen nodig.

Integraal HuisvestingsPlan Onderwijs

Op dit moment zijn gemeenten verantwoordelijk voor de nieuwbouw en uitbreiding van schoolgebouwen. Ook constructiefouten blijven voor rekening van de gemeenten. Bij renovatie overleggen gemeente en schoolbestuur en maken ze afspraken maken over de bekostiging daarvan. In de begroting en de meerjarenramingen is daarmee rekening gehouden.
De verantwoordelijkheid en het budget voor buitenonderhoud en aanpassing ligt bij de schoolbesturen.
Inmiddels werken we wel weer vanuit een Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP). Dit mede vanwege de toenemende vraag uit onderwijsveld naar nieuw en verbouw van scholen en de behoefte aan multifunctionaliteit van deze gebouwen.

Gemeentelijke monumenten

Alle gemeentelijke monumenten zijn in beheer bij de Stichting Behoud Monumenten. Het gaat om acht torens en de molen in Sumar. We hebben de verplichting om een bijdrage te verlenen in de (onderhouds-) exploitatie van de monumenten.

Onderhoud kapitaalgoederen

De beheerplannen geven inzicht in de werkzaamheden en kosten die nodig zijn om de goederen in goede staat te houden. De actualiteit van de onderhoudsplannen en de daarbij behorende voorzieningen is van belang. Zo moet er voor de onderbouwing van elke voorziening een onderhoudsplan zijn dat is vastgesteld door de raad en niet ouder is dan vijf jaar. Onderstaand geven we een overzicht van de bestaande beheerplannen met looptijd en de hiervoor in de begroting voor het jaar 2025 opgenomen bedragen.

Beheerplan	Vast-gesteld in de raad	Looptijd		Lasten verwerkt in de begroting? (J/N)	Bedrag (x € 1.000)	Achter-stallig onder-houd? (J/N)	Zo ja, hoeveel?
		van	t/m				
bedragen x € 1.000							
Wegen	20.06.2024	2025	2029	J	1.648	N	0
Openbare verlichting	11.07.2022	2022	2026	J	120	N	0
Wateren (baggeren)	16.05.2019	2019	2034	J	136	N	0
Groen (hekkelen)	18.10.2012	2012	2027	J	184	N	0
Groen (overig)	18.10.2012	2012	2027	J	1.090	N	0
Bruggen en kades	23.01.2020	2019	2023	J	52	N	0
Riolering	28.05.2020	2020	2025	J	302	N	0
Woningen en gebouwen	23.01.2020	2020	2024	J	45	N	0
Gebouwen buitendienst	23.01.2020	2020	2024	J	54	N	0
Haven Earnewâld	23.01.2020	2020	2024	J	45	N	0
Sportgebouwen	23.01.2020	2020	2024	J	661	N	0
Sportvelden	27.02.2020	2022	2027	J	223	N	0
Welzijnsgebouwen	23.01.2020	2020	2024	J	250	N	0
Gemeentehuis	23.01.2020	2020	2024	J	177	N	0
Totaal					**4.987**		

Een aantal beheerplannen zou dit jaar volgens planning herzien moeten worden. Gezien alle ontwikkelingen met betrekking tot ontvlechting en opbouw van de nieuwe organisatie gaat dit niet lukken. Wij stellen voor om de geldigheid van de huidige beheerplannen met een looptijd t/m 2024 in ieder geval nog met één jaar te verlengen.

3.2.4 D - Financiering

Inleiding

Financiering, ook wel *Treasury* genoemd, betekent het beheren van het geld binnen de gemeente. Zo moeten er steeds tijdig financiële middelen aanwezig zijn om de rekeningen te kunnen betalen. Bij tekorten moet de gemeente bijlenen, overschotten moeten we tijdelijk bij de staat beleggen.

Het Rijk heeft regels opgesteld over hoe gemeenten hun geld moeten beheren. Deze regels staan in de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido). Deze wet bepaalt ook, dat gemeenten een Treasurystatuut moeten hebben. Daarin staat hoe wij geld mogen lenen of uitlenen.

Treasurybeleid

Financiering, ook wel Treasury genoemd, betekent het beheren van het geld binnen de gemeente. Zo moeten er steeds tijdig financiële middelen aanwezig zijn om de rekeningen te kunnen betalen. Bij tekorten moet de gemeente bijlenen, overschotten moeten we tijdelijk bij de staat beleggen.

Het Rijk heeft regels opgesteld over hoe gemeenten hun geld moeten beheren. Deze regels staan in de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido). Deze wet bepaalt ook, dat gemeenten een Treasurystatuut moeten hebben. Daarin staat hoe wij geld mogen lenen of uitlenen.

- de treasuryfunctie
- de uitvoering van de treasury
- het risicobeheer

Het Treasurystatuut is door de raad vastgesteld op 23 april 2020.

Schatkistbankieren

Vanaf december 2013 zijn gemeenten verplicht hun eventuele overtollige tegoeden aan te houden in de Nederlandse schatkist. Dit zogenaamde *schatkistbankieren* heeft een verlagend effect op de Nederlandse EMU-schuld. Om efficiencyredenen is het daarbij toegestaan een relatief gering bedrag aan overtollige middelen buiten de schatkist te houden.

In 2025 is er een drempelbedrag van toepassing. Als het begrotingstotaal onder de € 500 miljoen blijft, is de drempel 2% waarbij het drempelbedrag minimaal 1 miljoen bedraagt. Indien het begrotingstotaal hoger is dan € 500 miljoen is de drempel gelijk aan 10 miljoen plus 0,2% van het begrotingstotaal dat de 500 miljoen te boven gaat. De drempel is nooit lager dan € 1 miljoen. Het begrotingstotaal voor Tytsjerksteradiel bedraagt 106.612.745. Voor Tytsjerksteradiel is daarom het drempelbedrag in 2025 vastgesteld op € 2.132.000.

Renterisico

Kasgeldlimiet

Om tijdelijke tekorten op de lopende rekening aan te vullen trekt de gemeente kortlopende geldleningen aan. Het voordeel van dit type leningen is dat het rentepercentage zeer laag is. Dit mag tot aan een bepaald maximum, de kasgeldlimiet. Deze limiet beperkt dus het renterisico op financieringen voor de korte termijn. De hoogte van de kasgeldlimiet bedraagt een vastgelegd percentage in de Uitvoeringsregeling financiering decentrale overheden. De wettelijke voorschriften bieden overigens de mogelijkheid om de kasgeldlimiet drie achtereenvolgende kwartalen te overschrijden.

Voor 2025 bedraagt de kasgeldlimiet:

(x € 1.000)	
Begrotingstotaal per 1 januari	108.875
Het door de minister vastgestelde percentage	8,5%
Kasgeldlimiet	**9.254**

Renterisiconorm

De renterisiconorm beperkt het renterisico op financieringen voor de lange termijn. Het totaal van de aflossingen en het bedrag waarop een renteherziening van toepassing mag in elk jaar niet meer dan 20% van het begrotingstotaal. Hieronder staat de norm voor 2025.

In de onderstaande tabel is voor 2025 en de jaren daarna het renterisico op de vaste schuld getoetst aan de renterisiconorm.

	Renterisiconorm (x € 1.000)	2024	2025	2026	2027	2028
1	Begrotingstotaal per 1 januari	102.642	108.875	105.505	104.455	103.768
2	Vastgesteld percentage (wet FIDO)	20%	20%	20%	20%	20%
3	**Renterisiconorm (1 / 2 x 100)**	**20.528**	**21.775**	**21.101**	**20.891**	**20.754**
4	Aflossingen	1.720	1.640	1.640	1.640	1.640
5	**Ruimte onder renterisiconorm (3 – 4)**	**18.808**	**20.135**	**19.461**	**19.251**	**19.114**

Renteschema

We zijn verplicht om een renteschema op te nemen. Dit schema biedt een cijfermatig inzicht in de rentelasten en hoe we dat toerekenen.

Het omslagrentepercentage voor 2025 bedraagt 0,66%.

Renteschema begrotingsjaar 2025 (bedragen x € 1.000)		
Externe rentelasten lange financiering	609	
Externe rentelasten korte financiering	-	
Externe rentebaten (WoonFriesland)	21-	
Externe rentebaten hypotheken	-	
Externe rentebaten korte financiering	200-	
Saldo externe rentelasten		**388**
Rente toe te rekenen aan de bouwgrondexploitatie	16-	
Rente toe te rekenen wegens projectfinanciering	-	
Rentebaten van doorverstrekte leningen projectfinanciering	-	
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente		**16-**
TOTAAL aan taakvelden toe te rekenen externe rente		**372**
Rente eigen vermogen	-	
Rente over voorzieningen (gewaardeerd tegen contante waarde)	-	
Aan taakvelden (incl. taakveld overhead) toe te rekenen rente		**372**
Boekwaarde vaste activa per 01-01-2025 (excl. bouwgrond)	56.430	
Boekwaarde leningen woningbouw per 01-01-2025	331	
Boekwaarde voor berekening omslagpercentage per 01-01-2025	**56.099**	
Omslagpercentage	0,663%	
Omslagpercentage afgerond	0,660%	
WERKELIJK aan taakvelden toegerekende rente		**372**
Renteresultaat op taakveld treasury		**-**

Ontwikkeling rente en financieringsbehoefte

De omvang van de renteverhoging hangt af van de middellange termijn inflatievooruitzichten. Als er liquiditeitstekorten zijn dan zullen deze ook aangevuld worden met kortlopende geldleningen. De ECB is de centrale bank voor de euro, met de opdracht om de prijzen stabiel te houden. Als de prijzen in onze economie te hard stijgen, dat wil zeggen, als de inflatie te hoog is, helpen renteverhogingen om de inflatie terug te krijgen naar het doel van 2% op middellange termijn.
Voor zover er financieringstekorten ontstaan door investeringen, aflossingen of de exploitatie zullen deze tekorten zoveel mogelijk met kortlopende leningen worden aangezuiverd vanwege de al genoemde lage tarieven voor deze financieringsvormen.

Indien dit ertoe leidt dat de kasgeldlimiet langer dan twee kwartalen achtereen wordt overschreden of in geval van ontwikkelingen op het gebied van de tarieven voor langlopende geldleningen zullen we deze kortlopende schulden omzetten naar een vaste schuld.

3.2.5 E- Bedrijfsvoering

Inleiding

Onze bedrijfsvoering is gericht op de interne dienstverlening, zodat we ons werk goed kunnen doen. Wij willen u graag informeren u over de onderwerpen bijdragen aan de kwaliteit van ons werk.

Het Nieuwe Werken

Onze manier van werken is hybride ('je werkt waar dat nodig is'), deels thuis en deels op kantoor of locatie. Hierbij lenen concentratiewerkzaamheden, telefoneren, lezen en administratieve taken zich bij uitstek om thuis uit te voeren. Veel overleggen kunnen plaatsvinden via de inmiddels beschikbare hybride-vergadersystemen en het kantoor wordt gezien als de ideale plek voor ontmoeting en samenwerking. In de afgelopen jaren is geïnvesteerd in extra hybride vergadersystemen, een pilot voor 'MS teams-ruimtes' en faciliteiten voor thuiswerken.
Hierdoor kunnen we een aantrekkelijk werkgever blijven, dragen we bij aan onze gemeentelijke duurzaamheidsagenda en bieden we werkplezier met een goede balans tussen werk en privé. Voor het thuiswerken houden we rekening met de voorschriften op grond van de Arbeidsomstandighedenwet en de daarbij te nemen verantwoordelijkheden van de werkgever.

Ombuigingen

In de begroting 2024-2027 is op basis van onder meer de jaarrekening 2022 de stand van zaken met betrekking tot de ombuigingen geactualiseerd. Er is toen een deel van de niet te realiseren ombuigingen ten laste van het begrotingssaldo gebracht. Het restant van de ombuigingen betrof toen de volgende onderwerpen:

- Reductie formatieplan Sociaal Domein
- Kostendekkende leges Ruimtelijke Ordening
- Verhoging opbrengst OZB (lijn 4 Inkomsten verhogen)

Hiervan is het reductie formatieplan Sociaal Domein inmiddels ingevuld en gerealiseerd. Resteren nog de kostendekkende leges en de verhoging van de OZB voor de begroting 2025-2028.

Hieronder in het kort een nadere toelichting op de stand van zaken.

Kostendekkende leges Ruimtelijke Ordening
Het halen van de taakstelling voor kostendekkende leges Ruimtelijke ordening is nog onzeker. Dit is vooral afhankelijk van de te maken keuzes en besluitvorming over de (hoogte van de) nieuwe leges op basis van de Omgevingswet. De leges omgevingsvergunningen worden geheven conform de vastgestelde legesverordening. Het jaar 2024 was het eerste jaar waarin de Omgevingswet en de desbetreffende leges van toepassing waren. Op basis van de ervaringscijfers en ook in vergelijking met de hoogte van de leges in omliggende gemeenten

zullen de leges de komende jaren in de legesverordeningen worden opgenomen. Het streven naar zoveel mogelijk kostendekkende tarieven wordt aangehouden. Voor 2025 en volgende jaren wordt nu eerst voortgeborduurd op de cijfers van 2024.

Verhoging opbrengst OZB (lijn 4 Inkomsten verhogen)
Deze taakstelling was conform de besluitvorming bij de begroting 2023-2026 verwerkt in de begroting in de begroting 2024-2027. Uitvoering hiervan zou betekenen dat er in 2025, 2026 en 2027 telkens nog 2,5% extra OZB-verhoging boven op de nominale ontwikkeling bij komt. Bij de behandeling van de begroting 2024-2027 is toegezegd, dat we hier in het kader van de begroting 2025-2028 bij u op terug zouden komen.
Ons voorstel voor 2025 is als volgt. Mede gezien het begrotingsresultaat van 2025 en de forse stijging voor de burger van de afvalstoffenheffing en rioolheffing kiezen we voor een bescheiden nominale ontwikkeling voor de OZB tarieven van 2% (prijsindex = 5,1%) en schuiven we de extra verhoging van driemaal 2,5% door naar de jaren 2026, 2027 en 2028.
Dat wil zeggen dat de meeropbrengst voor de jaren 2026, 2027 en 2028 al wel in de begroting is verwerkt.

Opvolging Managementletter

Onze accountant stelt jaarlijks na de interim-controle en de jaarrekeningcontrole een Management Letter op. Daarin beschrijft hij de belangrijkste uitkomsten van zijn werkzaamheden die relevant zijn voor een goed begrip van de jaarrekening, voor het beoordelen van de financiële positie van de gemeente en de risico's die van belang zijn.

De organisatie zorgt voor het opvolgen van de aanbevelingen uit de managementletter. Aanbevelingen uit de managementletter en overige (audit)rapportages worden opgenomen in de Verbetermonitor. Over de status van de opvolging wordt periodiek gerapporteerd.

Mede in verband met de rechtmatigheidsverantwoording van het college vanaf de jaarrekening 2023 is er geïnvesteerd in de verbijzonderde interne controle nodig is. Dit levert een belangrijke bijdrage aan de doorontwikkeling van de processen en de (risico)bewustwording bij de betrokken medewerkers. Ook wordt er opvolging gegeven aan aanbevelingen op het gebied van risicomanagement (Gemeente Brede Risico Analyse, GBRA), waarin de aanbevelingen van het in het voorjaar van 2022 uitgevoerde onderzoek van de Rekenkamer worden betrokken.

Wij zijn ons bewust dat nog niet alle aanbevelingen zijn opgevolgd. De aanbevelingen zoals bijvoorbeeld contractmanagement, prestatielevering en het subsidieproces, worden opgepakt maar definitieve afwikkeling en structurele borging in de processen vraagt nog meer aanpassing en tijd. Aandacht voor de opvolging van de aanbevelingen is en blijft derhalve van belang.

Risicomanagement

In 2022 heeft de Rekenkamer Commissie het rapport 'Managen van risico's' afgerond. Dit rapport is goedgekeurd door de raad op 2 juni 2022. Er zijn aanbevelingen gedaan en er is afgesproken om een beleidskader Risicomanagement op te stellen waar de aanbevelingen

zoveel mogelijk worden opgenomen. In 2023 is het beleidskader Risicomanagement voorgelegd aan beide gemeenteraden en het Algemeen Bestuur van de Werkmaatschappij.

We maken ook voor de begroting 2025-2028 gebruik van de Gemeente Brede Risico Analyse (GBRA) als basis voor ons risicomanagement. Dit omvat onder andere:

- het opstellen van een Tax Control Framework om fiscale risico's te beheersen,
- het uitvoeren en verder ontwikkelen van Verbijzonderde Interne Controles om de financiële rechtmatigheid te waarborgen,
- het opstellen van een Frauderisico-analyse om risico's op fraude, misbruik en oneigenlijk gebruik te beheersen en
- het verder professionaliseren van de Verbetermonitor: een monitoringsysteem om te kunnen sturen op de opvolging van aanbevelingen uit auditrapportages.

Vanwege de huidige werkdruk en onderbezetting van de organisatie is besloten om een groeipad van drie jaar vanaf 2023 te volgen. Dit groeipad zal opnieuw worden beoordeeld in het kader van de opbouw van de nieuwe organisatie.

Digitalisering en Informatieveiligheid

Met de toenemende digitalisering neemt het belang van informatieveiligheid ook toe. We merken dat de digitale kwetsbaarheden en dreigingen fors toenemen. Ook de complexiteit en de impact van security-incidenten nemen toe op zowel bestuurlijk als uitvoerend niveau. Betrouwbare (en veilige) informatievoorziening is een absolute randvoorwaarde voor een gemeente.

Er worden daartoe diverse maatregelen ondernomen, zoals het implementeren van de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO), die geldt als basisnormenkader binnen alle overheidslagen (Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen) voor informatiebeveiliging. Deze is leidend voor onze organisatie. Onze organisatie heeft niet te maken gehad met grote incidenten.

De verplichte audits, waaronder de jaarlijkse ENSIA en DigiD audits worden behaald. Daarnaast is een meerjarenplanning opgesteld om de technische basis van onze digitalisering en informatieveiligheid stapsgewijs verder te verhogen en/of te verstevigen.

Informatiebeveiliging en privacy

Alle burgers en medewerkers hebben er recht op dat de gemeente zorgvuldig met hun gegevens omgaan. Vanaf mei 2018 geldt de AVG en per januari 2020 is de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) van kracht. Er worden op dit terrein voldoende (vervolg)stappen gezet, waaronder het verder implementeren van een informatiebeveiligings- en privacybeleidsplan en het uitvoeren van risicoanalyses en implementeren van informatiebeveiligings-maatregelen, ook voortkomend uit privacy analyses.

De Functionaris voor de Gegevensbescherming (FG) en de Chief Information Security Officer (CISO) rapporteren elk afzonderlijk over de stand van zaken van Informatiebeveiliging en privacy in hun jaarverslagen.

Voorkomen van fraude en onregelmatigheden

Als college zijn we ons bewust van inherente risico's van fraude die, zowel intern als extern, worden gelopen bij het uitvoeren van de gemeentelijke taken. Hiervoor hebben wij in 2023 een frauderisicoanalyse opgesteld om de risicogebieden te identificeren en bewustwording te creëren. Vanuit de bedrijfsvoering is er verhoogde aandacht voor de inrichting van onze administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB) ten aanzien van de geïdentificeerde risicogebieden en tevens worden de relevante geldstromen/processen betrokken in de interne controles die gedurende het jaar worden uitgevoerd.

Stakeholders van de gemeente moeten erop kunnen vertrouwen dat wij op een betrouwbare, eerlijke en zorgvuldige manier zakendoen. De gemeente beschikt over een uitgebreid scala aan zogenaamde soft controls. Iedere medewerker onze gemeente en de werkmaatschappij 8KTD legt bij indiensttreding een ambtseed of ambtsbelofte af en overlegt een verklaring omtrent gedrag. Daarnaast kennen we een vastgestelde regeling en gedragscodes, onder andere op het gebied van nevenwerkzaamheden en financiële belangen, welke openbaar beschikbaar zijn. We beschikken daarnaast over een regeling van melden vermoeden misstanden en in de organisatie is een vertrouwenspersoon en er is een meldpunt ingesteld waar eventuele misstanden vertrouwelijk kunnen worden gemeld.

Onze (financiële) processen en systemen kenmerken zich door de aanwezigheid van functiescheidingen, zogenaamd hard controls. Hiermee voorkomen we dat slechts één persoon ongecontroleerd transacties of verplichtingen kan aangaan, autoriseren, verwerken en afwikkelen en/of zelfstandig toegang heeft tot activa.

Ondanks alle beheersingsmaatregelen resteert het risico dat management of directie maatregelen doorbreekt en het risico van samenspanning tussen medewerkers. Transparante besluitvorming, de governance structuur, een open cultuur waarbij we elkaar durven aan te spreken, de aanwezigheid van een vertrouwenspersoon om niet-integer handelen (anoniem) te melden, periodieke interne en externe audits op de naleving van beheersingsmaatregelen dragen ertoe bij dat onregelmatigheden worden gesignaleerd.

De afgelopen jaren zijn er regelmatig berichten in de media over cyberaanvallen, gevallen van ransomware en datalekken. Informatiebeveiliging vanuit de perspectieven continuïteit, fraude en privacy heeft een hoge prioriteit.

Tijdens de dagelijkse bedrijfsvoering vinden controles plaats om vast te stellen of gewerkt wordt volgens de daarover gemaakte afspraken, waaronder de diverse protocollen voor informatiebeveiliging. Daarnaast beoordelen de security en privacy officer de kwaliteit en naleving van de getroffen beheersingsmaatregelen. Periodiek wordt de beheersing van informatiebeveiliging getoetst, zowel intern, maar ook extern vanuit de sector. Eventuele verbeterpunten vormen de input voor verdere aanscherping en/of naleving van het informatiebeveiligingsproces.

Conclusie

Wij zijn van mening dat, met alle analyses en getroffen beheersingsmaatregelen, de risico's met betrekking tot een beheerste en integere bedrijfsvoering inzichtelijk zijn en op een adequate wijze aandacht krijgen.

Rechtmatigheidsverantwoording van het College

Vanaf de jaarrekening 2023 moet het College van B&W verantwoording afleggen over de naleving van regels die belangrijk zijn voor de financiële situatie van de gemeente. Dit wordt de rechtmatigheidsverantwoording genoemd. Het gaat bijvoorbeeld om de regels voor subsidies en Europese bestedingen, en om situaties waarbij er kosten zijn gemaakt waarvoor geen geld was gereserveerd in de begroting. Het College van B&W was al verantwoordelijk voor de naleving van deze regels, maar doet vanaf de jaarrekening 2023 hier zelf ook verslag van.

Om te bepalen of financiën goed gebruikt zijn, zijn er een paar regels waar we ons aan moeten houden:

- We moeten ons aan de afgesproken budgetten houden (begrotingscriterium);
- Er moet aan bepaalde voorwaarden voldaan zijn om het geld te mogen gebruiken (voorwaardencriterium);
- We mogen het geld niet gebruiken voor andere dingen dan waar het voor bedoeld is en we mogen het niet misbruiken (misbruik en oneigenlijk gebruik).

3.2.6 F - Verbonden partijen

Inleiding

Soms werken wij samen met andere organisaties om ons werk goed te kunnen doen. Als wij veel invloed hebben op zo'n organisatie en er ook een financieel belang hebben, noemen wij dat een "Verbonden Partij". In dit hoofdstuk vertellen wij hoe wij beleidsmatig en financieel betrokken zijn bij die organisaties.

Wat is een Verbonden Partij

Een Verbonden Partij is een organisatie waarin de gemeente belang heeft. Dit belang kan bestuurlijk zijn, wat betekent dat de gemeente invloed heeft op hoe de organisatie bestuurd wordt. Het kan ook financieel zijn, wat betekent dat de gemeente geld heeft gegeven aan de organisatie en dit niet terugkrijgt als de organisatie failliet gaat. Als de gemeente een onderpand heeft gegeven en de organisatie haar verplichtingen niet nakomt, is er ook sprake van financieel belang.

Hieronder staat de lijst van organisaties waarin wij bestuurlijk en/of financieel belang hebben.

Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk- en een financieel belang heeft. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan dat de gemeente zeggenschap heeft door vertegenwoordiging in het bestuur of door stemrecht. Het financiële belang is het bedrag dat ter beschikking is gesteld door de gemeente en dat niet verhaalbaar is, of waarvoor aansprakelijkheid bestaat. Dit laatste is van toepassing als de verbonden partij failliet gaat of haar verplichtingen niet nakomt.

Met betrekking tot de verbonden partijen hanteert het college de volgende uitgangspunten:

- De gemeente Tytsjerksteradiel neemt alleen deel in verbonden partijen als daarmee een publieke taak wordt gediend.
- De gemeente Tytsjerksteradiel neemt in principe alleen deel in privaatrechtelijke rechtsvormen als de betreffende taak niet vanuit een publiekrechtelijke rechtsvorm kan worden uitgevoerd.
- Over de doelmatigheid en doeltreffendheid van de activiteiten van de verbonden partijen is het de bedoeling te komen tot een vorm van analyse en rapportage ten behoeve van de raad.
- Jaarlijks rapporteert het college aan de raad over de financiële resultaten van de verbonden partijen en de risico’s van de gemeente.
- Frequent wordt in de raadsvergadering de gelegenheid geboden aan gemeentelijke vertegenwoordigers in verbonden partijen om informatie te verstrekken aan college en/of raad over ontwikkelingen in verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling

Naam	Veiligheidsregio Fryslân		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Veiligheid)*		
vestigingsplaats	Leeuwarden		
openbaar belang	· Behartigen preventieve taken op het gebied van de volksgezondheid en infectieziekten bestrijding; · Zo doelmatig mogelijk georganiseerde en gecoördineerde brandbestrijding, alsmede hulpverlening bij ongevallen en rampen bewerkstelligen.		
visie op de verbonden partij	Het betreft de wettelijke taken op gebied van gezondheid en brandweer die zijn ondergebracht in een gemeenschappelijke regeling.Met ingang van 1 januari 2007 zijn de gemeenschappelijke regelingen GGD Fryslân en Brandweer Fryslân opgeheven en zijn beide organisaties ondergebracht in de nieuwe gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Fryslân.		
beleidsvoornemens	Gezondheid · Gezondheid krijgt een prominente plek. · De kinderopvang in Friesland voldoet aan de gestelde normen voor kwaliteit en veiligheid. · De huidige vaccinatiegraad blijft op peil. · Bijdragen aan de vermindering van de druk op de specialistische hulp en zorg. · Voorkomen antibioticaresistentie en bestrijden het als het zich aandient. · Er valt niemand tussen wal en schip. Brandweer · Samen aantoonbaar paraat. · Samen aantoonbaar vakbekwaam. · Risicobewust en risicogericht samenwerken. · Nieuwbouw kazernes waar vervanging noodzakelijk is. · Vervanging brandweerauto's verspreid over de regio.		
actuele ontwikkelingen	De huidige economische omstandigheden (hoge inflatie, tekorten aan materiaal en de krappe arbeidsmarkt) hebben ook zijn weerslag op de bedrijfsvoering binnen de Veiligheidsregio.		
	2023	**2024**	**2025**
financieel belang gemeente	€ 3.444	€ 3.723	€ 4.260
deelneming in %	4,7	4,7	4,8
bestuurlijk belang	1 lid in het Algemeen Bestuur		
risicoprofiel	[Hoog]		
Kerncijfers	**2023**	**2024**	**2025**
Eigen vermogen			
begin	€ 9.753	€ 7.801	€ 6.410
einde	€ 9.753	€ 7.000	€ 5.930
Vreemd vermogen			

begin	€ 87.724	€ 80.075	€ 93.559
einde	€ 87.724	€ 86.445	€ 102.023
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	
werkelijk			
Bron	*Begroting 2022 Veiligheidsregio*		
Toelichting 2025	Bron: programmabegroting 2025		

Naam	FUMO (Fryske Utfieringsorganisaasje Miljeu en Omjouwing)		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Volksgezondheid en milieu)*		
vestigingsplaats	Grou		
openbaar belang	Toezicht houden en vergunningverlening.		
visie op de verbonden partij	De Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO) is een gemeenschappelijke regeling van provincie, gemeenten en waterschap in Friesland. De gemeente heeft een deel van haar milieutaken op het gebied van vergunningverlening en toezichthouden verplicht aan deze organisatie uitbesteed. Het betreft de uitvoering van wettelijke taken.		
beleidsvoornemens	De FUMO heeft de financieringssystematiek vanaf 2022 gewijzigd. De bijdrage is nu bepaald op daadwerkelijke afname van de afgenomen diensten van de deelnemer op het gebied van vergunningverlening en toezicht houden. Daarvoor was er een vaste bijdrage die bepaald werd obv het aantal inrichtingen (bedrijven) in het gebied.		
actuele ontwikkelingen	Per 01-01-2024 treed de Omgevingswet in werking. Hierdoor is het takenpakket van de FUMO uitgebreid, dit betekend dat zij meer taken uitvoeren voor de gemeente. Door deze uitbreiding van taken is de deelnemersbijdrage verhoogd.		
	2023	**2024**	**2025**
financieel belang gemeente	€ 381	€ 616	€ 592
deelneming in %	2,2	2,8	2,7
bestuurlijk belang	1 lid in Algemeen Bestuur		
risicoprofiel	[Middel]		
Kerncijfers	**2023**	**2024**	**2025**
Eigen vermogen			
begin	€ 1.207	€ 1.400	€ 1.200
einde	€ 1.400	€ 1.200	€ 1.200
Vreemd vermogen			
begin	€ 3.824	€ 1.300	€ 3.000
einde	€ 1.300	€ 3.000	€ 3.000
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	
werkelijk	€ 0	€ 0	
Bron	*Begroting FUMO 2025*		
Toelichting 2025	Het financieel belang is bepaald op basis van de begrote deelnemersbijdrage van de gemeente te delen op de totale deelnemersbijdragen. NB. de prognose balans in de begroting 2025 is globaal en sluit niet aan bij de jaarrekening 2023.		

Naam	Recreatieschap Marrekrite		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Sport, cultuur en recreatie)*		
vestigingsplaats	Grou		
openbaar belang	Beheer van de toeristische voorzieningen op water en land in de provincie.		
visie op de verbonden partij	Recreatieschap Marrekrite is er om de toeristische basisinfrastructuur op water en land in Fryslân in stand te houden en verder te ontwikkelen. De ontsluiting van toeristische routes is van cruciaal belang voor het faciliteren van recreanten en gasten.		
beleidsvoornemens	Recreatieschap Marrekrite onderhoudt en beheert ongeveer 35 kilometer aan vrije ligplaatsen in de Friese natuur, zorgt voor afvoer van recreatieafval en onderhoudt boeien en bakens in recreatievaarten. Tevens beheert en onderhoudt Marrekrite het fietsknooppuntnetwerk en het wandelknooppuntnetwerk.		
actuele ontwikkelingen	Marrekrite zal in overleg met de provincie voor de komende jaren een baggerplan opstellen. Het is moeilijk om de waterdiepte op alle aanlegplaatsen in beeld te brengen in verband met de grote hoeveelheid slibverplaatsing. In eerste instantie zijn de drukbezochte vaarroutes eerst in kaart worden gebracht.		
	2023	2024	2025
financieel belang gemeente	€ 38	€ 41	€ 43
deelneming in %	2,6	2,6	2,6
bestuurlijk belang	1 lid in het algemeen bestuur		
risicoprofiel	[Middel]		
Kerncijfers	2023	2024	2025
Eigen vermogen			
begin	€ 4.704	€ 4.328	€ 3.935
einde	€ 4.328	€ 3.935	€ 3.635
Vreemd vermogen			
begin	€ 3.466	€ 4.894	€ 6.253
einde	€ 4.894	€ 6.253	€ 7.517
Verwacht resultaat			
begroot	€ 5	€ 95	€ 250
werkelijk	€ 91		
Bron	*Begroting 2025 Marrekrite*		
Toelichting 2025	De algemene reserve zit boven de benodigde weerstandscapaciteit. Derhalve wordt per begroting 2022 tot en met 2026 een jaarlijkse vermogensuitkering gedaan, naar rato van de deelnemersbijdrage. Deze uitkering is in de begroting verwerkt en daar staat tegenover een onttrekking aan de algemene reserve. In principe wordt er geen nieuw vermogen meer opgebouwd. Eventuele tekorten worden onttrokken aan het eigen vermogen.		

Naam	Werkmaatschappij 8KTD en BVO-ICT		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Bestuur en ondersteuning)*		
vestigingsplaats	Buitenpost / Burgum		
openbaar belang	De Werkmaatschappij 8KTD was een samenwerkingsverband op basis van een gemeenschappelijke regeling tussen de gemeenten Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel, waarbij gezamenlijk taken op het terrein van dienstverlening en bedrijfsvoering worden uitgevoerd, die leiden tot een behoud van de kwaliteit van de dienstverlening aan onze inwoners. Na de ontvlechting wordt de samenwerking op het gebied van ICT voorgezet in de BVO-ICT voor de komende drie jaar		
visie op de verbonden partij	N.v.t.		
beleidsvoornemens	Hiervoor wordt verwezen naar de begroting 2025 van Werkmaatschappij 8KTD en de BVO-ICT (inclusief wijzigingen).		
actuele ontwikkelingen			
	2023	**2024**	**2025**
financieel belang gemeente	€ 19.522	€ 21.193	€ 2.651
deelneming in %	50,3	50,0	50,3
bestuurlijk belang	Het Dagelijks Bestuur bestaat uit de voorzitters van beide colleges en één wethouder per gemeente. Het Algemeen Bestuur bestaat uit de leden van de twee colleges van burgemeester en wethouders van beide gemeenten.		
risicoprofiel	[Laag]		
Kerncijfers	**2023**	**2024**	**2025**
Eigen vermogen			
begin	€ 0	€ 6.323	€ 0
einde	€ 6.323	€ 0	€ 0
Vreemd vermogen			
begin	€ 1.180	€ 1.052	€ 1.000
einde	€ 1.052	€ 1.000	
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk	€ 0	€ 0	
Bron	*Begroting 2025 Werkmaatschappij 8KTD*		

Toelichting 2025	De begroting van 2025 inclusief begrotingswijzigingen sluit uiteindelijk met een saldo van € 0, doordat de gemeente Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel volledig bijdragen in de gemaakte kosten in de WM8KTD/BVO-ICT. Het gerealiseerd totaal van bijdragen van beide gemeenten bedroeg € 5.275.286. De verdeling in bijdrage voor beide gemeenten is als volgt: ● Achtkarspelen € 2.624.231 ● Tytsjerksteradiel € 2.651.055

Gemeenschappelijke regeling (licht)

Naam	Mobiliteitsbureau Noordoost Fryslân		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Sociaal domein)*		
vestigingsplaats	Dokkum		
openbaar belang	Via het mobiliteitsbureau wordt uitvoering gegeven aan gemeentelijke vervoerstaken ; WMO-vervoer, leerlingen-, gym-vervoer (via "JoBinder").		
visie op de verbonden partij	Achterliggende visie voor oprichting van deze lichte GR is het door samenwerking efficiënt en kostenbesparend regionaal organiseren van vervoerstromen uit WM, leerlingen- en gym vervoer.		
beleidsvoornemens	Het mobiliteitsbureau werkt met een regiemodel. Gemeenten en provincie zijn verantwoordelijk voor het beleid. Het mobiliteitsbureau is verantwoordelijk voor contractmanagement, doorontwikkeling systeem en planning van de ritten. De uitvoering daarvan ligt bij de vervoerders. De bijdrage betreft zowel de feitelijke vervoerskosten als ook een gemeentelijk aandeel in systeemkosten, beheer, kostenbeheersing en rapportage.		
actuele ontwikkelingen	In 2024 is door het Mobiliteitsbureau voor de regie (nieuwe centrale per 1-1-2025) een nieuw contract afgesloten, in verband met het aflopen van het contract vervoer (per 1-1-2027) zal de aanbesteding in 2025 naar verwachting worden afgerond.		
	2023	**2024**	**2025**
financieel belang gemeente	€ 1.528	€ 1.578	€ 1.653
deelneming in %	22,0	22,8	24,9
bestuurlijk belang	Het bestuur van de GR wordt gevormd door een vertegenwoordiger uit de deelnemende partijen.		
risicoprofiel	[Middel]		
Kerncijfers	**2023**	**2024**	**2025**
Eigen vermogen			
begin	€ 0	€ 0	€ 0
einde	€ 0	€ 0	€ 0
Vreemd vermogen			
begin	€ 0	€ 0	€ 0
einde	€ 0	€ 0	€ 0
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk	€ 0	€ 0	€ 0

Bron	*Begrotingen en jaarrekeningen GR Jobinder*
Toelichting 2025	Het mobiliteitsbureau kent geen eigen vermogen. De mee- en tegenvallers worden direct verrekend met de deelnemende partijen.

Stichting / Vereniging

Naam	VvE Nije Westermar		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Sport, cultuur en recreatie)*		
vestigingsplaats	Burgum		
openbaar belang	De sporthal c.a. is van maatschappelijk belang.		
visie op de verbonden partij	Samen met de andere eigenaar, FC Burgum, het gebouw beheren.		
beleidsvoornemens	Het in goede staat houden van het gebouw en de bijbehorende installaties.		
actuele ontwikkelingen	Er zijn geen speciale ontwikkelingen		
	2023	**2024**	**2025**
financieel belang gemeente	€ 0	€ 0	€ 0
deelneming in %	80,0	80,0	80,0
bestuurlijk belang	Gemeente is bestuurder		
risicoprofiel	[Laag]		
Kerncijfers	**2023**	**2024**	**2025**
Eigen vermogen			
begin			
einde			
Vreemd vermogen			
begin			
einde			
Verwacht resultaat			
begroot			
werkelijk			
Bron	*geen gegevens beschikbaar*		
Toelichting 2025	De lasten en baten van de VVE lopen nog via de administratie van de gemeente. Het werkelijke saldo van baten en lasten wordt voor een deel 20% in rekening gebracht bij de FC Burgum. Cijfers van de VvE ontbreken. Recent is er een VvE overleg geweest met FC Burgum. Hierin is overeenstemming bereikt over de financiën en de afrekening over afgelopen jaren. De dotaties worden spoedig voldaan. Daarna kan de VvE afrekenen met de gemeente. Voor eind van 2024 is een en ander dan op de rit.		

Vennootschap / Coöperatie

Naam	Vitens NV		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Bestuur en ondersteuning)*		
vestigingsplaats	Zwolle		
openbaar belang	Zakelijke en particuliere klanten voorzien van schoon en veilig drinkwater.		
visie op de verbonden partij	Gezien de bijzondere positie van drinkwater via een beperkt aantal aandelen toegang tot de algemene vergadering van aandeelhouders te verwerven (Raadsbesluit 22-2-2007).		
beleidsvoornemens	Continueren aandeelhouderschap.		
actuele ontwikkelingen	Rekening houdende met de toekomst investeren in infrastructuur.		
	2023	2024	2025
financieel belang gemeente	€ 200	€ 200	€ 200
deelneming in %	0,003	0,003	0,003
bestuurlijk belang	De gemeente is aandeelhouder.		
risicoprofiel	[Laag]		
Kerncijfers	2023	2024	2025
Eigen vermogen			
begin	€ 649.500	€ 677.700	n.n.b.
einde	€ 677.700	n.n.b.	n.n.b.
Vreemd vermogen			
begin	€ 1.446.000	€ 1.559.700	n.n.b.
einde	€ 1.559.700	n.n.b.	n.n.b.
Verwacht resultaat			
begroot	-	-	-
werkelijk	61,0 miljoen	n.n.b.	n.n.b
Bron	*Kerncijfers jaarrekening 2023*		

Toelichting 2025	1.Financieel belang = aantal aandelen in bezit. 2.Deelneming in % = 0,003%. 3.VV = totaal vermogen minus EV. 4.Resultaat begroot = er is geen begroting 2025 beschikbaar. Resultaat begroot daarom op n.n.b. gesteld. 5.Resultaat werkelijk = resultaat toe te rekenen aan aandeelhouders Vitens NV. 6.Financiële informatie gebaseerd op kerncijfers jaarverslag 2023. Nog niet bekend EV en VV 2024 en 2025.

Naam	BNG Bank NV		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Bestuur en ondersteuning)*		
vestigingsplaats	Den Haag		
openbaar belang	De BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.		
visie op de verbonden partij	Zakenpartner voor bancaire dienstverlening.		
beleidsvoornemens	De BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.		
actuele ontwikkelingen	-		
	2023	**2024**	**2025**
financieel belang gemeente	€ 122	€ 122	€ 122
deelneming in %	0,1	0,1	0,1
bestuurlijk belang	De gemeente is aandeelhouder.		
risicoprofiel	[Laag]		
Kerncijfers	**2023**	**2024**	**2025**
Eigen vermogen			
begin	€ 4.306.000	€ 4.412.000	n.n.b.
einde	€ 4.412.000	n.n.b.	n.n.b
Vreemd vermogen			
begin	€ 107.459.000	€ 110.819.000	n.n.b.
einde	€ 110.819.000	n.n.b.	n.n.b.
Verwacht resultaat			
begroot			
werkelijk	€ 254.000	n.n.b.	n.n.b.
Bron	*Jaarrekening 2023*		
Toelichting 2025			

Naam	Coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân, OVEF		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Verkeer, vervoer en waterstaat)*		
vestigingsplaats	Leeuwarden		
openbaar belang	Het leveren van energie (gas en elektriciteit) en het inkopen van laadinfrastructuur tegen gunstige voorwaarden.		
visie op de verbonden partij	nvt		
beleidsvoornemens	Het opzetten van een zelfleveringsmodel voor elektriciteit, waarbij het mogelijk wordt om direct van de lokale/regionale energieproducenten aan te kopen en niet meer middels een Europese aanbesteding. Inmiddels wordt er duurzame elektriciteit afgenomen bij de gemeente Súdwest Fryslân/Wetterskip Fryslân en is er een contract met Afvalsturing Friesland NV (Omrin) voor de toekomstige levering van gas vanuit vergisting.		
actuele ontwikkelingen	Het zelfleveringsmodel waarbij OVEF zelf wil optreden als energieleverancier kent hele andere operationele risico's als een collectieve inkoop bij een bestaande energieleverancier. Over dit onderwerp is de OVEF met de verschillende deelnemers volop in gesprek.		
	2023	**2024**	**2025**
financieel belang gemeente	€ 0	€ 0	€ 0
deelneming in %	4,2	4,2	4,2
bestuurlijk belang	Gemeente heeft 2 stemmmen in de algemene ledenvergadering van de coöperatie (totaal 48 stemmen).		
risicoprofiel	[Hoog]		
Kerncijfers	**2023**	**2024**	**2025**
Eigen vermogen			
begin	€ 426	n.n.b	n.n.b.
einde	€ 426	n.n.b	n.n.b.
Vreemd vermogen			
begin	€ 103	n.n.b.	n.n.b.
einde	€ 103	n.n.b	n.n.b.
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk			
Bron	*jaarrekening 2023*		
Toelichting 2025	Deelneming in % is gerelateerd aan het aantal stemmen in de ALV De begroting 2025 is nog niet beschikbaar.		

Naam	Afvalsturing Friesland N.V. (handelsnaam Omrin)		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Volksgezondheid en milieu)*		
vestigingsplaats	Leeuwarden		
openbaar belang	Afvalsturing Friesland NV houdt zich binnen het Omrin concern bezig met de verwerking van afval. Belangrijke locaties zijn Ecopark De Wierde nabij Oudehaske waar via nascheiding de afvalstromen zoveel mogelijk worden gescheiden en via vergisting energie wordt opgewekt. De Reststoffen Energie Centrale (REC) te Harlingen is een andere belangrijke locatie waar het overgebleven afval na scheiding wordt verbrand. Hierbij wordt gelijktijdig energie opgewekt.		
visie op de verbonden partij	OMRIN is een toonaangevende publieke partij actief in de gehele afvalketen van inzameling tot en met verwerking, inclusief advisering en afzet van deelstromen en het beheer van de openbare ruimte. Hierbij zijn duurzaamheid en zo laag mogelijke maatschappelijke kosten leidende principes. OMRIN is van en voor de overheid; commerciële activiteiten dienen ter ondersteuning van publieke taken.		
beleidsvoornemens	Hiervoor wordt verwezen naar het strategiedocument Omrin 2021-24. Er wordt op dit moment gewerkt aan een nieuw strategiedocument dat in de AvA van december 2024 zal worden vastgesteld.		
actuele ontwikkelingen	N.v.t.		
	2023	**2024**	**2025**
financieel belang gemeente	€ 54	€ 54	€ 54
deelneming in %	3,1	2,8	2,8
bestuurlijk belang	De gemeente heeft een belang van 2,76% in Afvalsturing Friesland NV. Daarmee heeft de gemeente naar rato zeggenschap in de Algemene vergadering van Aandeelhouders van Afvalsturing Friesland NV. Het gehele aandelenkapitaal van Afvalsturing Friesland NV is in publieke handen bij Nederlandse gemeenten. Alle Friese gemeenten zijn ook aandeelhouder en tevens oprichter van de NV.		
risicoprofiel	[Laag]		
Kerncijfers	**2023**	**2024**	**2025**
Eigen vermogen			
begin	€ 70.303	€ 78.828	n.n.b.
einde	€ 78.528	n.n.b.	n.n.b.
Vreemd vermogen			
begin	€ 119.141	€ 106.366	n.n.b.
einde	€ 106.366	n.n.b.	n.n.b.
Verwacht resultaat			

begroot	€ 4.360	€ 4.047	€ 2.805
werkelijk	€ 10.322		
Bron	*Jaarverslagen cq begrotingen van Afvalsturing Friesland NV van de betreffende jaren.*		
Toelichting 2025	De begroting van Afvalsturing Friesland NV bevat alleen een exploitatieprognose en geen meerjarenbalans.		

Overige samenwerkingsvormen

Daarnaast kennen we nog overige samenwerkingsvormen, zoals de centrumregeling. Deze vorm kent geen eigen rechtspersoonlijkheid en is formeel gezien geen gemeenschappelijke regeling. En dus feitelijk geen verbonden partij in de zin van de BBV. Maar gelet op het belang van samenwerkingsverbanden kiezen we ervoor om deze, voor zover van toepassing, wel te presenteren.

Centrumregeling

Naam	Sociaal Domein Fryslân		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Sociaal domein)*		
vestigingsplaats	Leeuwarden		
openbaar belang	In het samenwerkingsverband gaat het om de uitvoering van de wettelijke taken op het gebied van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning, Jeugdwet en Participatiewet. Door voor samenwerking te kiezen wordt getracht om de (zorgvragende) inwoners van de provincie op de meest klantvriendelijke en efficiënte wijze te helpen.		
visie op de verbonden partij	Friese gemeenten werken binnen het platform dat Sociaal Domein Friesland (SDF) biedt, samen aan provinciaal beleid voor een krachtig sociaal domein Fryslân. Door de samenwerking is het mogelijk om één uniforme beleidslijn, werkwijze en centrale inkoop te organiseren in het Sociaal Domein.		
beleidsvoornemens	In de begroting zijn geen beleidsvoornemens geformuleerd, omdat gemeenten afgesproken hebben om de scope en de governance te herijken.		
actuele ontwikkelingen	De financiële huishouding van SDF is integraal opgenomen in de financiële huishouding van de gemeente Leeuwarden.		
	2023	2024	2025
financieel belang gemeente	€ 181	€ 185	€ 192
deelneming in %	5,0	5,0	5,0
bestuurlijk belang	N.v.t.		
risicoprofiel	[Hoog]		
Kerncijfers	2023	2024	2025
Eigen vermogen			
begin	€ 0	€ 0	€ 0
einde	€ 0	€ 0	€ 0
Vreemd vermogen			
begin	€ 0	€ 0	€ 0
einde	€ 0	€ 0	€ 0

Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk	€ 0	€ 0	€ 0
Bron	*Begrotingen en jaarrekeningen van Sociaal Domein Fryslân.*		
Toelichting 2025	In de regeling is opgenomen dat voor- of nadelige resultaten worden verrekend met de deelnemers.		

3.2.7 G - Grondbeleid

Inleiding

Grond is schaars, ruimte is een breed goed. Het aanwenden van ruimte voor de één heeft direct consequenties voor het ruimtegebrek van de ander. Omdat grond en ruimte schaars zijn, heeft de overheid een taak met betrekking tot het inzetten en aanwenden van deze ruimte.

Visie op grondbeleid

De gemeente heeft haar ruimtelijke ambities voor de langere termijn vastgelegd in structuurvisies voor het hele grondgebied en voor delen daarvan. Het gemeentelijk grondbeleid staat in dienst van deze ambities. Het grondbeleid is een middel om maatschappelijke doelen te bereiken, zoals wonen, werken, natuur, sport, cultuur, recreatie, zorg en onderwijs. Op 10 december 2020 is door de gemeenteraad een nieuwe "Nota Grondbeleid 2020 - 2024" vastgesteld, waarin de beleidsuitgangspunten staan. Voorgesteld wordt om de geldigheid van de Nota Grondbeleid 2020-2024 te verlengen tot het moment waarop de nieuwe Nota Grondbeleid wordt vastgesteld door de raad. Deze actualisatie van de Nota Grondbeleid zal in de eerste helft van 2025 worden afgerond. De nieuwe nota grondbeleid zal ter goedkeuring voorgelegd worden aan de gemeenteraad.

Besluit Begroting en Verantwoording (BBV)

Het BBV bevat kaders en regels, waaraan de inrichting en verantwoording van onder meer begroting en rekening moeten voldoen. Het grondbeleid moet volgens het BBV inzichtelijk worden gemaakt. Dit is om twee redenen van belang. Op de eerste plaats gezien het grote financiële belang en de risico's die hieraan verbonden zijn en op de tweede plaats vanwege de relatie met de doelstellingen, zoals aangegeven in de programma's. Het grondbeleid kan tot extra baten, of extra lasten leiden en het grondbeleid moet het uitvoeren van programma's ondersteunen.

Voor bouwgrondexploitaties in exploitatie (BIE) geldt een maximale looptijd van 10 jaar. Kostentoerekening aan complexen komt overeen met mogelijkheden voor kostenverhaal zoals benoemd in de Wro/Bro, en de Omgevingswet die vooralsnog ingaat per 1 januari 2023. De gemeente rekent rente toe die is gebaseerd op de werkelijke rente over het vreemd vermogen.

Zolang gronden nog niet als bouwgrond in exploitatie zijn genomen, staan deze op de balans onder de materiële vaste activa (MVA) als 'strategische gronden'.

Woonvisie

Tytsjerksteradiel staat bekend om het prettige woonklimaat. Onze gemeente is een ideale plek voor mensen die een woning zoeken in een groene omgeving. Daar zijn we trots op. In het coalitieakkoord "Tytsjerksteradiel Bloeit" benoemen we de ambities voor onze prachtige gemeente. Zo willen we dat Tytsjerksteradiel als eerste gemeente in Fryslân als integraal werkende bloeizone kan worden aangemerkt, waarin inwoners samen zorgen voor een omgeving waar mensen langer in goede gezondheid kunnen blijven wonen. Hierbij staan de mensen en behoud van een gezonde en mooie leefomgeving centraal. Deze ambities sluiten aan bij de 'Woonvisie 2019 - 2024' welke op 4 juli 2019 door de Raad is vastgesteld. Deze

Woonvisie is verlengd tot en met 2025. Vanaf 2026 zal de woonvisie vervangen worden door het volkshuisvestingsprogramma. De woonvisie legt de nadruk op een toekomstbestendige woningmarkt waarbij kwaliteit van de woningvoorraad, duurzaamheid, wonen & zorg, leefbaarheid en bouwen naar behoefte kernpunten zijn.

Onze gemeente biedt een grote verscheidenheid in woonvormen en woonmilieus. Er zijn grote kernen en kleinere kernen die ieder hun eigen kwaliteiten hebben. Burgum, Hurdegaryp en de Trynwâlden zijn belangrijke voorzieningenkernen. Eastermar en Earnewâld hebben door hun ligging in en rond omvangrijke natuurgebieden een grote toeristische aantrekkingskracht. Onze kleinere kernen kenmerken zich door een sterke sociale binding.

In de mienskip is duidelijk behoefte aan meer woningen. Er is een grote vraag om vooral betaalbare woningen te bouwen en meer woningen voor aandachtsgroepen te realiseren. De komende jaren willen we als gemeente invulling geven aan de woningbehoefte. In mei 2020 zijn de in regionaal verband opgestelde woningbouwafspraken door de provincie bekrachtigd. Daarbij is voor de gemeente Tytsjerksteradiel ook specifiek bepaald dat de Centrale Aswoningen kunnen worden gebouwd.

Vanuit de woonvisie gaat het om zaken als de vitaliteit van dorpen, zorg aan huis voor wie dat nodig heeft en de betaalbaarheid van het wonen. De woonvisie dient tevens als basis voor het maken van prestatieafspraken tussen gemeente, corporatie en huurdersorganisatie.

De Woonvisie is een visiedocument dat naast de wettelijke basis voor prestatieafspraken ook als basis dient voor o.a. de duurzaamheidsagenda, de woningbouwprogrammering (die separaat wordt vastgesteld door het college) en de Omgevingsvisie. Daarnaast ligt de Woonvisie ten grondslag aan het afwegingskader waarmee ruimtelijke initiatieven getoetst worden op behoefte en kwaliteit. Onze visie hebben we daarom vertaald naar vijf speerpunten voor de komende jaren:

1. Investeren in onze bestaande voorraad
2. Zorgvuldige inzet op nieuwbouw
3. Voldoende betaalbare en beschikbare sociale huurwoningen
4. Wonen met zorg
5. Streven naar leefbare dorpen

Prognose

Elk jaar vindt een herberekening van de te verwachten jaarresultaten van de bouwgrondexploitatie plaats. Deze herberekening is van toepassing op zowel het lopende begrotingsjaar als op de komende meerjarenbegroting. De uitkomst van deze berekeningen heeft geen consequenties voor het meerjarenperspectief.

In het kader van de jaarrekening 2023 zijn de diverse complexen beoordeeld en is er op basis van een doorrekening voor de komende jaren een verwachting omtrent winst- en verliesneming per complex opgesteld. Zie hiervoor onderstaande tabel.

Tabel I
Bouwgronden
in exploitatie

Complex/project			Boekwaarde 31 december 2023	Nog te realiseren kosten	Nog te realiseren opbrengsten	Nog te verwachten winsten
nr.		**Woningbouw**				
	52	Garyp Sanhichte 2e fase	-84.170	62.052	272.600	294.718
	53	Hurdegaryp stationsgebied	-	-	-	-
	54	Ryptsjerk dorpsuitbreiding	8.748	252.995	545.200	283.457
		subtotaal	**-75.422**	**315.047**	**817.800**	**578.175**
nr.		**Bedrijventerreinen**				
	63	Oentsjerk Sanjesfjild	1.116.591	697.125	1.876.304	62.588
	76	Burgum West Veld 7	104.808	229.863	488.700	154.029
	80	Gytsjerk Centrum	79.796	300.885	566.600	185.919
		subtotaal	**1.301.195**	**1.227.873**	**2.931.604**	**402.536**
				-	-	-
		TOTAAL	**1.225.773**	**1.542.920**	**3.749.404**	**980.711**

Tabel II nog te verkopen bouwgronden

Bouwgronden in exploitatie		Nog te verkopen m2	Kavels beschikbaar eind 2023	Verkoop in 2024	Looptijd t/m jaar	Prognose uitgifte tm 2026	Prognose uitgifte tm 2027 e.v.
nr.	**Woningbouw**						
52	Garyp Sanhichte 2e fase	1.880	2	2	2026	-	-
53	Hurdegaryp stationsgebied	-	-	-	2025	-	-
54	Ryptsjerk dorpsuitbreiding	3.760	9	7	2027	2	-
	subtotaal	**5.640**	**11**	**9**		**2**	**-**
nr.	**Bedrijventerreinen**						
63	Oentsjerk Sanjesfjild	25.286	14	10	2027	4	-
76	Burgum West Veld 7	8.145	7	5	2027	2	-
80	Gytsjerk Centrum	1.936	2	2	2026	-	-
	subtotaal	**35.367**	**23**	**17**		**6**	**-**
	TOTAAL	**41.007**	**34**	**26**	**-**	**8**	**-**

Grondprijzen

Op basis van Europese regelgeving moet de gemeente marktconforme grondprijzen hanteren, ter voorkoming van ongeoorloofde staatssteun. Deze marktconforme grondwaarde zal worden vastgesteld door (onafhankelijke) taxatie door extern deskundigen. Het beleid met betrekking tot grondprijzen is vastgelegd in de Nota Grondbeleid. Dit beleid is het uitgangspunt voor het handelen.

3.2.8 H - Wet Open Overheid

Inleiding
De openbaarheidsparagraaf is een nieuwe verplichte paragraaf. De verplichting komt voort uit het besluit tot actieve openbaarmaking van informatie, de plannen ter verbetering van de informatiehuishouding bij de overheden en artikel 3.5 van de Wet open overheid (Woo) dat bepaalt dat een bestuursorgaan in de jaarlijkse begroting en verantwoording aandacht besteedt aan de beleidsvoornemens en uitvoering van de Woo. De focus van deze openbaarheidsparagraaf is de beschrijvende en kwalitatieve verantwoording op hoofdlijnen over de activiteiten die zijn uitgevoerd op de thema's verbetering van de informatiehuishouding, actieve openbaarmaking en passieve openbaarmaking.

Inleiding
De Wet open overheid (hierna: Woo) regelt het recht van burgers op informatie van de overheid. De wet beoogt overheden transparanter te maken door overheidsinformatie beter vindbaar en digitaal toegankelijker te maken, en daarmee het vertrouwen van onze inwoners te bevorderen.

De Woo omvat het volgende:
- Actieve openbaarmaking van informatie;
- Passie (op verzoek) openbaarmaking van informatie en
- Verbetering van de informatiehuishouding.

Deze drie thema's zijn nauw met elkaar verbonden.

Actieve openbaarmaking van informatie
De wet verplicht ons om verschillende informatie categorieën uit eigen beweging openbaar te maken (dit is de actieve openbaarmakingsplicht). De eerste informatiecategorieën treden 1 november 2024 inwerking. Dit zijn de categorieën:
- Wetten en algemeen verbindende voorschriften
- Overige besluiten van algemene strekking
- Organisatie en werkwijze en
- Bereikbaarheidsgegevens

De invoering van de categorieën verloopt stapsgewijs om zo de uitvoeringslasten behapbaar te houden. De verplichting om actief informatie openbaar te maken is opgedeeld in tranches (1 tot en met 4). Op dit moment is het nog onduidelijk wanneer tranche 2, 3 en 4 inwerking gaan treden. De verwachting is dat de tweede tranche in 2025 inwerking gaat.

We bereiden ons in 2025 verder voor op de inwerkingtreding van de volgende tranches. Hierbij gaan we onderzoeken wat voor platform we nodig hebben om de overige informatiecategorieën actief openbaar te kunnen maken. Ook zetten we in op toegankelijke en vindbare informatie.

Tranche 1 (in werking op 1 november 2024	Tranche 2 en 3	Tranche 4
Wetten en algemeen verbindende voorschriften (art. 3.3, eerste lid, onder a)	Ontwerpen van wet- en regelgeving en bijbehorende adviesaanvragen (art. 3.3, eerste lid, onder c)	Beschikkingen (art. 3.3, tweede lid, onder k)
Overige besluiten van algemene strekking (art. 3.3, eerste lid, onder b)	Agenda's en besluitenlijsten bestuur (art. 3.3, tweede lid, onder d)	
Organisatie en werkwijze (art. 3.3, eerste lid, onder d)	Vergaderstukken en verslagen decentrale overheden (art. 3.3, tweede lid, onder c)	
Bereikbaarheidsgegevens (art. 3.3, eerste lid, onder e)	Schriftelijke oordelen in klachtenprocedures (art. 3.3, tweede lid, onder l)	
	Adviezen (art. 3.3, tweede lid, onder e)	
	Convenanten (art. 3.3, tweede lid, onder f)	
	Jaarplannen en jaarverslagen (art. 3.3, tweede lid, onder g)	
	Verplichtingen tot verstrekking van subsidies anders dan met beschikkingen (art. 3.3, tweede lid, onder h)	
	Woo-verzoeken en -besluiten (art. 3.3, tweede lid, onder i)	
	Onderzoeksrapporten (art. 3.3, tweede lid, onder j)	

Passieve openbaarmaking van informatie

Passieve openbaarmaking van informatie is het openbaar maken van informatie op verzoek van bijvoorbeeld een inwoner of journalist. Voor 2025 is het streven om Woo-verzoeken binnen de wettelijke termijn van 4 weken af te handelen. Indien er sprake is van een complex verzoek of een zeer omvangrijk verzoek zullen we, zoals de Woo ook toestaat, deze termijn met 2 weken verlengen. Mocht het niet lukken om het verzoek binnen 4 weken resp. 6 weken af te handelen dan wordt in overleg met verzoeker getreden om afspraken te maken over de afhandeling van het Woo-verzoek. Hiermee wordt voldaan aan hetgeen de Woo voorschrijft.

Informatiehuishouding

Om informatie goed te kunnen delen met onze inwoners is het nodig om deze informatie aan de voorkant goed op te slaan, processen en systemen op orde te hebben, maar ook juist als professionals te denken en werken vanuit transparantie en openbaarheid. In 2025 wordt verder gewerkt aan deze uitdaging.

4 FINANCIËLE BEGROTING

4.1 Overzicht baten en lasten

4.1.1 Meerjarenbegroting

Meerjarenbegroting 2025 - 2028

Programma	2025			2026			2027			2028		
(x € 1.000)	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
0. Bestuur en ondersteuning	8.495	84.044	**75.549**	8.078	80.470	**72.392**	7.960	81.230	**73.270**	7.592	81.187	**73.595**
1. Veiligheid	3.306	89	**- 3.217**	3.321	89	**- 3.232**	3.465	89	**- 3.376**	3.576	89	**- 3.487**
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	5.223	619	**- 4.603**	5.144	613	**- 4.531**	5.222	613	**- 4.609**	5.175	613	**- 4.562**
3. Economie	559	474	**- 85**	553	474	**- 79**	519	474	**- 45**	516	474	**- 42**
4. Onderwijs	5.828	1.649	**- 4.179**	5.968	1.649	**- 4.319**	5.953	1.649	**- 4.303**	5.953	1.649	**- 4.303**
5. Sport, cultuur en recreatie	10.001	1.362	**- 8.639**	9.237	1.363	**- 7.874**	9.250	1.390	**- 7.860**	9.260	1.390	**- 7.870**
6. Sociaal domein	46.239	10.638	**- 35.601**	46.121	10.625	**- 35.496**	45.916	10.627	**- 35.289**	45.907	10.629	**- 35.279**
7. Volksgezondheid en milieu	12.038	8.353	**- 3.685**	11.239	7.736	**- 3.503**	10.308	6.710	**- 3.598**	9.881	6.628	**- 3.254**
8. Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	3.001	510	**- 2.491**	2.888	510	**- 2.378**	2.888	510	**- 2.378**	2.888	510	**- 2.378**
Overhead	14.186	114	**- 14.072**	12.956	114	**- 12.842**	12.975	114	**- 12.861**	13.019	114	**- 12.905**
Mutaties reserves	-	4.953	**4.953**	-	1.431	**1.431**	-	1.269	**1.269**	-	542	**542**
BEGROTINGSRESULTAAT	108.875	112.807	**3.931**	105.505	105.075	**-431**	104.455	104.674	**219**	103.768	103.825	**57**

4.1.2 Toelichting

Rekening 2023

Programma	2023 rekening		
(x € 1.000)	lasten	baten	saldo
0. Bestuur en ondersteuning	8.716	78.432	69.716
1. Veiligheid	6.098	6.541	443
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	5.470	1.222	- 4.247
3. Economie	870	970	100
4. Onderwijs	6.152	2.655	- 3.497
5. Sport, cultuur en recreatie	8.639	1.780	- 6.860
6. Sociaal domein	45.097	11.307	- 33.791
7. Volksgezondheid en milieu	8.600	6.381	- 2.219
8. Vrosh	3.992	1.794	- 2.198
Overhead	12.637	212	- 12.425
Mutaties reserves	7.194	9.913	2.719
TOTAAL	113.466	121.206	**7.740**

Begroting 2024 - 2025

Hieronder wordt de begroting 2024 vergeleken met de begroting 2025. Om de ontwikkelingen duidelijk te maken presenteren we ook de wijzigingen in de begroting 2024 ten opzichte van de oorspronkelijke begroting.

Programma	BEGROTING 2024						BEGROTING 2025		
	primitief			incl. wijzigingen			primitief		
(x € 1.000)	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
0. Bestuur en ondersteuning	8.950	79.234	**70.284**	8.652	79.234	**70.582**	8.495	84.044	**75.549**
1. Veiligheid	2.838	74	**- 2.764**	2.990	74	**- 2.916**	3.306	89	**- 3.217**
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	5.107	609	**- 4.498**	5.783	609	**- 5.173**	5.223	619	**- 4.603**
3. Economie	814	474	**- 340**	853	474	**- 379**	559	474	**- 85**
4. Onderwijs	5.087	1.268	**- 3.819**	5.493	1.649	**- 3.844**	5.828	1.649	**- 4.179**
5. Sport, cultuur en recreatie	9.565	1.345	**- 8.220**	10.450	1.370	**- 9.080**	10.001	1.362	**- 8.639**
6. Sociaal domein	45.451	10.225	**- 35.226**	45.781	10.332	**- 35.450**	46.239	10.638	**- 35.601**
7. Volksgezondheid en milieu	9.721	6.407	**- 3.314**	10.374	6.861	**- 3.513**	12.038	8.353	**- 3.685**
8. Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	2.806	500	**- 2.306**	3.369	500	**- 2.869**	3.001	510	**- 2.491**
Overhead	12.304	62	**- 12.242**	13.353	54	**- 13.299**	14.186	114	**- 14.072**
Mutaties reserves	-	4.563	**4.563**	-	8.150	**8.150**	-	4.953	**4.953**
TOTAAL	102.642	104.760	**2.118**	107.098	109.308	**2.209**	108.875	112.807	**3.931**

Incidentele baten en lasten

In overeenstemming met Artikel 23.b. van de BBV lichten wij hieronder de incidentele baten en lasten per programma toe. Per programma worden ten minste de belangrijkste posten afzonderlijk toegelicht. De overige posten worden als een totaalbedrag opgenomen.

Als gemeente hebben wij de verantwoordelijkheid om een begroting vast te stellen die structureel en reëel in evenwicht is. Op basis van dit criterium wordt voor het komende begrotingsjaar door de Provincie besloten of wij onder repressief of preventief toezicht vallen.

Op basis van de begroting die nu voorligt kunnen we constateren dat we voor de begroting 2025-2028 kunnen voldoen aan de toezichtcriteria van de provincie.

bedragen x € 1.000	2025	2026	2027	2028
Saldo baten en lasten	**-1.022**	**-1.862**	**-1.050**	**-485**
Saldo toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	4.953	1.431	1.269	542
Begrotingssaldi	3.931	-431	219	57
Waarvan incidentele baten en lasten saldo	-	-	-	-
Stand Begroting 2025-2028	**3.931**	**-431**	**219**	**57**

Incidentele baten en lasten

Incidentele baten

Toelichting:
De incidentele baten voor de begroting 2025-2028 bestaan volledig uit bijdragen uit de algemene reserve en de bestemmingsreserve Aardgasvrij Garyp ten behoeve van lasten in deze begroting met een incidenteel karakter.

Specificatie van incidentele baten

Incidentele baten (x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Incidentele baten (mutaties reserves)				
Bijdrage Algemene reserve				
Kadernota 2022-2025				
Aanpassing brug Eastermar (KN 2022-2025; 02.04)	137	-	-	-
Aanjagen toerisme (KN 2022-2025; 03.05)	40	34	-	-
Inspecties en constructieve veiligheid bruggen; (KN 2022-2025; 02.05)	-	-	30	-
Kadernota 2023-2026				
Subsidie Het Achterland	30	-	-	-
Overig (eerdere besluitvorming)				
Lobby herrijking gemeentefonds; (Begroting 2023-2026)	20	-	-	-
Kadernota 2024-2027				
Beurtskip (06.04)	158	158	-	-
Tijdelijk budget begroting 2025 tbv koersvertaling	1.829	-	-	-
Moties Kadernota 2024-2027				
Motie 3-8-12; Formaasje Observeum	15	-	-	-
Besluitvorming na begroting 2024				
Formatie vergunningverlener Bijzondere Wetten (Raad 23-11-2023)	61	-	-	-
Kaderbrief 2025-2028				
Viering 80 jaar vrijheid en Arcadia	40	-	-	-
Bioferskaat	175	-	-	-
Recente ontwikkelingen				
Budget volkshuisvestingsprogramma (College 16.07.2024)	40	-	-	-
Gemeentelijk Mobiliteitsprogramma 2025-2028 (Raad 20.06.2024)	55	55	55	-
Programma manager ontwikkelagenda	123	-	-	-
Strategisch adviseur I&A	64	64	64	-
PIOFACH-taken BVO-ICT	120	120	120	-
Bloeizone Tytsjerksteradiel motie M-5-6-3	25	-	-	-
Inrichting burger- en overheidsparticipatieprocessen	107	-	-	-
Klimaatmiddelen transitievisie warmte	200	-	-	-
Overstapkosten Bibliotheken Noord Fryslân	714	-	-	-
Bijdrage reserve Aardgasvrij Garyp				
Eerdere besluitvorming				
Aardgasvrij Garyp	1.000	1.000	1.000	542
Totaal incidentele baten	**4.953**	**1.431**	**1.269**	**542**

Incidentele lasten

Toelichting

De incidentele lasten voor de begroting 2025-2028 worden afgedekt door bijdragen uit de algemene reserve en de bestemmingsreserve Aardgasvrij Garyp. Voor een deel van deze incidentele lasten heeft bij eerdere begrotingen al besluitvorming plaatsgevonden. Daarnaast zijn in deze begroting nieuwe posten opgevoerd. Hieronder vindt u voor de verschillende posten een korte toelichting.

Specificatie van incidentele lasten

Incidentele lasten (x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Kadernota 2022-2025				
Aanpassing brug Eastermar (KN 2022-2025; 02.04)	137	-	-	-
Aanjagen toerisme (KN 2022-2025; 03.05)	40	34	-	-
Inspecties en constructieve veiligheid bruggen; (KN 2022-2025; 02.05)	-	-	30	-
Kadernota 2023-2026				
Subsidie Het Achterland	30	-	-	-
Overig (eerdere besluitvorming)				
Lobby herrijking gemeentefonds; (Begroting 2023-2026)	20	-	-	-
Kadernota 2024-2027				
Beurtskip (06.04)	158	158	-	-
Tijdelijk budget begroting 2025 tbv koersvertaling	1.829	-	-	-
Moties Kadernota 2024-2027				
Motie 3-8-12; Formaasje Observeum	15	-	-	-
Besluitvorming na begroting 2024				
Formatie vergunningverlener Bijzondere Wetten (Raad 23-11-2023)	61	-	-	-
Kaderbrief 2025-2028				
Viering 80 jaar vrijheid en Arcadia	40	-	-	-
Bioferskaat	175	-	-	-
Recente ontwikkelingen				
Budget volkshuisvestingsprogramma (College 16.07.2024)	40	-	-	-
Gemeentelijk Mobiliteitsprogramma 2025-2028 (Raad 20.06.2024)	55	55	55	-
Programma manager ontwikkelagenda	123	-	-	-
Strategisch adviseur I&A	64	64	64	-
PIOFACH-taken BVO-ICT	120	120	120	-
Bloeizone Tytsjerksteradiel motie M-5-6-3	25	-	-	-
Inrichting burger- en overheidsparticipatieprocessen	107	-	-	-
Klimaatmiddelen transitievisie warmte	200	-	-	-
Overstapkosten Bibliotheken Noord Fryslân	714	-	-	-
Eerdere besluitvorming				
Aardgasvrij Garyp	1.000	1.000	1.000	542
Totaal incidentele lasten	**4.953**	**1.431**	**1.269**	**542**

Kadernota 2022-2025

Aanpassing brug Eastermar

De bediening van de brug Eastermar is na 1 januari 2023 niet meer geregeld. De raad heeft op 10 juni 2021 besloten om te kiezen voor variant 1 uit de variantenstudie brug Eastermar en de bijbehorende financiële effecten op te nemen in de kadernota 2022-2025.
De boekwaarde van de huidige brug wordt in 2025 als incidentele last meegenomen en gedekt vanuit de Algemene Reserve.

Aanjagen toerisme

Met het Beleidsplan Recreatie en Toerisme is een kwalitatief sterk uitgangspunt gemaakt voor de periode tot 2030 dat past bij onze gemeente. Van belang is nu de uitvoering te implementeren in het werkveld.
Wij zoeken die ondernemers die in staat zijn tot nieuwe initiatieven om de parels in onze gemeente goed te benutten en andere ondernemers in producten en activiteiten betrekken.
Daarom is financiële ondersteuning vanuit de gemeente vooral in de beginfase van belang.
Hiervoor wordt gedurende een aantal jaren een incidenteel budget ter beschikking gesteld en ten laste gebracht van de algemene reserve.
Voor 2025 bedraagt dit € 40.000 en voor 2026 € 34.000

Inspecties en constructieve veiligheid bruggen

Er is incidenteel voor het jaar 2027 € 30.000 beschikbaar voor inspecties en constructieve veiligheid bruggen. Dit bedrag wordt ten laste van de Algemene Reserve gebracht.

Kadernota 2023-2026

Subsidie Het Achterland

Het Achterland in Burgum is een cultuurlab voor jong talent uit de regio Noordoost-Fryslân. Sinds 2019 geven professionele docenten cultuur- en theaterles in de Molkfabryk in Burgum, in Hurdegaryp en op basisscholen in Tytsjerksteradiel. De activiteiten van Het Achterland zijn een waardevolle aanvulling op het bestaande cultuuraanbod en Het Achterland ontwikkelt zich als een volwaardige culturele partner in de regio. Met het cultuur- en theateronderwijs levert Het Achterland een bijdrage aan de persoonlijke ontwikkeling, participatie en sociale cohesie van inwoners. Om cultuurlab Het Achterland voor de toekomst te behouden, willen we voor drie jaar een subsidie verstrekken. De kosten hiervan bedragen € 30.000 per jaar voor de periode 2023 t/m 2025.

Overig (eerdere besluitvorming)

Lobby herijking gemeentefonds

Voor de jaren 2023 t/m 2025 is driemaal € 20.000 incidenteel beschikbaar gesteld voor een lobby tegen de ongewenste effecten van de herijking en verdeling van het gemeentefonds. De voorwaarde is dat een aantal andere noordelijke gemeente hier evenredig aan meebetalen. Als partner gemeente willen we dit initiatief ondersteunen en hebben hiervoor driemaal een bedrag van € 20.000 ten laste van de algemene reserve meegenomen.

Kadernota 2024-2027

Beurtskip

Om het project Beurtschip tot en met 2026 voort te zetten is hiervoor jaarlijks € 158.000 meegenomen in de begroting. De komende jaren monitoren we de kosten en resultaten van het project. In de Kadernota 2026-2029 leggen wij u opnieuw een voorstel voor om het project al dan niet voort te zetten.

Tijdelijk budget begroting 2025 tbv koersvertaling

De nieuwe organisatie start vanaf 1 januari 2025. Vanaf dat moment is er in eerste instantie behoefte aan incidentele ondersteuning voor de nieuwe organisatie in opbouw. Voor 2025 gaat het om een bedrag van € 1.829.000, dat ten laste van de Algemene reserve wordt gebracht.

Moties Kadernota 2024-2027

Motie 3-8-12; Formaasje Observeum

Op basis van deze motie is voor het Observeum in Burgum voor twee jaar (2024 en 2025) een bijdrage voor de beheerkosten toegekend. De kosten voor 2025 bedragen € 15..000 en worden ten laste van de algemene reserve gebracht.

Besluitvorming na begroting 2024

Formatie vergunningverlener Bijzondere Wetten (Raad 23-11-2023)

In de raadsvergadering van 23 november 2023 is besloten om voor de jaren 2024 en 2025 middelen beschikbaar te stellen voor de functie vergunningverlener APV Bijzondere Wetten (0,67 fte). De kosten voor 2025 bedragen € 61.000 per jaar en worden ten laste van de algemene reserve gebracht.

Kaderbrief 2025-2028

Viering 80 jaar vrijheid en Arcadia

In 2025 wordt landelijk en provinciaal 80 jaar vrijheid gevierd. Daarnaast vindt in 2025 de triënnale van Arcadia plaats. Om culturele activiteiten in het kader van deze evenementen in Tytsjerksteradiel mogelijk te maken, wordt voorgesteld om hiervoor eenmalig € 40.000 beschikbaar te stellen ten laste van de algemene reserve.

Bioferskaat

Voor het nieuwe beleidsplan Bioferskaat worden kosten gemaakt. De incidentele lasten ten bedrage van € 175.000 voor 2025 worden ten laste van de algemene reserve gebracht.

Recente ontwikkelingen

Budget volkshuisvestingsprogramma

De Wet Verstreking Regie Volkshuisvesting (WVRV) heeft als doel de regie en samenwerking op het gebied van volkshuisvesting te versterken. Deze Wet wordt van kracht om de uitdagingen op de woningmarkt aan te pakken en ervoor te zorgen dat er voldoende passende en betaalbare woningen beschikbaar zijn voor alle burgers.

Het kerninstrument in de Wet is het Volkshuisvestingsprogramma. In 2026 moet elke gemeente een Volkshuisvestingsprogramma opgesteld hebben die de huidige woonvisie moet

gaan vervangen. Er wordt voor 2025 een bedrag van € 40.000 beschikbaar gesteld voor het opstellen van een Volkshuisvestingsprogramma als gevolg van de WVRV. Deze incidentele middelen worden ten laste gebracht van de algemene reserve.

Gemeentelijk Mobiliteitsprogramma 2025-2028 (Raad 20.06.2024)
Op 20 juni 2024 is het nieuwe Gemeentelijke Mobiliteitsprogramma vastgesteld. Het hoofddoel van het Gemeentelijk Mobiliteitsprogramma is het realiseren van een veilig, betrouwbaar en duurzaam verkeers- en vervoerssysteem voor iedereen en voor alle vervoersmiddelen. Deze visie op hoofdlijnen is vertaald in strategische opgaven op het gebied van verkeersveiligheid, bereikbaarheid, leefbaarheid en duurzaamheid.
Voor de jaren 2025 t/m 2027 wordt jaarlijks een incidenteel bedrag van € 55.000 ter beschikking gesteld voor onderzoek en gedragsbeïnvloeding. Dekking hiervoor vindt plaats vanuit de Algemene reserve.

Programma manager ontwikkelagenda
Om uitvoering te geven aan de ontwikkelagenda en ter ondersteuning van de directie in de eerste fase van opbouw van de nieuwe organisatie, vragen we voor 2025 1,0 fte tijdelijke formatie aan voor een programmamanager organisatie(ontwikkeling).
De programmamanager is ter ondersteuning van het nieuwe directieteam in 2025, stuurt en coördineert de ontwikkelagenda en is verantwoordelijk voor realisatie van een aantal deelprojecten daarbinnen. Deze rol stond reeds beschreven in ons inrichtingsplan, maar was (nog) niet in het formatie overzicht opgenomen omdat het daadwerkelijk invullen van deze rol gekoppeld was aan de ontwikkelagenda die nog moest worden opgesteld.
De kosten bedragen voor 2025 € 123.000 en worden ten laste van de algemene reserve gebracht.

Strategisch adviseur I&A
Naast de kosten voor de nieuwe organisatie BVO-ICT en de kosten voor het leveren van PIOFACH ondersteuning aan de GR is er binnen onze gemeente nog 0,5 fte nodig voor de functie van strategisch adviseur I&A. Hiermee kan vervolgens invulling worden gegeven aan de het (gedelegeerd) opdrachtgeverschap aan de GR. De kosten bedragen voor de jaren 2025, 2026 en 2027 € 64.000 per jaar en worden ten laste van de Algemene Reserve gebracht.

PIOFACH-taken BVO-ICT
Op basis van het inrichtingsplan BVO-ICT is voor de PIOFACH-taken extra fte ruimte noodzakelijk. Daarnaast is voor extern advies op gebied van inkoop en juridische ondersteuning binnen de BVO-ICT een extra budget nodig van € 60.000. De totale netto kosten voor deze taken bedragen € 240.000 en worden 50-50 verdeeld. De kosten voor onze gemeente bedragen voor de jaren 2025, 2026 en 2027 € 120.000 per jaar en worden ten laste van de Algemene Reserve gebracht.

Bloeizone Tytsjerksteradiel motie M-5-6-3
In de raadsvergadering van 11 juli 2024 is een motie aangenomen om meer ambitie te tonen rondom het thema Bloeizone. Op dit moment is hier geen ambtelijke capaciteit voor. We verwachten dat we met een bedrag van € 25.000 voldoende startbudget hebben om met

externe begeleiding een activatiebijeenkomst te organiseren en meer handen en voeten kunnen geven aan Bloeizone Tytsjerksteradiel. We hebben dit bedrag in de begroting 2025 meegenomen ten laste van de Algemene Reserve.

Inrichting burger- en overheidsparticipatieprocessen

In september 2024 is de startnotitie burger- en overheidsparticipatie voorgelegd aan de gemeenteraad. In deze startnotitie worden scenario's beschreven over de inrichting van participatieprocessen binnen de gemeente. De raad heeft gekozen voor Scenario 2, het leerscenario. Dit scenario is gericht op gezamenlijk – stap voor stap – bepalen wat belangrijk, haalbaar en passend is. Hiervoor is eenmalig € 107.000 nodig. Dit wordt ten laste gebracht van de algemene reserve.

Klimaatmiddelen transitievisie warmte

Door het Rijk is in 2019 geld beschikbaar gesteld voor de transitievisie warmte. Deze zogeheten klimaatmiddelen transitievisie warmte zijn eind 2019 gereserveerd. Doordat er in de opvolgende jaren geen volledige besteding heeft plaatsgevonden, zijn de restant klimaatmiddelen posten meegenomen naar opvolgende jaren. In 2022 heeft er ook geen besteding plaatsgevonden. Abusievelijk is toen een deel van middelen niet als overlopende post opgevoerd, waardoor ze via het rekeningresultaat 2022 in de algemene reserve zijn beland. We willen deze restant klimaatmiddelen ten bedrage van € 200.000 in 2025 inzetten voor het soortenmanagementplan met als dekking de Algemene Reserve.

Overstapkosten Bibliotheken Noord Fryslân

Voor de overstap van de stichting Bibliotheken Midden-Fryslân per 1 januari 2026 naar de stichting Bibliotheken Noord Fryslân moeten eenmalig overstapkosten worden gemaakt. Dit bedrag van € 714.000 wordt ten laste van de Algemene reserve gebracht.

Eerdere besluitvorming

Aardgasvrij Garyp

Garyp is binnen onze gemeente en onze provincie de proeftuin uit het rijksprogramma voor aardgasvrije bestaande wijken. We krijgen hiervoor een incidentele bijdrage van € 5,5 miljoen. De middelen hiervoor zijn geparkeerd in een bestemmingsreserve en gelden als dekking voor de incidentele lasten, die we gedurende een aantal jaren voor dit project vrijmaken. De gemeente Tytsjerksteradiel en de Enerzjykoöperaasje Garyp (EKG) zetten alle zeilen bij om binnen de hiervoor gestelde middelen de doelen te halen.

Reserves

In overeenstemming met Artikel 23.c. van het BBV presenteren wij hieronder de beoogde structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves.
De stortingen en onttrekkingen uit de reserves staan per programma toegelicht in het overzicht 'Wat mag het kosten'.

Stortingen in of onttrekkingen aan de reserves (alle programma's)				
bedragen x € 1.000	2025	2026	2027	2028
Gestort in de reserve	-	-	-	-
Onttrokken aan de reserve	4.953	1.431	1.269	542
Per saldo	**4.953**	**1.431**	**1.269**	**542**

waarvan gebruikt voor dekking van

bedragen x €	2025	2026	2027	2028
incidentele lasten	4.953	1.431	1.269	542
structurele lasten	-	-	-	-

Toelichting

Voor de dekking van de incidentele lasten uit de reserves verwijzen we u naar de overzichten van de incidentele baten en lasten. De onttrekkingen ten behoeve van de diverse bestedingen zijn daar per post toegelicht.

Er zijn voor de begroting 2025-2028 geen structurele onttrekkingen aan de reserves.

Het overzicht van stortingen en onttrekkingen aan de reserves sluit aan bij taakveld Mutaties reserves, zoals opgenomen in de Meerjarenbegroting 2025-2028 onder paragraaf 4.1.1.

4.1.3 Baten en lasten per taakveld

Geraamde baten en lasten per taakveld

Geraamde baten en lasten per taakveld

Taakveld	Begroting 2025			Begroting 2026			Begroting 2027			Begroting 2028		
(bedragen x € 1.000)	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
0. Bestuur en ondersteuning	22.681	89.112	**66.431**	21.034	82.015	**60.981**	20.935	82.612	**61.678**	20.935	81.843	**61.232**
AU en overige uitkeringen gemeentefonds	–	73.553	**73.553**	–	69.805	**69.805**	–	70.284	**70.284**	–	70.263	**70.263**
Beheer overige gebouwen en gronden	555	143	**– 412**	555	143	**– 412**	618	143	**– 475**	618	143	**– 475**
Belastingen overig	44	70	**27**	44	70	**27**	44	70	**27**	44	70	**27**
Bestuur	2.228	–	**– 2.228**	2.262	–	**– 2.262**	2.263	–	**– 2.263**	2.263	–	**– 2.263**
Burgerzaken	1.973	621	**– 1.352**	1.996	670	**– 1.326**	2.008	721	**– 1.288**	2.008	652	**– 1.319**
Mutaties reserves	–	4.953	**4.953**	–	1.431	**1.431**	–	1.269	**1.269**	–	542	**542**
Overhead	14.186	114	**– 14.072**	12.956	114	**– 12.842**	12.975	114	**– 12.861**	12.975	114	**– 12.905**
Overige baten en lasten	2.247	190	**– 2.057**	2.135	190	**– 1.945**	1.937	190	**– 1.747**	1.937	–	**– 1.605**
OZB niet-woningen	207	2.614	**2.408**	207	2.680	**2.473**	207	2.747	**2.540**	207	2.815	**2.609**
OZB woningen	236	6.467	**6.231**	236	6.628	**6.393**	236	6.794	**6.558**	236	6.964	**6.728**
Treasury	1.006	386	**– 620**	644	284	**– 360**	647	281	**– 366**	647	279	**– 370**
1. Veiligheid	3.306	89	**– 3.217**	3.321	89	**– 3.232**	3.465	89	**– 3.376**	3.465	89	**– 3.487**
Crisisbeheersing en brandweer	2.619	–	**– 2.619**	2.724	–	**– 2.724**	2.838	–	**– 2.838**	2.949	–	**– 2.949**
Openbare orde en veiligheid	688	89	**– 599**	597	89	**– 508**	627	89	**– 538**	627	89	**– 538**
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	5.223	619	**– 4.603**	5.144	613	**– 4.531**	5.222	613	**– 4.609**	5.175	613	**– 4.562**
Economische havens en waterwegen	208	30	**– 178**	205	30	**– 175**	238	30	**– 209**	238	30	**– 185**
Recreatieve havens	290	104	**– 186**	303	104	**– 199**	302	104	**– 198**	302	104	**– 197**
Verkeer en vervoer	4.725	486	**– 4.239**	4.637	479	**– 4.157**	4.682	479	**– 4.202**	4.682	479	**– 4.180**
3. Economie	559	474	**– 85**	553	474	**– 79**	519	474	**– 45**	519	474	**– 42**

Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	45	13	**- 31**	45	13	**- 31**	45	13	**- 31**	45	13	**- 31**
Economische ontwikkeling	321	-	**- 321**	321	-	**- 321**	321	-	**- 321**	321	-	**- 321**
Economische promotie	193	460	**268**	187	460	**274**	153	460	**308**	153	460	**310**
4. Onderwijs	5.828	1.649	**- 4.179**	5.968	1.649	**- 4.319**	5.953	1.649	**- 4.303**	5.953	1.649	**- 4.303**
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	2.902	1.078	**- 1.824**	2.902	1.078	**- 1.824**	2.936	1.078	**- 1.857**	2.936	1.078	**- 1.892**
Onderwijshuisvesting	2.378	35	**- 2.343**	2.518	35	**- 2.484**	2.469	35	**- 2.434**	2.469	35	**- 2.400**
Openbaar basisonderwijs	548	536	**- 12**	548	536	**- 12**	548	536	**- 12**	548	536	**- 12**
5. Sport, cultuur en recreatie	10.001	1.362	**- 8.639**	9.237	1.363	**- 7.874**	9.250	1.390	**- 7.860**	9.260	1.390	**- 7.870**
Cultureel erfgoed	90	10	**- 80**	91	10	**- 81**	91	10	**- 81**	91	10	**- 81**
Cultuurpresent., -prod. en participatie	744	69	**- 675**	673	69	**- 604**	673	69	**- 604**	673	69	**- 604**
Media	1.386	32	**- 1.354**	672	32	**- 640**	672	32	**- 640**	672	32	**- 640**
Musea	68	-	**- 68**	52	-	**- 52**	52	-	**- 52**	52	-	**- 52**
Openb. groen en (openlucht)recreatie	3.117	153	**- 2.964**	3.122	147	**- 2.975**	3.141	146	**- 2.995**	3.141	146	**- 3.013**
Sportaccommodaties	4.280	1.083	**- 3.197**	4.321	1.090	**- 3.231**	4.315	1.118	**- 3.198**	4.315	1.118	**- 3.191**
Sportbeleid en activering	315	15	**- 300**	305	15	**- 290**	305	15	**- 290**	305	15	**- 290**
6. Sociaal domein	46.239	10.638	**- 35.601**	46.121	10.625	**- 35.496**	45.916	10.627	**- 35.289**	45.916	10.629	**- 35.279**
Arbeidsparticipatie	2.104	199	**- 1.905**	2.059	199	**- 1.861**	1.901	199	**- 1.703**	1.901	199	**- 1.703**
Begeleide participatie	3.836	-	**- 3.836**	3.807	-	**- 3.807**	3.778	-	**- 3.778**	3.778	-	**- 3.749**
Begeleiding (WMO)	2.698	-	**- 2.698**	2.698	-	**- 2.698**	2.698	-	**- 2.698**	2.698	-	**- 2.698**
Beschermd wonen (WMO)	107	403	**296**	107	403	**296**	107	403	**296**	107	403	**296**
Dagbesteding (WMO)	1.111	-	**- 1.111**	1.111	-	**- 1.111**	1.111	-	**- 1.111**	1.111	-	**- 1.111**
Hulp bij het huishouden (WMO)	4.915	235	**- 4.680**	4.899	219	**- 4.680**	4.899	219	**- 4.680**	4.899	219	**- 4.680**
Inkomensregeling	13.228	9.540	**- 3.688**	13.228	9.540	**- 3.688**	13.228	9.540	**- 3.688**	13.228	9.540	**- 3.688**
Jeugdbescherming	623	-	**- 623**	620	-	**- 620**	621	-	**- 621**	621	-	**- 621**
Jeugdhulp behand. GGZ zonder verblijf	157	-	**- 157**	157	-	**- 157**	157	-	**- 157**	157	-	**- 157**
Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	234	-	**- 234**	234	-	**- 234**	234	-	**- 234**	234	-	**- 234**

Jeugdhulp met verblijf overig	1.543	-	**- 1.543**	1.543	-	**- 1.543**	1.543	-	**- 1.543**	1.543	-	**- 1.543**
Jeugdhulp zonder verblijf overig	7.239	-	**- 7.239**	7.239	-	**- 7.239**	7.239	-	**- 7.239**	7.239	-	**- 7.239**
Jeugdreclassering	83	-	**- 83**	83	-	**- 83**	83	-	**- 83**	83	-	**- 83**
Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	82	-	**- 82**	82	-	**- 82**	82	-	**- 82**	82	-	**- 82**
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	2.688	66	**- 2.622**	2.720	69	**- 2.651**	2.741	70	**- 2.671**	2.741	72	**- 2.691**
Pleegzorg	501	-	**- 501**	501	-	**- 501**	501	-	**- 501**	501	-	**- 501**
Samenkracht en burgerparticipatie	2.793	195	**- 2.598**	2.790	195	**- 2.595**	2.764	195	**- 2.569**	2.764	195	**- 2.567**
Wijkteams	2.296	-	**- 2.296**	2.242	-	**- 2.242**	2.228	-	**- 2.228**	2.228	-	**- 2.228**
7. Volksgezondheid en milieu	12.038	8.353	**- 3.685**	11.239	7.736	**- 3.503**	10.308	6.710	**- 3.598**	10.308	6.628	**- 3.254**
Afval	3.676	4.211	**535**	3.549	4.087	**538**	3.524	4.060	**536**	3.524	3.961	**521**
Begraafplaatsen en crematoria	14	17	**3**	7	17	**10**	6	17	**11**	6	17	**11**
Milieubeheer	4.338	1.508	**- 2.830**	3.594	1.001	**- 2.593**	2.635	13	**- 2.621**	2.635	13	**- 2.191**
Riolering	2.194	2.617	**423**	2.202	2.630	**428**	2.191	2.619	**428**	2.191	2.636	**426**
Volksgezondheid	1.816	-	**- 1.816**	1.887	-	**- 1.887**	1.953	-	**- 1.953**	1.953	-	**- 2.021**
8. Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	3.001	510	**- 2.491**	2.888	510	**- 2.378**	2.888	510	**- 2.378**	2.888	510	**- 2.378**
Grondexploitatie (niet bedrijventerr.)	279	-	**- 279**	279	-	**- 279**	279	-	**- 279**	279	-	**- 279**
Ruimtelijke ordening	1.657	153	**- 1.504**	1.663	153	**- 1.510**	1.663	153	**- 1.510**	1.663	153	**- 1.510**
Wonen en bouwen	1.065	357	**- 707**	946	357	**- 589**	946	357	**- 589**	946	357	**- 589**
Begrotingsresultaat	108.875	112.807	**3.931**	105.505	105.075	**- 431**	104.455	104.674	**219**	103768	103.825	**57**

4.2 Uiteenzetting financiële positie en toelichting

4.2.1 EMU-saldo

EMU-saldo

Volgens het Verdrag van Maastricht mogen lidstaten geen tekort hebben van meer dan 3% van het Bruto Binnenlands Product. Het tekort of overschot van de decentrale overheden, dus ook gemeenten, maakt daar onderdeel vanuit.

Het EMU-saldo wordt bepaald door twee factoren:

- Het overschot of het tekort op de gemeenterekening
- Het saldo van investeringen minus afschrijvingen

Het is dus mogelijk dat gemeenten een sluitende begroting hebben maar dat er in EMU-termen toch sprake is van een tekort. Dat kan als er relatief veel wordt geïnvesteerd (gemeenten sturen op de kapitaallasten en niet op het investeringsbedrag als zodanig) of als er veel bestedingen ten laste van de reserves zijn.

Maatregelen die een gemeente kan nemen om het EMU-tekort terug te brengen, zijn:

- Uitstel van EMU-relevante grondaankopen
- Temporiseren van investeringen
- Activiteiten grondbedrijf onderbrengen in private contracten
- Huren/leasen in plaats van kopen

In onderstaande tabel is het verwachte EMU-saldo over de jaren 2024 t/m 2026 van onze gemeente weergegeven.

	2024	2025	2026
Omschrijving	**x € 1.000**	**x € 1.000**	**x € 1.000**
	Volgens realisatie t/m sept. 2024, aangevuld met raming resterende periode	Volgens begroting 2025	Volgens meerjaren-raming in begroting 2025
Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	2.485-	1.202-	1.942-
Mutatie (im)materiële vaste activa	1.651	6.400	2.544
Mutatie voorzieningen	333-	538-	110-
Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie	-	-	-
Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa	-	-	-
Berekend EMU-saldo	**4.469-**	**8.140-**	**4.596-**

4.2.2 Investeringen

Investeringen

Op grond van artikel 20.2 van het BBV presenteren wij de voorgenomen investeringen voor 2025. Deze worden gesplitst in investeringen met een *economisch nut* en investeringen in de openbare ruimte met een *maatschappelijk nut*.

Het gaat hierbij om geplande vervangingsinvesteringen, waarvan de financiële afschrijving van de bestaande investering is afgerond. Jaarlijks vindt er een actualisatie plaats, waarbij tevens nut en noodzaak van de geplande investering wordt beoordeeld. Eventueel vindt doorschuiven in de tijd plaats. Vervangingen vinden niet eerder plaats dan noodzakelijk. De bedoeling van deze werkwijze ten aanzien van vervangingsinvesteringen is dat er financiële ruimte binnen de begroting aanwezig is om de vervangingsinvesteringen te kunnen doen als ze nodig zijn. Via een stelpost in de begroting houden we er financieel al rekening mee dat niet alle geplande investeringen plaatsvinden.

In de tabel hieronder worden de vervangingsinvesteringen van € 5,4 miljoen voor economisch nut en voor bijna € 1 miljoen maatschappelijk nut gespecificeerd weergegeven.

Omschrijving	2025	2026	2027	2028
(x € 1.000)				
Economisch nut				
Investeringen afval	91	31	47	0
Investeringen gebouwenbeheersprogramma	2.647	206	101	351
Investeringen in gebouwen	940	0	0	0
Investeringen in voertuigen	528	479	360	0
Investeringen riolering	754	215	1.388	1.000
Overige investeringen	457	47	190	55
totaal	**5.417**	**977**	**2085**	**1.406**
Maatschappelijk nut				
Investeringen speeltoestellen	75	75	75	75
Investeringen vaarwegen	469	469	469	469
Investeringen verlichting	439	439	439	425
totaal	**983**	**983**	**983**	**969**
TOTAAL investeringen	**6.400**	**1.961**	**3.068**	**2.375**

4.2.3 Financiering

Financiering

Volgens Artikel 20.2.d van de BBV moeten wij in de toelichting op de financiële positie aandacht besteden aan de financiering. Wij verwijzen hiervoor naar de Paragrafen, onderdeel Financiering.

Overzicht leningen

De gemeente trekt langlopende leningen aan om haar activiteiten te kunnen financieren. Onderstaand overzicht geeft inzicht in de schuld per 1 januari en 31 december. De looptijd van deze leningen is 25 jaar.

Overzicht langlopende leningen

Leningnr.	Kredietverstrekker	Schuld in € per		Rentepercentage
		1-1-2025	31-12-2025	
200001	Ver.Chr.Voortgez.Ond.	113.445	113.445	0,00%
200601	BNG	840.000	720.000	3,86%
200701	BNG	1.280.000	1.120.000	4,46%
200801	BNG	1.080.000	960.000	4,85%
200802	BNG	4.320.000	3.840.000	4,95%
200803	BNG	1.440.000	1.280.000	5,00%
200901	BNG	1.600.000	1.440.000	1,16%
201101	BNG	1.440.000	1.320.000	4,70%
201201	BNG	1.560.000	1.440.000	3,20%
201301	NWB	1.400.000	1.300.000	3,02%
201401	NWB	1.500.000	1.400.000	2,73%
Inschatting nieuwe lening na 1-1-2025		-	-	-
		16.573.445	**14.933.445**	**3,45%**

4.2.4 Reserves

Reservepositie

In overeenstemming met Artikel 20.2.c van de BBV besteden wij aandacht aan de stand en het gespecificeerde verloop van de reserves.

De omvang van de reserves bedraagt naar verwachting € 35.546.000.

Dit saldo is exclusief het jaarlijks begrotingsresultaat.

Reserves *(x € 1.000)*	Werkelijk ultimo 2023	Verwacht ultimo 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028
Vrij besteedbare reserves						
• Algemene reserve	32.066	33.838	32.003	35.503	34.804	35.023
Bestemmingreserves						
• Reserve overlopende posten	1.934	-	-	-	-	-
• Reserve Aardgasvrij Garyp	4.543	3.543	2.543	1.543	543	-
• Reserve Decentralisatieuitkeringen c.a.	145	-	-	-	-	-
Totaal reserves	**38.688**	**37.381**	**34.546**	**37.046**	**35.347**	**35.023**

4.2.5 Voorzieningen

Voorzieningen

In overeenstemming met Artikel 20.2.c van de BBV besteden wij aandacht aan de stand en het gespecificeerde verloop van de voorzieningen.

De omvang van de geraamde voorzieningen bedraagt dit begrotingsjaar € 11.839.000.

Dit saldo betreft de volgende voorzieningen.

Voorzieningen *(x 1.000)*	Werkelijk ultimo 2023	Verwacht ultimo 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028
Onzekere verplichtingen en verliezen (BBV; art. 44; lid 1.a.)						
• APPA	4.103	4.179	4.254	4.330	4.405	4.481
• Spaarverlof	398	420	420	420	420	420
subtotaal	**4.501**	**4.599**	**4.674**	**4.750**	**4.825**	**4.901**
Onderhoudsvoorzieningen (BBV; art. 44; lid 1.c.)						
• Onderhoud gemeentehuis	222	151	10	23	120	190
• Gebouwen buitendienst	140	132	6	14	22	27
• Woningen en garageboxen	120	103	9	5	24	26
• Onderhoud wegen	2.597	2.597	2.597	2.597	2.597	2.597
• Onderhoud bruggen	30	34	18	21	25	29
• Baggeren	385	449	361	359	429	528
• Havens	1	-	-	-	-	-
• Sportvelden	152	202	217	147	85	45
• Onderhoud sportgebouwen	379	78	45	32	15	8
• Onderhoud welzijnsgebouwen	288	235	180	135	45	132
subtotaal	**4.314**	**3.981**	**3.443**	**3.333**	**3.362**	**3.582**
Voorzieningen i.v.m. van derden verkregen middelen (BBV; art. 44; lid 2)						
• Riolering	1.753	1.818	1.777	1.953	2.121	2.290
• Ondernemersfonds (reclamebelasting)	33	33	33	33	33	33
• Reiniging	676	491	309	218	127	127
subtotaal	**2.462**	**2.342**	**2.119**	**2.204**	**2.281**	**2.450**
Risicovoorzieningen (BBV; art. 44; lid 1.b.)						
• Afgewikkelde complexen	1.213	1.213	1.213	1.213	1.213	1.213
subtotaal	**1.213**	**1.213**	**1.213**	**1.213**	**1.213**	**1.213**
Voorzieningen elders belegd						
• Mr. Frankeskoalle (vermogen)	390	390	390	390	390	390
subtotaal	**390**	**390**	**390**	**390**	**390**	**390**
Totaal voorzieningen	**12.880**	**12.525**	**11.839**	**11.890**	**12.071**	**12.536**

4.3 Meerjarenbalans

Geprognosticeerde meerjarenbalans (x € 1.000)

ACTIVA	2023	2024	2025	2026	2027	2028	
(im) Materiële vaste activa	56.161	62.456	65.000	66.000	66.000	66.000	
Financiële vaste activa: Kapitaalverstrekkingen	331	331	331	331	331	331	
Financiële vaste activa: Leningen	1.689	1.700	1.600	1.500	1.400	1.400	
Financiële vaste activa: Uitzettingen > 1 jaar	-	-	-	-	-	-	+
Totaal Vaste Activa	**58.181**	**64.487**	**66.931**	**67.831**	**67.731**	**67.731**	
Voorraden: Onderhanden werk & Overige grond- en hulpstoffen	1.440	1.000	900	800	800	800	
Voorraden: Gereed product en handelsgoederen & vooruitbetalingen	-	-	-	-	-	-	
Uitzettingen < 1 jaar	34.109	15.000	8.000	10.000	8.000	8.000	
Liquide middelen	673	750	750	750	750	750	
Overlopende activa	2.871	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	+
Totaal Vlottende Activa	**39.093**	**18.750**	**11.650**	**13.550**	**11.550**	**11.550**	
Totaal Activa	**97.274**	**83.237**	**78.581**	**81.381**	**79.281**	**79.281**	

Passiva	2023	2024	2025	2026	2027	2028	
Eigen vermogen	46.426	37.381	34.546	37.046	35.338	35.023	
Voorzieningen	12.873	12.525	11.839	11.890	12.071	12.536	
Vaste schuld	18.227	21.331	20.196	20.445	19.872	19.722	+
Totaal Vaste Passiva	77.526	71.237	66.581	69.381	67.281	67.281	
Vlottende schuld	3.165	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	
Overlopende passiva	16.583	9.000	9.000	9.000	9.000	9.000	+
Totaal Vlottende Passiva	**19.748**	**12.000**	**12.000**	**12.000**	**12.000**	**12.000**	
Totaal Passiva	**97.274**	**83.237**	**78.581**	**81.381**	**79.281**	**79.281**	

4.4 Subsidieoverzicht

In onderstaande tabel staan de organisaties vermeld waaraan in 2025 subsidies c.q. bijdragen worden verstrekt.

Aan deze tabel kunnen op geen enkele wijze rechten worden ontleend!

TOTAAL	**2.062.000**
(bedragen in €)	
Samenleving	**1.999.000**
Progr. 4. Onderwijs	**582.000**
Kinderwoud Kinderopvang	582.000
Progr. 5. Sport, cultuur en recreatie	**1.136.000**
Coöperatieve Cultuurcentrum de Wâldsang	325.000
Dorpsbelangen - Eastermar	1.000
Observeum museum/sterrenwacht Burgum	75.000
Platfoarm Lêsbefoardering Fryslân	3.000
Seniorenraad	8.000
St. Cultureel Centrum de Pleats Burgum	7.000
Stichting Algemiene Fryske Underrjocht Kommissie	3.000
Stichting Bibliotheken Midden-Fryslân; dbieb	649.000
Stichting Het Achterland (Cultuurlab)	30.000
Stichting Markant Friesland	8.000
Vereniging Recreatieve Voorzieningen - Garyp	13.000
WMO adviesraad	10.000
Wynser Oerset	4.000
Progr. 6. Sociaal domein	**281.000**
Jeugdfonds Sport en Cultuur	40.000
Kearn - Amargi	16.000
MFC De Balstien	15.000
Stichting Federatie Dorpshuizen Tytsjerksteradiel	107.000
Stichting Leergeld Leeuwarden e.o.	64.000
Volwassenenfonds	39.000
Wonen en werken	**63.000**
Progr. 3. Economie	**63.000**
Stichting RegioMarketing Toerisme	63.000